

Riksdagens protokoll

Nr 58

2 april 1971

Debatter m. m.

Fredagen den 2 april

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	3
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Vägväsendet m. m.	20
Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	48
Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer	52
Förbud mot engångsglas m. m.	58
Vissa anslag under elfte huvudtiteln:	
Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader	59
Statens hantverks- och industrilånefond	68
Granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1970, m. m.	72
Ansvarsfrihet	76
Interpellation av herr Ahlmark (fp) om förbud mot civilt överljudsflyg	77
Utsträckt motionstid	80
Meddelande ang. motionstider m. m.	80
Meddelande ang. enkla frågor av:	
herr Henmark (fp) ang. antagningen av studerande till de spärrade utbildningslinjerna	80
herr Åsling (c) ang. principerna för placeringen av järnvägs- linjer i det s. k. affärsbanenätet	80

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 2 april

Skatteutskottets betänkande

Nr 19 ang. avtal med Malaysia för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter, m. m.	3

Kulturutskottets betänkanden

Nr 4 om framställning att riksdagshuset på Helgeandsholmen förklaras som byggnadsminnesmärke	3
Nr 5 ang. anslag till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	3

Trafikutskottets betänkande

Nr 1 ang. utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	20

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 20 ang. vattenvården i Östersjön	58
Nr 21 ang. den kommunala miljövården	58
Nr 22 ang. miljövårdsforskning m. m. inom jordbruket	58
Nr 23 ang. förbud mot engångsglas m. m.	58

Näringsutskottets betänkande

Nr 6 ang. anslag inom inrikesdepartementets verksamhetsområde avseende företagareföreningarna samt av dem administrerad garanti- och långivning, m. m.	59

Finansutskottets betänkanden

Nr 9 ang. granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1970 jämte förslag om disposition av riksbankens vinst	72
Nr 10 ang. granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning budgetåret 1969/70	77

Fredagen den 2 april

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 25 mars.

§ 2 Herr talmannen meddelade att fröken *Pehrsson* enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 29 mars tills vidare.

Fröken *Pehrsson* beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 85 till trafikutskottet.

§ 4 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1281 och 1282 till konstitutionsutskottet, nr 1283–1285 till skatteutskottet, nr 1286 till konstitutionsutskottet, nr 1287 och 1288 till skatteutskottet samt nr 1289 och 1290 till inrikesutskottet.

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 98.

§ 6 Föredrogs

skatteutskottets betänkande nr 19 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Malaysia för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter, m. m.

kulturutskottets betänkande nr 4 i anledning av motion om framställning att riksdagshuset på Helgeandsholmen förklaras som byggnadsminnesmärke.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 **Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.**

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1971/72 till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:1, bilaga 10 (punkt B 5, s. 25–27 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 4

Fredagen den

2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

januari 1971) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 7 257 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:804 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. vari hemstälts att riksdagen beslutade att biblioteksersättningens grundbelopp för lån av svenskt originalverk höjdes till 25 öre från och med nästa budgetår och att vederbörande utskott företog den uppräknig av förslagsanslaget som kunde bli erforderlig samt att riksdagen hemställde till regeringen att skyndsamt införa förhandlingsordning för författarna av den karaktär som angavs i motionen,

dels motionen 1971:812 av herr Källstad m. fl. i vad avsåg hemställa att riksdagen beslutade att höja författarsättningen för bibliotekslån till 15 öre per lån av originalverk,

dels motionen 1971:814 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. vari hemstälts att riksdagen till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 8 757 000 kronor,

dels motionen 1971:827 av herrar Sundman och Ahlmark vari hemstälts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att ersättning till författare för utlåning av deras verk genom bibliotek borde höjas till de belopp och fördelas enligt de regler som föreslagits av styrelsen för Sveriges författarfond i dess anslagsframställning samt till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 15 260 000 kronor,

dels motionen 1971:828 av herrar Sundman och Ahlmark vari hemstälts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade sig för att faktiska förhandlingar kom till stånd mellan staten och Sveriges författarförbund som en förberedelse för en kommande legal förhandlingsrätt.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:804, 1971:812, 1971:814 och 1971:827, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, medgav att biblioteksersättningens grundbelopp höjdes från 12 öre till 15 öre för lån av rättsskyddat svenskt originalverk och från 48 öre till 60 öre för i referenssamling ingående exemplar av sådant verk,

2. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971:804 och 1971:827 ävensom med bifall till motionen 1971:814, samtliga motioner i vad de avsåg medelsanvisningen, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 8 757 000 kronor,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:827 i vad den avsåg regler för fördelning av biblioteksersättningen,

4. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:804 och 1971:828 i vad avsåg förhandlingar som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar Björk i Göteborg och Larsson i Vänersborg, fru Sundström och fru Berglund samt herrar Zachrisson, Leander och Green (samtliga s), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med avslag å motionerna 1971:804, 1971:812, 1971:814 och 1971:827, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, uttalade sig för ett bibehållande under nästa budgetår av biblioteksersättningens grundbelopp,

samt att utskottet under 2 – vid bifall till yrkandet beträffande hemställen under 1 – bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:804, 1971:814 och 1971:827, samtliga motioner i vad de avsåg medelansvisningen, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 7 257 000 kronor.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Sundman (c) och fru Ryding (vpk).

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! I ett anförande i den senaste valrörelsen varnade utrikesminister Torsten Nilsson för borgerligt-kommunistiska kombinationer, om socialdemokraterna skulle förlora sin majoritet i den nya riksdagen. Han påpekade också att ett kommunistiskt parti som lätt faller för demagogiska frestelser aldrig kan bli en pålitlig bundsförvant till en socialdemokrati som måste ta ansvar för landets ekonomi. Herr Hermanson i Stockholm blev mycket upprörd över detta tal och efterlyste bevis.

Sedan förlorade socialdemokraterna sin majoritet, den nya riksdagen samlades i januari. På en och samma dag i januari framlades en kommunistisk och tre borgerliga motioner om utgiftshöjningar på den punkt som vi nu skall behandla. Den första borgerligt-kommunistiska kombinationen var klar. Moderaterna framlade visserligen inget konkret bud i frågan, men herr Bohmans parti kan uppenbarligen inte motstå frestelsen att i kommunisternas kölvatten tillfoga regeringen ett vote-ringsnederlag.

Vad socialdemokraterna i kulturutskottet har måst fråga sig var om den utgiftsökning som det här skulle bli fråga om var mer angelägen än åtskilliga andra krav som utskottet har ställts inför. Vi har med breda majoriteter i utskottet sett oss nödsakade att avvisa en rad förslag som gällt kulturarbetarnas villkor. Det har gällt ökade beställningar av bildkonstnärers arbeten. Det har gällt teatrarnas möjligheter att anställa fler unga skådespelare, som ofta lever under mycket svåra villkor. Det har gällt åtgärder till förmån för konsthantverkare. Det har gällt stipendier till kulturarbetargrupper som mera sällan blir ihågkomna.

På alla dessa punkter har vi tillsammans med flertalet av de borgerliga med beklagande måst avvisa ytterligare statsutgifter. Vi har gjort det i medvetande om att en stram utgiftspolitik är första förutsättningen för att den samhällsekonomiska balansen skall tryggas i alla samhällsgruppers intresse.

Skulle då önskemålet om en höjning av biblioteksersättningen vara så

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

mycket mer angeläget än något av det vi sagt nej till? Är författarna mer nödställda än andra grupper av kulturarbetare? Det kan verka så, om man läser några av motionerna i ärendet. Men det utredningsmaterial som publicerats efter att kulturutskottet avslutat sin handläggning av frågan talar ett annat språk. Enligt det material som kulturrådet, låginkomstutredningen och litteraturutredningen insamlat befinner sig i varje fall bildkonstnärerna och konsthantverkarna i ett klart sämre läge än författarna i gemen. Det kan till en del förklaras med att författarna kanske i större utsträckning har andra inkomster än inkomsterna från det egentliga konstnärliga arbetet. Men under ett år, när låginkomstgruppernas problem bringats i fokus, finner vi det inte alldeles rimligt att inom kulturbudgeten prioritera en grupp, som med hänsyn till sina reella levnadsvillkor inte hör till de mest nödställda.

Därtill kommer att bibliotekersättningens utformning inte är ägnad att i första hand hjälpa de författare som har det särskilt svårt. Bland dem som skulle bli deiaktiga av väsentligt högre författarpenning enligt motionärernas och utskottsmajoritetens förslag återfinns åtskilliga, som vi inte ens brukar beteckna som författare i egentlig mening. Vi möter där Kar de Mumma, Bang, Jolo, Cello och andra folkkära personer. Ingen vill väl missunna dem hyggliga inkomster av deras speciella talanger. Men inte kan det vara särskilt angeläget ett år som detta att med statsmedel ytterligare öka på de inkomster de redan får av sina böcker. Man möter i listorna över författarpenning också en och annan professor, som skaffat sig extraknäck genom att skriva uppskattade böcker. Visst skulle också en del författare med ekonomiska besvärligheter få en viss glädje av en höjning. Men med förlov sagt påminner situationen en liten aning om SACO:s taktik att framföra höga generella lönekrav med hänvisning till att det obestriddligen finns SACO-medlemmar som har låga löner.

Detta betyder inte att socialdemokraterna motsätter sig ytterligare höjningar av bibliotekersättningen, när budgetläget lättar. Bibliotekersättningen är ju från början en socialdemokratisk uppfinning, och även om den inte fungerar så bra ur social synpunkt, när ersättningen per boklån höjs, finns det onekligen en del goda skäl för denna ordning. Men vi har i vår reservation velat skicka med en liten påminnelse om att samhällets fortsatta insatser till förmån för författarna – där bibliotekersättningen bara utgör en del – i ännu högre grad än hittills bör präglas av sociala synpunkter.

Viktigare än denna meningsskillnad är kanske ändå att utskottet nått full enighet, när det gäller frågan om en förhandlingsordning för författarna. I en kommunistisk motion har hemställts till regeringen att skyndsamt införa förhandlingsordning för författarna av den karaktär som anges i motionen. Enligt motionen skulle det gälla förhandlingar av rent facklig karaktär. I en motion av herrar Sundman och Ahlmark yrkas på att faktiska förhandlingar skall komma till stånd mellan staten och Sveriges författarförbund som en förberedelse för en kommande legal förhandlingsrätt.

Med anledning av dessa motioner har utskottet hänvisat till de överläggningar som redan förekommer mellan utbildningsministern och kulturarbetarnas organisation. Man uttrycker gemensamt önskemål om

Frédagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

att dessa överläggningar skall kunna få en mera systematiserad och förhandlingsliknande karaktär och att man inom deras ram också skall kunna ta upp en fördjupad diskussion bl. a. om biblioteksersättningens konstruktion.

Bakom det uttalandet står alltså utskottet enigt, och det sägs att önskemålen i motionerna därmed anses i huvudsak vara tillgodosedda. Eftersom företrädare för samtliga partier står bakom det uttalandet, får man väl förutsätta att hela frågan om en förhandlingsordning för författarna blir pacificerad, om utbildningsministern systematiserar sina överläggningar med KLYS – kulturarbetarnas organisation – och i det sammanhanget också ägnar tid åt fördjupade diskussioner om biblioteksersättningen. Det skulle förvåna mig om inte utbildningsministern är beredd att tillgodose detta önskemål.

Alla är överens om att den långt mer komplicerade frågan om en förhandlingsrätt i egentlig mening åt författarna inte kan lösas förrän utredningsarbetet på det upphovsrättsliga området har avslutats. Vi har ju litet till mans lärt oss hur många svåra problem som kan vara förenade med förhandlingsrätt för nya grupper. De något inflammerade stämningar som präglade författarnas biblioteksaktion häromåret borde därmed klinga av. Visserligen räknar socialdemokraterna inte med att göra sig speciellt populära hos författarna genom att i år avböja en höjning av biblioteksersättningen – mot bakgrund av att de fick en fördubbling förra året. Men vi är rätt vana vid att göra oss impopulära hos olika grupper, när vi finner det nödvändigt för att lägga en säker grund för den framtida politiken. Och författarna lika väl som andra kulturarbetare vet att det är socialdemokratin som har gjort Sverige till ett föregångsland när det gäller att långsiktigt förbättra kulturarbetarnas villkor.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen och i övriga delar bifall till utskottets hemställan.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Början av herr Björks i Göteborg anförande tyder på att det har tagit mycket hårt på socialdemokraterna i kulturutskottet att nu befinna sig i reservanternas ställning och riskera det första officiella nederlaget vid en votering här i kammaren i en anslagsfråga.

Jag skall inte närmare beröra herr Björks varning om borgerligt-kommunistiska kombinationer. Men när han säger att vänsterpartiet kommunisterna aldrig kan bli en pålitlig bundsförvant till socialdemokraterna vill jag anföra: Nej, herr Björk, vänsterpartiet kommunisterna har sin egen politik. Vi lägger fram våra egna motioner, som vi inte springer ifrån. Sedan beror det på socialdemokraternas politik vilket resultat det blir här i kammaren, men vi står för vad vi sade under valrörelsen: Vi kommer inte att medverka till att en borgerlig regering införes här i landet.

Den fråga vi nu diskuterar, som gäller författarsättningen, är sannerligen inte ny, i varje fall inte för vårt parti. Under de senaste fem, sex åren har vänsterpartiet kommunisterna i motion efter motion yrkat på förbättrad ersättning åt författarna för utnyttjande av deras arbete. Vi har också yrkat på rätt att få förhandla om denna ersättning, precis som alla andra samhällsgrupper förhandlar om löner och ersättningar. Men

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

våra motioner har, med skiftande motiveringar, avslagits eller behandlats kallsinnigt.

Med årets motion 802 har vi återkommit till dessa viktiga frågor. Vi yrkar på en höjning av biblioteksersättningens grundbelopp till 25 öre för lån av svenska originalverk samt dessutom att man skyndsamt inför en förhandlingsordning av facklig karaktär för författarna.

Frågan om ersättningen åt författarna för att deras verk genom samhällets försorg kostnadsfritt ställs till allmänhetens förfogande är mycket viktig såväl om man ser den principiellt som om man ser den med avseende på formerna för fastställande av denna ersättning. Ingen författare lär motsätta sig att bokverken genom de offentliga biblioteken ställs till allmänhetens fria förfogande. Detta är en kulturgärning. Men det är uppenbart att den fria utlåningsrätten innebär ett intrång i upphovsrätten. Därför borde frågan om ersättning till upphovsmännen regleras genom förhandlingar mellan författarnas organisationer och den part som ställer författarnas verk till allmänhetens förfogande. Hittills har inga verkliga förhandlingar i detta avseende förekommit, utan regeringen förelägger – utan närmare överläggningar med berörda motpart – riksdagen förslag till beslut beträffande ersättningens och förslagsanslagets storlek. Det är då inte att förundra sig över att ersättningen mer kan få karaktären av nådegåva eller – om jag kanske skall vara något mildare – stöd än ett verkligt vederlag för utnyttjandet av den av författaren skapade produkten.

Kulturutskottet har i betänkandet nr 5 redovisat några av direktiv som man har givit den år 1970 tillkallade samnordiska kommittén, en kommitté som skall verkställa en översyn av upphovsrättsliga lagstiftningar. Jag vill inte underlåta att referera bara en enda mening i dessa direktiv. Det säges där ifrån att man nu i högre grad än vid lagstiftningens tillkomst kan överväga att låta ersättningar till upphovsmännen bli föremål för kollektiva förhandlingar med upphovsmännens organisationer som förhandlingsparter.

Det framgår också av betänkandet att en viss typ av kontakter förekommer mellan utbildningsdepartementet och KLYS, alltså Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd. När utskottet nu i år särskilt framhåller att det vore värdefullt att dessa kontakter utvecklades till mera frekventa och systematiska förhandlingsliknande överläggningar, finner vi från vänsterpartiet kommunisternas sida att denna mycket viktiga fråga om förhandlingar har fallit något framåt, som man brukar kalla det.

Vi bedömer alltså behandlingen av förhandlingsfrågan i utskottet relativt positivt, och för dagen kan vi därför ansluta oss till vad utskottet säger om just denna fråga, som vi också tagit upp i vår motion nr 804, även om vi helst skulle önskat att man redan nu kunnat gå en liten bit längre.

I den positiva vågskålen vad gäller förhandlingar finns dessutom också utskottets yrkande att riksdagen som sin mening skall ge till känna för Kungl. Maj:t vad utskottet anfört.

Vad sedan biblioteksersättningen beträffar, där vi med vår motion yrkat på 25 öre, har vi inte fått gehör hos utskottsmajoriteten för detta

belopp, utan man har stannat vid en höjning från 12 till 15 öre. Men för att någon höjning i alla fall skall komma till stånd för budgetåret 1971/72 har vi, som framgår av det särskilda yttrande som herr Sundman tillsammans med mig fogat till utskottets betänkande, anslutit oss till utskottsmajoritetens yrkande om 15 öre. Men jag vill här understryka att detta *inte* innebär att vänsterpartiet kommunisterna anser att den nu av utskottsmajoriteten föreslagna höjningen är tillräcklig. Ett grundbelopp av 25 öre borde vara minimum i dag, och det svarar mot ett reellt behov. Men eftersom endast två av utskottets ledamöter har den uppfattningen, förefaller det i dag vara svårt att få igenom detta krav.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Med tanke på författarnas situation skulle jag vilja säga att det inte är de anställda kulturarbetarna som har de största försörjningssvårigheterna utan de fria konstnärerna, dvs. aldeles särskilt författarna. De är beroende av de intäkter som deras produkter inbringar.

Författarnas inkomster hänför sig framför allt till försäljningen av böcker. Vid förläggningen av en skönlitterär bok får författaren, enligt uppgift som jag har fått, i regel en royaltty på 16 2/3 procent, räknat efter priset på de böcker som inte är inbundna. För att komma upp i en årsinkomst om låt oss säga 30 000 kronor krävs en årlig försäljning av ungefär 6 000 böcker, men flertalet skönlitterära utgåvor stannar vid en försäljning på 1 000–2 000 exemplar. Det hör till undantagen att någon skönlitterär författare lyckas producera mer än ett verk om året.

Följden härav är att en stor grupp av våra författare tvingas leva på mycket låga inkomster eller på inkomster från annan verksamhet. En undersökning 1967 visade att medianinkomsten för Sveriges författareförenings medlemmar i åldern 20–47 år uppgick till 14 000 kronor och att en fjärdedel av dem hade en årsinkomst som understeg 6 500 kronor. För åldersgruppen 48–66 år var motsvarande siffror 9 000 respektive 3 300. Ett stort antal författare är då helt eller delvis beroende av statliga stipendier. En annan stödform är de s. k. konstnärsbelöningarna, som kan tilldelas författare som gjort betydande insatser inom svenskt kulturliv.

Från dessa olika stödformer bör bibliotek ersättningen klart skiljas ut. Som beteckningen anger är det fråga om ersättning och inte stöd. Författareföreningen förde en lång kamp innan riksdagen 1954 beslutade om en ersättning med 3 öre per boklån för originalverk. år 1961 infördes ersättning till översättarna med 1 öre per lån. Hela beloppet tillfördes Sveriges författarfonds s. k. fria del och någon personlig ersättning utgick inte, vilket inte heller nu är fallet. Följande år höjdes ersättningen till 5 öre och 1966 till 6 öre samt till 2 öre för lån av översatta böcker.

Såvitt jag förstår är historien om ersättningar för de böcker biblioteken lånar ut till allmänheten historien om en seg kamp från författarnas sida för rätten till ersättning för utnyttjande av deras produkter – och därtill historien om hur den politiska överheten i nåder efter eget gottfinnande lämnar en ganska blygsam ersättning. Gång på gång har krav på ordentlig höjning rests, och styrelsen för Sveriges författarfond

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. fl.

begärde inför budgetåret 1969/70 en höjning av grundbeloppen till 12 öre för boklån och 6 öre för översatta böcker.

Vid 1969 års riksdag föreslogs i motion från folkpartiets och centerpartiets representanter i 1968 års litteraturutredning, herr Ahlmark och herr Sundman, att riksdagen skulle besluta i enlighet med kravet. Fria litterära yrkesutövaras centralorganisation, FLYCO, hade gått ännu längre i sina krav och begärde redan 1967 25 öre i ersättning för lån av svenskt originalverk och 10 öre för lån av översatta verk.

Under våren 1969 genomförde FLYCO den mycket uppmärksammade biblioteksaktionen, då många bibliotek i landet nära nog länsades på böcker. I Stockholm deltog mer än 500 demonstranter. Författarna fick hjälp av representanter för andra kulturarbetarorganisationer. På mindre än en timme, sägs det, länsades exempelvis huvudbiblioteket vid Sveavägen på allt vad skönlitteratur hette – närmare 15 000 band bars i varje fall ut till en väntande möbelbuss.

Denna aktion syftade ytterst till att sätta kraft bakom kravet på 25-öringen och på förhandlingsrätt. 1968 års litteraturutredning framhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t sommaren 1969 att biblioteksersättningen trots att utredningen ännu inte var färdig borde höjas till 25 öre. Styrelsen för Sveriges författarfond har framställt samma krav. Regeringen tillmötesgick kraven i viss mån genom att i 1970 års statsverksproposition föreslå en höjning till 12 respektive 4 öre, och det blev också riksdagens beslut.

I vårt utskottsbetänkande i år har vi sagt att i propositionen görs det inga förändringar i fråga om reglerna för de ersättningar m. m. som utgår ur anslaget, utan bara förändringar av automatisk natur i fråga om anslagsbelopp – dvs. en uppskrivning från i runt tal 6,8 miljoner till 7,2 miljoner.

Vi har också uttalat att med ”hänsyn till nuvarande ekonomiska läge har utskottet ansett sig böra stanna vid att förorda en höjning av grundbeloppet till 15 öre för lån och 60 öre för referensexemplar av svenskt originalverk”. Det innebär att anslaget skall räknas upp med 1,5 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Enligt utskottets mening bör också författarpennningen höjas i samma mån som biblioteksersättningen.

När det sedan gäller förhandlingsrätten för författarna har vi ju enats i utskottet, vilket redan har framhållits av herr Björk i Göteborg och fru Ryding. Jag skulle dock vilja säga några ord om detta också. Utmärkande för biblioteksersättningen har ju varit att den beslutats av riksdagen utan att de som den berör, dvs. författarna själva, fått möjlighet att förhandla om ersättningens storlek. Författarnas krav på förhandlingsrätt avvisades våren 1969 av dåvarande utbildningsministern genom hänvisning till vad han kallade ”den kulturella allemansrätten”. Jag kan personligen inte acceptera ett sådant resonemang, och jag skulle vilja instämma i författaren Vilhelm Mobergs påpekande att dåvarande utbildningsministern jämställde böcker med vilda bär, nypon och svamp, som vi kan plocka fritt ute i markerna. Men, säger Vilhelm Moberg, nu förhåller det sig obestriddligen så att författarens verk är en odlad frukt, tillhörig upphovsmannen. För inte får väl vi gå in i Palmes egen trädgård och härja

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

fritt utan att bli åtalade för olaga intrång och stöld, frågar Vilhelm Moberg.

Jag kan inte finna att förhandlingsrätt för författarna skulle medföra större risker för den kulturella verksamheten i samhället än att t. ex. skådespelare, musiker, bibliotekarier och lärare har strejkrätt.

Sedan väl denna förhandlingsrätt erkänts återstår onekligen att diskutera en del praktiska problem, t. ex. vilka som skall utgöra förhandlingsparter. Det är inte alls självklart att det uteslutande är staten som skall vara författarnas motpart, eftersom flertalet bibliotek är kommunala. Det är givetvis också tänkbart att förläggarna vill ha ett ord med i laget på författarsidan.

En lösning av frågan om bibliotekersättningen genom regelrätta förhandlingar får dock inte leda till att man avstår från att pröva också andra former av ersättning eller stöd. Det finns anledning, menar jag, att undersöka i vad mån den norska modellen för "bokstöd", kanske i mer eller mindre modifierad form, kan vara något också för svenska förhållanden. Fr. o. m. 1965 anslår den norska kulturfonden medel till inköp av nyutkommen norsk skönlitteratur. Som regel köps 1 000 exemplar för gratis distribution till biblioteken. Härigenom garanteras författarna en viss inkomst på sina verk, förlagen får en viss säkerhet vid utgivning av norsk skönlitteratur, bokpriserna hålls nere och läsintresset främjas. Jag vill antyda också den här möjligheten.

Vi har alltså nu i utskottets betänkande beträffande förhandlingarna framhållit, att det redan förekommer kontakter mellan utbildningsdepartementet och Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, KLYS. Vi har också betonat att det "vore värdefullt om dessa kontakter utvecklades till mera frekventa och systematiserade förhandlingsliknande överläggningar", för att citera ordagrant ur utskottsbetänkandet. Författarnas fast etablerade fackliga verksamhet tycks ge särskilt goda förutsättningar för dessa diskussioner. Detta vill vi alltså ge till känna för Kungl. Maj:t. Därmed har jag också låtit mig nöja och menar att det ändå skulle vara ett steg på vägen mot den förhandlingsrätt som vi här har talat om.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Författarna hör ostridigt till låginkomsttagarna i vårt samhälle. Om man ser till medianinkomsten av enbart konstnärlig verksamhet, så är det bara tonsättarna som kommer under. Herr Björk i Göteborg valde en annan tabell.

Författarsättningen ger inga stora tillskott. En utlåning av 100 000 exemplar ger med nuvarande ersättning, 12 öre, 4 500 kronor. Med den föreslagna höjningen till 15 öre stiger beloppet till 5 625 kronor.

Den nuvarande ordningen, som herr Björk alltså ogillar, innebär att endast en fjärdedel av författarfondens medel går till direkt bibliotekersättning, medan resten används till stipendier, pensioner och understöd – en ordning som borde betraktas som efterföljansvärd av andra grupper i samhället, där solidariteten sägs stå högt i kurs.

Solidariteten inom kulturskaparnas krets är över huvud taget stor.

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, KLYS, skrev till utbildningsministern 1968 och stödde då författarnas krav på 25 öre. även 1970 avgav de en skrivelse, där de hävdade att kravet på 25 öre redan torde vara otillräckligt. Jag tror alltså att det är helt onödigt och omöjligt att som herr Björk gör försöka skapa en motsättning mellan olika kulturskapargrupper.

Reservanterna har inte låtit sig beveka av det förhållandet att författarna är en låginkomstgrupp, trots att reservanterna samtliga tillhör ett parti som gör anspråk på att ensamt ömma för låglönegrupperna. Resonemanget som förs i reservationen och som mynnar ut i ett godtagande av Kungl. Maj:ts förslag om oförändrat belopp är enligt min mening både egendomligt och cyniskt. Man erkänner att författarna är en låginkomstgrupp men hävdar att många har inkomster från annan verksamhet, vilket ju faktiskt ofta är en följd just av att författaren, på grund av att han enbart på sitt författarskap sällan kan komma upp i en tillfredsställande levnadsstandard, får försörja sig på annat än det han helst ville ägna sig åt. En höjning av bibliotekersättningen kan således ge mera tid för den enskilde författaren till författarskap.

En avsevärd del av reservationen och av herr Björks anförande i dag används till att påpeka det förhållandet att några författare tjänar mera pengar än många andra, vilket leder fram till den bryska slutsatsen, åtminstone i dagens läge, att så länge vi inte kan se till att de med något högre inkomster, t. ex. Kar de Mumma, blir utan förstärkning, så skall inte de med låga inkomster heller få något.

Men huvudskälet till det sättet att resonera är givetvis att man sitter kvar i den föråldrade synen att kulturskaparna skall ha stöd, inte ersättning för utfört arbete. För mig och moderata samlingspartiet är det självklart att vi måste sträva mot att se på kulturskaparna som en grupp arbetande människor inom samhället som i lika mån som andra har rätt att göra anspråk på ersättning, inte stöd, belöning. Det är sant att vi har långt kvar till ett genomförande av en sådan princip, men det bör ju inte hindra oss att arbeta efter den principen så snart vi har möjlighet till det, dvs. i de fall då arbetsinsatsen kan definieras och således ersättas.

Så är fallet med författarna, som gör en insats genom att deras böcker fritt står till förfogande genom biblioteken, och för det har de berättigade anspråk på ersättning. Att en rättslig grundval för deras krav saknas, är väl ändå inget godtagbart skäl emot.

Herr Björk i Göteborg påpekar att moderata samlingspartiet i år inte har framställt något konkret yrkande och hävdar att vi inte har kunnat motstå en stark frestelse att ansluta oss till majoriteten mot socialdemokraterna. Jag har faktiskt ett förflutet i den här frågan. 1969, när jag var ny i riksdagen, väckte jag tillsammans med herr Sundman och herr Ahlmark en motion om höjning av författarsättningen. Våren 1969, då den motionen bl. a. och bibliotekersättningen över huvud taget behandlades, ställde jag i riksdagen frågan: Vilken annan grupp i samhället skulle finna sig i att dess arbetsättning diskuterades i sådana termer som vi hört i dag, även om de varit välvilliga? Samma fråga vill jag ställa till reservanterna i dag, och för att visa vad jag menar skall jag dra ut konsekvenserna av reservationens resonemang om ett system då det gäller

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

författarna som tar hänsyn till "sociala utjämnings- och rättvisesynpunkter". Omsatt att gälla andra grupper i samhället blir konsekvenserna:

En elektriker kan inte få fullt betalt för sin installation, en tandläkare inte för sin plombering, om han också har annan inkomst. eller: Sammanträdesarvoden kan i fortsättningen bara utgå till dem som inte har någon inkomst eller som har låg inkomst. Eller: Riksdagsarvode kan bara utgå till dem som inte har inkomst från annat håll. (Jag skulle då få behålla mitt arvode; för andra skulle det bli ganska allvarligt.) Pengar på banken blir väl då också ett skäl att sänka lönen.

Hittills har vi godtagit att man har rätt att tjäna pengar och att samhället inte skall lägga sig i hur man förvärvar dem om det sker i lagliga former. Utjämnning mellan olika inkomster har skett via beskattningen. Med de här nya signalerna får vi ett helt annat system – och observera att reservanterna när de kommit fram till denna skrivning verkligen har gjort ett allvarligt försök att resonera utifrån principen ersättning för utfört arbete när det gäller kulturskapare. Jag tror, uppriktigt sagt, inte att reservanterna har tänkt igenom det här riktigt ordentligt.

För den som i likhet med mig och mitt parti är anhängare av en modernare kulturpolitik, där kulturen skall stödjas men där man inte skall behandla kulturskaparna som välgörenhetsobjekt, som i kärva ekonomiska tider kan avfärdas, är det befogat att upprepa frågan: Vilken annan grupp i samhället skulle acceptera att dess arbetsersättning diskuterades i sådana termer?

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag skall inte kommentera herr Björks i Göteborg subtila fundering kring politiska kombinationer. Vi sitter ju inte här i dag för att syssla med så storslagna och dramatiska ting som att störta regeringen, utan det gäller att ge författarna en rimlig ersättning för att deras böcker lånas ut från biblioteken.

Herr Björk frågade: Har författarna större behov av stöd än andra kulturarbetare? Sedan hänvisade han till den nyligen publicerade utredningen. Alla har fått den – ingen har väl ännu hunnit penetrera den, inte heller herr Björk. Han konstaterade emellertid att det av en tabell i utredningens betänkande framgår att bildkonstnärer och konsthantverkare har sämre inkomster av sin verksamhet än författarna har.

Ja, den här utredningen, de här statistiska tabellerna kan läsas på olika sätt, och materialet behöver verkligen granskas noga innan man förstår vad det innehåller. Men en sak är klar, nämligen att det finns ett intimt och nära samråd mellan alla konstnärligt verksamma i det här landet. Samtliga konstnärsgupper inom KLYS har sanktionerat att man i år satsar på författarna. Solidariteten går utanför författarkretsen – den sträcker sig över hela kulturarbetarsektorn.

Sedan vill jag gärna kommentera dels vad herr Björk sade nyss, dels vad herr Björk och övriga reservanter skriver i reservationen till utskottsbetänkandet. Jag skall försöka vara kortfattad, eftersom det rör sig om sådant som vi egentligen borde ha slutdiskuterat här i kammaren sedan ett par år tillbaka.

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Reservanterna skriver att höjningar av bibliotekersättningen synes "oundvikligen ge mer åt populära författare med ibland betydande inkomster än åt en del föga lästa men högt kvalificerade författare i ett besvärligt ekonomiskt läge". Sedan räknade han upp ett antal namn på folkära författare med höga inkomster. Herr Björk råkade emellertid där trampa i klaveret. En av de uppräknade är nämligen populär och folkkär men lever under besvärliga ekonomiska förhållanden. Det är inte så lätt att med hjälp av tabeller och antaganden få fram hur den ekonomiska situationen verkligen är för enskilda författare.

Det är rätt som herr Björk och övriga reservanter skriver, att om man höjer författarpenningen får också de högutlånade författarna en högre ersättning. Det är odiskutabelt. Författarkåren bekymrar sig emellertid inte så mycket för den saken. Det väsentliga är att den stora mängden av författare får en skälig ersättning för nyttjandet av böckerna i biblioteken. Det är det som är det centrala. Det finns ingen anledning att stirra sig blind på att en liten grupp författare med höga inkomster också får en släng med av slevan.

På grund av avtrappningsreglerna minskar också författarpenningens storlek med stigande utlåningstal. Om man helt klippte bort all författarpenning, all direkt ersättning för bibliotekslånen för lån över 200 000 exemplar per år, om man alltså inte betalade ut någon individuell ersättning för lån däröver, då skulle man spara totalt cirka 33 000 kronor. Så lite pengar är det som ligger i toppen.

Det är sant att de högutlånade författarna får en höjd ersättning för boklånen under 200 000-lånegränsen, men den missunsamheten får man väl bära med jämnmod. Det viktiga är att huvuddelen av höjningen, den samlade ersättningen, kommer dem till godo som verkligen behöver den. Den finns 15 författare här i landet som har över 200 000 utlåningar per år enligt 1969 års siffror. Flera av dem är inte höginkomsttagare, och åtminstone en av dem lever i mycket små omständigheter.

En höjning av bibliotekersättningen kommer naturligtvis också att medföra en inkomstförstärkning för författare med inkomster från annat håll än från författarskapet. Det är en alldeles riktig iakttagelse. Det går tyvärr inte att värja sig för sådana olyckliga omständigheter. Hur skall man bete sig för att konstruera ett bibliotekersättningssystem med en inbyggd mekanism som reducerar författarpenningens storlek med hänsyn till fluktuationer i mottagarnas inkomster från annat håll? Hur skall bibliotekersättningen reduceras, om en författare blir t. ex. riksdagsman?

Författarna har funderat kring dessa frågor i mer än 20 år. Man har inte funnit någon lösning på det problemet, men man anser också att det är en sekundär fråga. Man har accepterat huvuddragen i ersättningssystemets konstruktion.

Reservanterna hävdar att den nuvarande bibliotekersättningen är "ett långtifrån idealiskt instrument för sociala och ekonomiska utjämningssträvanden". Ja, det är kanske inte något idealiskt system, men det är nog det mest idealiska vi kan hitta i dagens samhälle. Det är ju så att bara en mindre del av bibliotekersättningen går direkt till de enskilda författarna. Det tror jag behöver påpekas ytterligare många gånger. Huvuddelen av

ersättningen går till fondens fria del, den s. k. solidaritetsfonden, för fördelning mellan författarna efter andra regler än de som är knutna till lånefrekvensen på biblioteken. Man beräknar att 1,7 miljoner kronor går till de enskilda författarna som författarpennning innevarande budgetår, medan 5,5 miljoner kronor går till fondens fria del, till solidaritetsfonden. Jag kan inte någon annanstans i vårt samhälle finna en sådan manifestation av solidaritet, en sådan ambition till inkomstutjämning. Jag kan ta ett exempel; jag medger att det är grovt tillyxat. Om vi här i kammaren tillämpade samma sociala och ekonomiska utjämningssträvande i vår egenskap av riksdagsledamöter, som författarna gör när det gäller biblioteksersättningen, skulle det innebära att vi årligen kvitterade ut bara 10 000 å 12 000 kronor i personliga riksdagsarvodet och överlät resten av pengarna till en solidaritetsfond, ur vilken medlen fördelades mellan ledamöterna efter behov och allmänna förtjänster.

Mot den bakgrunden känns det lite lustigt att läsa reservanternas skrivning, att "samhällets insatser för författarna i ökad utsträckning bör utformas med hänsyn tagen till sociala utjämnings- och rättvisesynpunkter". Författarkåren kommer naturligtvis att fortsätta sin strävan att föra en politik som leder till ännu högre grad av solidaritet och ekonomisk utjämning. Herr Björk i Göteborg och övriga reservanter kan vara övertygade om att om de kommer till författarkåren med förslag, så kommer de att tas emot med tacksamhet. Men ännu så länge är det så att författarna har mera att lära ut än att lära sig vad gäller inkomstutjämningsfrågor.

Reservanterna framhåller att en rättslig grundval för författarnas ersättningskrav ännu inte föreligger. Det skulle inte förvåna mig om det är sista gången man hör fraser av den typen här i riksdagen. Påståendet är korrekt i den meningen att det inte finns någon opphovsrättslig grundval för författarnas krav på ersättning för nyttjande av verk i bibliotek. Det vet ju alla som har haft med den här saken att göra. Men jag hade faktiskt hoppats slippa höra den formuleringen som ett argument mot en höjning av ersättningen. Påpekandet har en obehagligt reaktionär klang.

Och frågan är om det ändå inte finns en rättslig grundval. Ersättning har utgått i snart 20 år, och den har successivt – om också alltför långsamt – byggts på och förbättrats. Frågan är om det inte har uppstått något som liknar sedvanerätt. Jag tror inte att någon i dag vill bestrida, att författarna faktiskt har *rätt* till ersättning för bibliotekslåningen. Diskussionen i dag gäller inte rätten till ersättning, utan diskussionen gäller ersättningens storlek och hur storleken och utformningen skall fastställas. På den punkten är dess bättre utskottet enigt.

De kontakter och överläggningar som ganska länge förekommit mellan utbildningsdepartementet och opphovsmännens organisationer har visat sig vara värdefulla och har lett fram till ökad förståelse mellan parterna. Utskottet betonar, att det vore värdefullt om dessa kontakter utvecklades till systematiserade, förhandlingsliknande överläggningar. Utskottet finner vidare att det borde finnas förutsättningar för fördjupade diskussioner beträffande biblioteksersättningens storlek och konstruktion. Det är en försiktig skrivning, men innehållet kan knappast missförstås. Jag tror att en faktisk förhandlingssituation kan etableras ganska snabbt och

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

att den goda viljan finns hos både statsmakterna och författarnas fackliga organisation.

Det finns en stötesten, som begynnelsevis kan vara besvärlig, nämligen att gapet är stort mellan den ersättning som utgår i dag (eller nästa budgetår) och det ersättningsbelopp som författarna sedan länge anser rimligt och skäligt. Det gäller väl att snarast möjligt komma förbi den stötestenen.

Jag är övertygad om att erfarenheterna från de förhandlingsliknande överläggningarna kommer att bli av stor betydelse för arbetet inom den utredning som tillsattes förra året med uppgift att genomföra en översyn av upphovsrättslagstiftningen, en utredning som definitivt kommer att ge författarna upphovsrättslig grundval för bibliotekersättningen.

Herr Björk frågade om den här utgiftshöjningen var mer motiverad än andra höjningar inom den fria kultursektorn. Ja, det är den av det enkla skälet att ersättningen är alldeles för låg nu och har varit alldeles för låg under en lång följd av år. Det beror på tidigare försyndelser att vi i år, trots att det är ett kärvt ekonomiskt läge, måste besluta om en höjning av beloppet.

Herr Ahlmark och jag har sedan ett par år motionerat om en höjning till 25 öre. Vänsterpartiet kommunisterna har motionerat i samma sak, och även folkpartiet och moderata samlingspartiet har samma uppfattning. Jag behöver inte här upprepa att tungt vägande skäl talar för att bibliotekersättningens grundbelopp redan nu skulle ha höjts till 25 öre. Men för att möjliggöra att åtminstone någon höjning kommer till stånd har fru Ryding och jag anslutit oss till den linje, som kunnat vinna majoritet i utskottet.

Herr talman! Jag får yrka bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande nr 5.

I detta anförande instämde herrar Ahlmark (fp) och Sjönell (c).

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Jag vet inte precis om det framgick av tonen i mitt första inlägg att jag tog det så hårt att kommunisterna förenar sig med de borgerliga. Tvärtom hade vi ju före valet förutsagt att detta kunde komma att hända vid en viss utgång av valet, och det var fru Rydings egen partiledare som blev så förskräckligt upprörd över denna förutsägelse som nu bekräftas.

Vi har här hört ganska långa utläggningar om upphovsrätt, förhandlingsrätt, ersättning osv. Jag är inte säker på att kammaren har kunnat följa med i alla svängar; möjligen har man väl fått en aning om att problemet är komplicerat och att hela den nuvarande bibliotekersättningens konstruktion är litet invecklad. Visst finns det sociala inslag i fördelningen av dessa medel. Vi tycker för vår del att det borde kunna drivas ännu längre. Såvitt jag vet har motsvarigheten till den svenska bibliotekersättningen i Norge och Danmark och likaså det förslag som nu diskuteras i Västtyskland en mer social inriktning än det system som förekommer i Sverige. Vi talar ju också om samhällets insatser över huvud taget – icke endast om bibliotekersättningen. I varje fall herr

Källstad tycks vara överens med oss om att det krävs även helt andra typer av insatser vid sidan av den här ordningen med ersättning för boklån. Det är också en sak som behöver utredas och diskuteras ytterligare.

Herr Källstad föreföll väl annars inte att ha studerat det material om kulturarbetarnas inkomster som kommit utskottets ledamöter till handa. Fru Mogård föreföll att ha gjort det men hon citerade som det passade henne. Jag noterar att när det gäller genomsnittliga inkomster i kronor för undersökta grupper så visar det sig att författarna sammanlagt har sådana på 36 700 kronor, konsthantverkarna 21 600 och bildkonstnärerna 17 300. Om man accepterar argumentet att vi enbart skall tala om inkomster av konstnärlig verksamhet så är motsvarande siffror för författarna 16 000, tonsättarna 15 900, för konsthantverkarna 13 600 och för bildkonstnärerna 11 100. Så inte är det alldeles självklart – och det var bara det jag ville säga – att just författarna skulle ha prioritet vid avvägning av de insatser man i det aktuella budgetläget kan länkas göra för olika kulturarbetargrupper.

Jag fruktar att herr Sundman avsiktligt eller oavsiktligt vilseledde kammaren lite grand när man menade att KLYS, dvs. dessa kulturarbetargrupperns samarbetsorgan, i år har velat skjuta fram bibliotekserättningen. Det förhåller sig i själva verket så att KLYS i sin framställning förra året förde fram en hel rad olika önskemål. Där fanns bibliotekserättningen med, men där fanns också krav på ersättning till bildkonstnärer för utställningar, där fanns frågan om ökning av stipendierna till andra grupper, pensioner till vissa grupper av kulturarbetare, prioritering av barnteatern och stöd till fria jazzorkestrar. Det är alltså inte alldeles självklart att man inom hela denna kaka just skall skilja ut det som gäller författarna, något som alltså inte kan motiveras med att denna grupp som helhet skulle ha det avsevärt sämre ställt än övriga kulturarbetargrupper.

Särskilt fru Mogård lyckades ju elda upp sig till ett lågande patos i fråga om det här ersättningsfrågan – att det skall vara ersättning och icke stöd. Det kan då förefalla en aning märkvärdigt, om hon är så absolut i sina åsikter, att hon inte för egen del har velat stödja författarnas önskemål om 25-öringen utan stannar på 15 öre, alltså tre öre över det nuvarande. Har man en så enorm respekt för författarnas krav, borde det väl också ta sig uttryck i de praktiska politiska ställningstagandena här i riksdagen. Men för all del, låt oss acceptera hela denna uppläggning att det här gäller ersättning för utfört arbete. Låt oss fullfölja analogin. Då måste vi betrakta detta krav på samma sätt som alla möjliga andra gruppers ersättningskrav gentemot samhället. Där vet vi mycket väl att varje grupp anser sig ha rätt till en viss ersättning. I nio fall av tio får de inte vad de begär, därför att samhällets resurser är begränsade. SACO anser sig ju ha rätt till 22 procent. Det kommer SACO inte att få. Jag skall inte driva jämförelsen för långt. Men det kan ju ändå inte betraktas som självklart att under vissa bestämda allmänekonomiska förutsättningar måste ett visst ersättningskrav från en viss grupp under alla förhållanden tillgodoses. Det finns inget cyniskt i det resonemanget, fru Mogård. Det innebär bara att man tar hänsyn till en helhetsbild. Det är faktiskt vår enkla skyldighet som riksdagsmän att ta hänsyn till

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

helhetens intressen och inte uppträda som något slags ombudsmän för den ena eller andra specialgruppen.

Vad beträffar skrivelsen från litteraturutredningen 1969, som någon av talarna berörde, vet de som var inblandade att den inte innebar ett deciderat ställningstagande just för 25-öringen. Den var en kompromissprodukt, där åtminstone en av ledamöterna ville driva en mera social uppläggning. Resultatet blev uppriktigt sagt en ganska snårig skrivning, som mer talade om de totala insatserna för författarna och mindre om 25-öringen. I denna skrivelse hänvisades uttryckligen till det då föreliggande budgetläget. Det var 1969. Året efter fördubblades bibliotekserättningens belopp. Också i år har vi sannerligen ett budgetläge att hänvisa till.

Jag tror inte att det behöver sägas så mycket mer i denna sak. Jag noterar återigen med tillfredsställelse att både herr Sundman och fru Ryding välkomnar vårt eniga uttalande om förhandlingsliknande överläggningar mellan KLYS och utbildningsministern. Jag betraktar det alltjämt som något positivt att alla parter här anser att de önskemål om förhandlingsordning som har framförts därmed i huvudsak kan anses vara tillgodosedda.

Herr Sundmans känslighet kan möjligen förvåna mig, när vi i reservationen helt nyktert konstaterar att det inte föreligger någon rättslig grund för författarnas ersättningskrav. Det framgår helt klart av utskottets gemensamma skrivning att just den rättsliga problematiken är under utredning och att detta alltså inte ännu är klarlagt. Man vet ännu inte hur en sådan rättslig grundval skall kunna skapas. Jag trodde inte att det var så förfärligt anstötligt att i en fråga av denna typ göra ett sakligt konstaterande om det faktiska läget.

Herr talman! Jag ber återigen att få yrka bifall till reservationen.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Herr Björk i Göteborg hävdar att problemet är mycket komplicerat när det gäller stödet till författarna. Han gör ett stort nummer av kravet på en social inriktning av bibliotekserättningen. Jag tycker att hans resonemang bara visar ännu en gång att han inte kan bestämma sig för vilken princip han vill stödja, ersättningsprincipen eller stödprincipen. Jag vill råda honom att flytta över sina tankeansatser till andra grupper. Kommer inte andra grupper i samhället ändå att också i år få åtminstone så mycket i löneförhöjning att en del av kostnadsstegringen kan täckas?

Herr Björk hävdar vidare att jag läser tabeller som jag vill. Det var dock herr Björk som började att läsa tabeller i den lilla röda boken. Han började med att tala om författarna i förhållande till andra grupper när det gällde sammanlagd medianinkomst. Jag påpekade då att det fanns en annan tabell över medianinkomst enbart av konstnärlig verksamhet. Men då övergick herr Björk till att tala om genomsnittlig inkomst av enbart konstnärlig verksamhet, trots att det två sidor längre fram särskilt påpekades – det hade varit bra om herr Björk hade sett det – att ”medianinkomsten för författarna troligen ger en mer rättvisande bild av inkomstnivån, då den är opåverkad av extremt höga inkomster”. Men

herr Björk har ju tidigare visat att han mindre gärna vill tala om låginkomsttagarna bland författarna än om dem som har extremt höga inkomster.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Jag delar fru Mogårds förhoppning att alla grupper i samhället skall få lönehöjningar i år. Jag fruktar att alla kommer att bli besvikna på resultaten. Om hon vill göra en analogi med författarna i detta syfte och med bibliotekersättningen i synnerhet, bör hon kanske komma ihåg att bibliotekersättningen fördubblades förra året. Jag kan inte påminna mig att några andra ersättningar av det här slaget undergick en så kraftig höjning.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag tycker det är tråkigt att höra herr Björk i Göteborg tala om den här fördubblingen. Fördubbling är i och för sig ett ord som låter bra, men om man fördubblar en mycket liten summa är fördubblingen minst sagt ointressant.

Herr Björk talade om att bibliotekersättningen i Norge och Danmark hade en mer social inriktning. Det förvånar mig att höra litteraturutredningens ordförande säga någonting sådant. Jag skall inte här kommentera påståendet utförligare.

Jag tror inte jag missledde kammaren när jag sade att upphovsmän — dvs. de som samarbetar i KLYS — är ense om att prioritera författarna detta år. Det förhåller sig faktiskt så.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Björk i Göteborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björk i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkterna 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Björk i Göteborg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 164
Nej — 141
Avstår — 2

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

§ 8 Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1971/72 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Anslagen till vägväsendet m. m.**

Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning för budgetåret 1971/72 under de skilda väganlagen m. m. innebar

att till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter anvisades ett förslagsanslag av 4 430 000 kronor (punkt B 1, s. 55),

att till Drift av statliga vägar anvisades ett reservationsanslag av 826 800 000 kronor (punkt B 2, s. 55–56),

att till Byggnad av statliga vägar anvisades ett reservationsanslag av 685 470 000 kronor (punkt B 3, s. 56–57),

att till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator anvisades ett förslagsanslag av 122 130 000 kronor (punkt B 4, s. 57–58),

att till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator anvisades ett reservationsanslag av 331 000 000 kronor (punkt B 5, s. 58–59),

att till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. anvisades ett reservationsanslag av 54 550 000 kronor (punkt B 6, s. 59–60) och att under budgetåret 1971/72 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 110 000 kronor,

att till Bidrag till byggande av enskilda vägar anvisades ett reservationsanslag av 23 400 000 kronor (punkt B 7, s. 60–61),

att till Tjänster till utomstående anvisades ett förslagsanslag av 8 680 000 kronor (punkt B 8, s. 61)

samt att till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond anvisades ett förslagsanslag av 1 000 kronor (punkt B 9, s. 61–62).

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:75 av herr Westberg i Ljusdal m. fl.,

dels motionen 1971:140 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.,

dels motionen 1971:203 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.,

dels motionen 1971:260 av herrar Stålhammar och Romanus,

dels motionen 1971:397 av herr Hedlund m. fl. vari hemställt att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:tt uttala som sin mening att vägplaneringen såsom ett instrument i lokaliserings- och regionalpolitiken skulle syfta till en positiv befolknings- och näringslivsutveckling i landets

olika delar, 2. till Byggnad av statliga vägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 693 670 000 kronor, att avräknas mot automobilskattebidraget, samt 3. till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. anvisa ett reservationsanslag av 62 550 000 kronor på i motionen anförda grunder, att avräknas mot automobilskattebidraget, dels motionen 1971:404 av herrar Nilsson i Agnäs och Åkerlind, dels motionen 1971:405 av herrar Persson i Heden och Eriksson i Bäckmora,

dels motionen 1971:406 av herr Petersson i Gäddvik m. fl.,
dels motionen 1971:914 av herr Annerås m. fl.,
dels motionen 1971:918 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.,
dels motionen 1971:921 av herr Dahlgren m. fl.,

dels motionen 1971:924 av herrar Eriksson i Bäckmora och Björk i Gävle,

dels motionen 1971:931 av herr Helén m. fl. vari hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle 1. uttala att vid avvägningen mellan riks- och länsvägar hänsyn borde tagas till behovet att ett från närings- och regionalpolitiska synpunkter väl fungerande länsvägnät, 2. anhålla om ett program för en ökning av väganlagen under de närmaste åren,

dels motionen 1971:933 av herrar Hyltander och Richardson,
dels motionen 1971:940 av herr Larsson i Borrby m. fl.,
dels motionen 1971:952 av herr Oskarson m. fl.,
dels motionen 1971:962 av fru Sundberg,
dels motionen 1971:964 av herr Sundman m. fl.,
dels motionen 1971:966 av herr Turesson,
dels motionen 1971:974 av herr Åkerfeldt m. fl.,
dels motionen 1971:975 av herr Åsling m. fl.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisade

a. till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter ett förslagsanslag av 4 430 000 kronor, att avräknas mot automobilskattebidraget,

b. till Drift av statliga vägar ett reservationsanslag av 826 800 000 kronor, att avräknas mot automobilskattebidraget,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:397, nämnda motion såvitt nu var i fråga, till Byggnad av statliga vägar för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 685 470 000 kronor, att avräknas mot automobilskattebidraget,

3. att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisade

a. till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator ett förslagsanslag av 122 130 000 kronor, att avräknas mot automobilskattebidraget,

b. till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator ett reservationsanslag av 331 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattebidraget,

4. att riksdagen

a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:397, nämnda motion såvitt nu var i fråga, till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservations-

- anslag av 54 550 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,
- b. medgav att under budgetåret 1971/72 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 110 000 kronor,
 5. att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisade
 - a. till Bidrag till byggande av enskilda vägar ett reservationsanslag av 23 400 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,
 - b. till Tjänster till utomstående ett förslagsanslag av 8 680 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,
 - c. till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond ett förslagsanslag av 1 000 kronor,
 6. att riksdagen skulle avslå motionerna 1971:931 samt 1971:397, sistnämnda motion i vad den avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t,
 7. att riksdagen
 - a. skulle avslå motionen 1971:203,
 - b. skulle avslå motionen 1971:406,
 - c. skulle avslå motionen 1971:75,
 8. att riksdagen
 - a. skulle avslå motionen 1971:966,
 - b. skulle avslå motionen 1971:933,
 - c. skulle avslå motionen 1971:918,
 - d. skulle avslå motionen 1971:975,
 - e. skulle avslå motionen 1971:952,
 - f. skulle avslå motionen 1971:964,
 9. att riksdagen
 - a. skulle avslå motionen 1971:140,
 - b. skulle avslå motionen 1971:924,
 - c. skulle avslå motionen 1971:921,
 - d. skulle avslå motionen 1971:405,
 10. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:974,
 11. att riksdagen skulle avslå motionerna 1971:962 och 1971:260,
 12. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:914,
 13. att riksdagen skulle avslå motionerna 1971:404 och 1971:940.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande anslaget till *statliga vägbyggnader* av herrar Dahlgren, Persson i Heden och Håkansson (samtliga c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:397, nämnda motion såvitt nu var i fråga, till Byggande av statliga vägar för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 693 670 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. beträffande anslaget till *Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.* av herrar Dahlgren, Persson i Heden och Håkansson (samtliga c), som ansett att utskottet under 4 a bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:397, nämnda motion såvitt nu var i fråga, till *Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 62 550 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. beträffande behovet av ett från närings- och regionalpolitiska synpunkter *väl fungerande länsvägnät, program för en ökning av vägnanslagen under de närmaste åren samt vägplaneringen såsom ett instrument i lokaliserings- och regionalpolitiken* av herrar Gustafson i Göteborg (fp), Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Brundin (m) och Håkansson (c), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:931 och 1971:397, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört dels rörande behovet av program för en ökning av vägnanslagen under de närmaste åren samt av ett väl fungerande länsvägnät, dels beträffande vägplaneringen såsom ett instrument i lokaliserings- och regionalpolitiken.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande rörande behovet av ett från närings- och regionalpolitiska synpunkter *väl fungerande länsvägnät samt vägplaneringen såsom ett instrument i lokaliserings- och regionalpolitiken* av herr Magnusson i Kristinehamn (vpk).

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När trafikutskottet nu har behandlat kommunikationsdepartementets kapitalbudget, har man samtidigt haft ett 30-tal olika motioner att ta upp. Då vi studerar betänkandet kan vi se att det lyckats för trafikutskottet att bli enigt på de allra flesta punkter. Endast på tre av punkterna föreligger reservationer. Det innebär inte på något sätt att trafikutskottet ansett att de motioner, som här avstyrkts och som innebär krav på ökad medelstildelning, skulle vara oberättigade. Men vi har kunnat konstatera att i det ekonomiska läge vi befinner oss måste vi iaktta mycket stor restriktivitet.

På två av punkterna har jag personligen funnit att de motioner som är framlagda är av sådan vikt att jag reserverat mig. I första hand skall jag nu ta upp punkten 2, som avser vägnanslagen.

När vi för ett år sedan diskuterade vägarna i den gamla andra kammaren, förutskickade jag att vi kunde räkna med att ha en stor och principiell vägdebatt i år. Det berodde på att kommunikationsministern hade sagt att han under år 1971 skulle ta ställning till Vägplan 1970 och att han eventuellt skulle göra det i statsverkspropositionen.

Nu har kommunikationsministern sagt att han inte är beredd att ta ställning i detta sammanhang, men att han skall göra det senare. Såvitt jag förstår innebär detta att kommunikationsministern senare under denna vårsession kommer med sitt ställningstagande till Vägplan 1970. Jag skulle redan nu vilja ställa den frågan till kommunikationsminister Norling: När har vi att vänta att kommunikationsministern redovisar sitt ställningstagande till Vägplan 1970, och i vilken form har vi att vänta detta ställningstagande? Kan vi räkna med att vi under värriksdagen får denna redovisning, eller kommer den senare?

Vi kan väl säga, herr talman, att det inte i dag finns förutsättningar för någon särskilt stor vägdebatt. Dels avvaktar vi ställningstagandet till Vägplan 1970, dels har vi inom utskottet beslutat att de 27 olika motioner som kommit fram om den statliga trafikpolitiken skall

behandlas senare i samband med ett särskilt betänkande. Hela frågan om vägtrafikens ställning i den totala trafiken här i landet torde vi få anledning återkomma till i ett senare sammanhang.

Men det finns ju, herr talman, en hel del att säga också om det nuvarande läget när det gäller vägfrågorna, alldeles frånsett de mera långsiktiga perspektiven. Vi kan konstatera att det råder stora brister när det gäller vägväsendet här i landet. Jag väntar mig att kommunikationsministern här i dag kommer att hålla med om det. Enligt den inventering vägverket gjort hade den 1 januari 1970 ungefär en tredjedel av riksvägnätet en standard som inte kan betraktas som godtagbar. Nära hälften av de genomgående länsvägarna hade också en standard som inte kan betraktas som godtagbar. Att det inte är bättre när det gäller övriga länsvägar och enskilda vägar, det förstår vi alla.

Vi kan vidare konstatera att investeringsanslaget för byggandet av vägar har legat praktiskt taget stilla i sex år. Under tiden har vi haft kraftiga kostnadsstegringar. Det har också varit rationaliseringar – det är naturligt, och det skall man fordra – men läget är sådant nu att kostnadsökningarna har varit större än rationaliseringsvinsterna. Därför måste ett oförändrat investeringsanslag innebära en minskning av vägverkets möjligheter att bygga vägar här i landet.

Vägverket har också i sina petita begärt kraftiga anslagshöjningar. Man har beträffande driften av vägarna pekat på att om man fortsätter att eftersätta underhållet, som det kallades förut eller driften som det kallas nu, av vägarna så får detta en direkt kapitalförstörande effekt. Det är ett uttalande som kommunikationsministern har refererat i årets statsverksproposition. Och det kan inte vara särskilt angenämt för ett statsråd att ha hand om en verksamhet, där den ansvariga myndigheten säger att här kommer att bli en förstöring av det kapital som är nedlagt.

Nu har kommunikationsministern begärt en ökning av driftanslaget – och det hade ju varit anmärkningsvärt om han inte hade gjort det – på 53 miljoner kronor. Men vid en bedömning som har gjorts av människor som begriper sig på vägar har man sagt att trots denna ökning på 53 miljoner blir resultatet i själva verket en volymminskning på ungefär 20 miljoner kronor. Det beror på många faktorer. För det första har vi i riksdagen gett vägverket ett renhållningsansvar, som man inte har tagit hänsyn till vid tidigare beräkningar och som kostar en hel del pengar – om jag minns rätt omkring 10 miljoner. För det andra har man kunnat konstatera att det blivit en ökad vägslitning på grund av däckdubbarna. Det är givetvis svårt att ange hur stort belopp det motsvarar, men i statsverkspropositionen refereras en siffra på 33 miljoner. Det har nämnts också andra siffror, men 25–30 miljoner är i alla fall en ganska säker bedömning.

Vidare är det så att kommunikationsministern plötsligt införde en hastighetsbegränsning med en bashastighet på 70 kilometer, och det kräver en omfattande skyltningsverksamhet. Kostnaden för denna skyltning har det lämnats olika uppskattningar om, t. ex. 6–7 miljoner. Jag har också hört siffran 10 miljoner kronor. Det kunde vara intressant att få veta vad kommunikationsministern uppskattar den till. Herr Norling har inte anslagit några nya pengar till detta ändamål utan de skall alltså

tas av tillgängliga anslag. Enligt uppgifter som jag har fått skulle de tas just av detta driftanslag.

Det innebär alltså att den nästan enda synbara ökningen på det här väganslaget i själva verket — enligt experter — får till resultat en volymminskning. Om det är så i de fall då vi kan redovisa nominella ökning av anslag, förstår vi hur det förhåller sig när det gäller byggandet av vägar, där anslagen som jag nyss sade har legat stilla praktiskt tagit under sex år. Det innebär att en hel del mycket angelägna projekt ganska kraftigt får skjutas framåt i tiden. Man kan fråga sig: Vad kostar det samhället att skjuta upp lönsamma investeringar i vägväsendet?

Man brukar i detta sammanhang hänvisa till AMS-arbetena — och de har också varit värdefulla; de har faktiskt utgjort en ganska stor del av väginvesteringarna — men där har vi en tydlig tendens till minskning av anslagen. Det är alltså inte nog med att de ordinarie väganslagen står på en oförändrad nominell nivå, som i själva verket innebär en minskning, utan man reducerade också t. ex. mellan 1969 och 1970 de medel som arbetsmarknadsverket anslag för vägar från 300 miljoner till 235 miljoner kronor, en minskning på 65 miljoner kronor.

Nu har vi ont om pengar, och inget parti har i dagens läge kunnat begära några stora anslag. Men den intressanta frågan är ju: Kan man i längden underförsörja detta viktiga område? Kan man inrikta sig på att år efter år fortsätta en politik som innebär att man undan för undan minskar vägverkets reella möjligheter att fullgöra sina funktioner? Vi anser inte detta, och vi har därför i en reservation begärt att kommunikationsministern när han redovisar sitt ställningstagande till Vägplan 1970 också skall lägga fram ett program för ökning av väganlagen under de närmaste åren. Jag tycker att det är en sak som kommunikationsministern skulle hälsa med tillfredsställelse.

Om det blir så att man är i en trång ekonomisk situation och tvingas till hårda prioriteringar, kan det självfallet vara svårt att få gehör för väganslag, kanske delvis därför att det faktum att väganslag inte är något nödvändigt ont utan är räntabla investeringar inte trängt in i det allmänna medvetandet. Vägverket har ju hjälpt oss genom att på olika sätt visa detta. Men om kommunikationsministern hade ett uppdrag från riksdagen att lägga fram ett program för en ökning av väganslagen — jag talar nu inte om de planer som vi har; dem känner vi väl till, men de är ju inte till så stor glädje om de inte kan förverkligas — för de närmaste åren tycker jag som sagt att han borde hälsa det med tillfredsställelse, så mycket mer, herr talman, som Vägplan 1970 förutsätter ett visst minimalalternativ och som de väganslag vilka nu ställs till förfogande avsevärt understiger det minimalalternativ Vägplan 1970 utgår ifrån.

Det innebär alltså att kommunikationsministern, om han i sin redovisning här skulle inta en positiv inställning till Vägplan 1970 — vi vet inte något om det, men låt oss förutsätta det — skulle behöva starta från en utgångspunkt som ligger under det minimalalternativ Vägplan 1970 utgick från. Hur mycket? Ja, det uppskattas till 300 miljoner kronor. Jag vet inte om den siffran är korrekt, men jag har fått den från ett håll som brukar ge riktiga uppgifter. Vi kan i alla fall vara överens om att beloppet avsevärt understiger den nivå varifrån Vägplan 1970 skulle

utgå. Därför måste vi i det kommande budgetarbetet inrikta oss på – och det bör vara ett gemensamt intresse – att lyfta upp väganlagen och bereda utrymme för detta.

Nu har utskottsmajoriteten sagt att man finner det angeläget att förslag från Kungl. Maj:t i anledning av Vägplan 1970 snarast föreläggs riksdagen. Därom är alltså utskottet fullständigt enigt, och vi är intresserade av att höra kommunikationsministerns svar på detta. Men jag tror att det vore värdefullt att också de synpunkter som reservationsvis förts fram om vikten av att få ett program för ökning av väganlagen kunde tillgodoses.

I den reservation som jag nu talar om tar man också upp frågan om en avvägning när det gäller väganlagen och vägpolitiken mellan riksvägar å ena sidan och länsvägar och enskilda vägar å den andra. Jag vill nu endast understryka – jag vet att andra talare ytterligare kommer att beröra saken – vikten av att de väginvesteringar som görs står i samklang med övriga investeringar och ingår som ett naturligt led i den regionalpolitik som vi för. Om vi vill motverka koncentration till storstäderna – av både bostäder och arbetstillfällen – måste ett väl utbyggt länsvägnät vara utomordentligt angeläget för trafiken inom regionerna. Och de enskilda vägarna har alltför länge stått på undantag.

Därför, herr talman, anser jag det vara angeläget att riksdagen här understryker den vikt vi lägger vid den framtida vägpolitiken. Det är i den andan jag nu yrkar bifall till reservationen 3, som är fogad vid utskottets betänkande.

Herr DAHLGREN (c):

Herr talman! Vid behandlingen av vägbyggnadsanslagen, driftbidragen till enskilda vägar, har utskottet ej kunnat enas. Reservationerna 1, 2 och 3 speglar centerpartiets uppfattning om de helt otillfredsställande anslagen till vägbyggandet.

För byggande av exempelvis länsvägar har departementschefen föreslagit 140 miljoner kronor mot de av vägverket äskade 148 miljonerna. Det kan naturligtvis tyckas vara en obetydlig prutning på ett så pass stort belopp, men man skall ha klart för sig att detta vägbyggnadsanslag uppgick till 173 miljoner kronor budgetåret 1968/69. Vi som har anledning att använda detta vägnät vet också vilket stort behov det finns av en nybyggnad. Självfallet har vägbyggnadsanslag liksom alla andra anslag ett samband med tillgängliga resurser. Men det är också här fråga om vägkommunikationernas roll i ett lokaliserings- och regionalpolitiskt inriktat samhälle. Det gäller dessutom att få till stånd bättre kommunikationsleder för de människor som bor och kommer att bo kvar i de bygder där dessa vägar är den enda förbindelsen med tätorten.

Vi kan i dag konstatera att departementschefen och utskottets majoritet varken haft viljan eller de ekonomiska resurser som de ansett sig behöva för att hjälpa till med en förbättring av denna del av vägnätet. Man kan naturligtvis i år säga att det ekonomiska läget inte tillåter större anslagsramar för vägbyggandet – och det kan jag förstå. Det skulle kunna godtas som en förklaring om det inte vore så att viljan och resurserna har saknats även under år med goda ekonomiska förutsättningar.

Förhållandena i år blir mer besvärliga än någonsin. Man har att befara ett ytterligare försämrat vägunderhåll, som går ut i första hand över det sekundära vägnätet och de människor som inte har någon annan valmöjlighet i kommunikationshänseende än att använda dessa vägar. På driftsidan har exempelvis departementschefen prutat ca 170 miljoner kronor på vägverkets äskanden. Värdet av den av departementschefen beslutade ändringen av bashastigheter på vägarna till 70 km – som herr Gustafson i Göteborg berörde – kan man diskutera. Jag uppskattar enligt de uppgifter jag fått att det kommer att behövas mellan 10 och 12 miljoner kronor för nya skyltar och uppsättningar. Det har också gjorts gällande att kostnaden skall bestridas ur vägverkets driftbidrag.

Detta betyder ju ingenting annat än att driftbudgeten för vägverket blir ytterligare försämrad. Det har medfört att vägförvaltningarna runt om i landet i dag sitter och arbetar med nya resursplaner utifrån det faktiska läge som föreligger. Det innebär med största sannolikhet att man kommer att tvingas ställa in vägmaskiner, väghyvlar och lastbilar i garagen och i stället utrusta personalen med handverktyg för att dagsverkskostnaden skall bli så liten som möjligt.

Med andra ord: driftbidraget räcker inte att hålla i gång en del maskiner som är avsedda för vägarnas underhåll. Det finns naturligtvis skäl att ifrågasätta klokheten av sådana beslut, inte minst mot den bakgrunden att vi redan år 1966 kunde konstatera ett eftersatt vägunderhåll på 620 miljoner kronor. Det är anledning tro att detta eftersatta vägunderhåll nu vuxit med flera hundra miljoner kronor. Litet elakt skulle man kunna säga, herr statsråd och kommunikationsminister, att fördelen med detta eftersatta vägunderhåll möjligtvis skulle kunna vara att vi nästa gång regeringen sänker bashastigheten på våra vägar sannolikt inte behöver kosta på några nya skyltar, ty då är vägstandarden sådan att den inte tillåter högre hastigheter än de beslutade.

Jag vill gärna instämma i vad herr Gustafson i Göteborg sade att denna utveckling inte kan få fortsätta, utan måste ändras. Det är samhällsekonomiskt slöseri att skrota ner vägarna i den takt som nu påbörjats. Det är ett slöseri att inte ta vara på den goda förräntning som ett bra vägsystem ger samhället. Till utskottets majoritet och naturligtvis också till herr kommunikationsministern vill jag säga – vi har deklarerat det från centerpartiet förr – att vi i centerpartiet kommer att vara beredda att täcka in de utgiftsstegringar som högre anslag till vägväsendet utgör under förutsättning att bilismens pengar används till dessa utgifter.

Reservationen 2 hör samman med driftanslaget till det enskilda vägnätet. Vi har i dag ett enskilt vägnät utan statsbidrag som har en längd av 158 000 km. Vi har ett enskilt vägnät med statsbidrag som uppgår till 64 000 km. Sammanlagt är detta enskilda vägnät mer än dubbelt så stort som det allmänna vägnätet. I år har departementschefen ansett det nödvändigt att pruta ner vägverkets äskanden från 75 800 000 kronor till 54 550 000 kronor. Det är en prutning med 21 miljoner kronor. Vad som här sker är ingenting annat än att ökade kostnader kommer att läggas på enskilda människor och på kommuner i den mån som dessa ger driftbidrag.

Man kan diskutera om det över huvud taget är riktigt att samhället

ålägger enskilda människor att helt ensamma svara för sina vägkostnader. Vi anser att det är orimligt. Men vad man inte kan diskutera är om statsbidrag skall utgå till väg i den mån vägen fyller de förutsättningar som finns angivna i en kungl. kungörelse. En sådan kungörelse är nämligen utfärdad sedan riksdagen fattat beslut i ärendet. Trots detta är läget nu sådant att inga nya enskilda vägar kan tas in som statsbidragsberättigade enbart av den anledningen att det saknas pengar. Det har uppstått helt orimliga situationer, exempelvis när allmän väg överförts till enskild väg under den klara förutsättningen att statsbidrag skulle utgå. När förrättningarna är klara och vägsamfällighet bildad finns det inget statsbidrag; de enskilda intressenterna får själva stå för hela kostnaden i en oviss väntan på statsbidrag.

Dessutom skall bidrag från anslaget till drift av enskilda vägar på 54 550 000 kronor också enligt kungörelse kunna utgå till förbättringsarbeten på enskild väg – det kan gälla trafiksäkerhetsarbeten. I dag utgår inga sådana bidrag på grund av medelsbrist. Likaså skall av detta anslag utbetalas bidrag till redskapsanskaffning som skall möjliggöra ett rationellt vägunderhåll. Det kommer inte att finnas några sådana medel tillgängliga i år. Bidrag till nya båt- och färjleder skall också bestridas över detta anslag. För en sådan ökning kommer inte att finnas några medel.

Detta är bakgrunden till att centerpartiet har yrkat ökade anslag med drygt 16 miljoner kronor. Det kan synas vara en försvinnande liten anslagshöjning i förhållande till det behov som föreligger och som jag har understrukit, men pengarna skulle ändå välkomnas efter den hårda prutning som departementschefen har gjort. Och vad jag här har sagt och vad vi nu begär skall ses och uppfattas som centerpartiets klart motiverade vilja att prioritera vägväsendet även i en svår ekonomisk situation. Vi tror nämligen att en ökad satsning på vägar leder till ökad trafiksäkerhet och ger möjlighet att genom ett väl underhållet vägnät skapa förutsättningar för en lokal regionpolitik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

I detta anförande instämde herrar Persson i Heden, Gernandt, Bengtsson i Göteborg, Torwald och Sundkvist samt fru Olsson i Helsingborg (samtliga c).

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag kan i stort instämma i vad de två föregående talarna, utskottets ordförande och herr Dahlgren, har anfört beträffande reservationen 3 vid punkten 2. Jag skall därför inte upprepa vad som i detta sammanhang redan har sagts utan ämnar anlägga några andra aspekter på frågan.

Den planverksamhet som förekommit överträffar i tidrymd de planer som görs upp öster om järnridån. Det är givetvis mycket ambitiöst att upprätta vägplaner för 15 år – 1957 års vägplan som tog slut 1970 och 1970 års vägplan som siktar på 1985. Man kan förstå att det ligger mycket jobb bakom, mycket tankearbete och – det vill jag särskilt understryka – många spekulationer i fråga om hur tillvaron kommer att te sig 1985.

Den datamaskin är ännu inte konstruerad som kan förutsäga de ekonomiska krusprång som en socialdemokratisk regering kan åstadkomma under en så lång period. Det kan ju också hända att vi får en icke-socialistisk regering under tiden och att dagens programmering därför inte alls passar morgondagen — eller att världens utveckling blir annorlunda. Det känns efter den EEC-debatt som föregående dagar har förts i denna kammare som om en omprogrammering redan måste göras för en långsammare ekonomisk utveckling.

Med tanke på vägplanens fåfänga möjligheter att motsvara verkligheten förefaller i detta sammanhang tidrymden för uppgjorda planer alltså alldeles för lång. Resultatet blir att vi inte följer en vägplan. Var och en förstår det, när verkligheten redan 1971 missar 1970 års vägplans höga syften. Visst kan man säga att det är alldeles rätt att göra upp en långsiktig plan, men samtidigt måste man då ha en planering för en kortare tidrymd, som blir mera hållbar och som man verkligen kan gå efter.

Kommunikationsministern kan invända: Det har aldrig varit meningen att följa någon vägplan. Den är bara till som en arbetsmall att gå efter — för åka kan det ju inte bli tal om. Den senaste vägplanen har heller ännu inte fått ligga som underlag för någon proposition. Nu är vägplanen dock ett uttryck för de allmänna behov som måste tillgodoses för att vi skall kunna klara trafikutvecklingen i landet, och den är också ett program som det med hänsyn till vår produktion och vår ekonomi är nödvändigt att försöka genomföra. Transporternas betydelse för samhällsekonomin blir allt större. Det går alltså inte att ensidigt kräva högre produktion och större investeringar inom näringslivet utan att medverka till ett ändamålsenligt vägnät, och man kan inte heller tala om en regionalplanering i verklig bemärkelse.

Vårt vägnät och våra kommunikationer har fått vara något slags dragspel för den finanspolitik som bedrivs här i landet. I varje bekymmersam situation trycker man på bälgen och släpper ut luften ur vägplansförslaget — och gör därmed målet alltmer oåtkomligt för framtiden.

Kanske utskottets ärade vice ordförande nu säger emot mig: Vad vill då herr Lothigius göra, hur vill han omdisponera planen, var vill han ta pengar till vägarna? Jag erkänner att vi med tanke på hur vår budget är upplagd just nu befinner oss i en situation där vi kan göra mycket litet — så litet att vårt parti inte en gång har kunnat biträda centerpartiets begäran om anslagsökning. Men vi begär ändå att riksdagen skall klart uttala att det krävs ett program för en ökning av väganslaget under de närmaste åren och att man måste arbeta därefter.

Skillnaden mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen 3 i detta stycke är faktiskt att utskottet vill ha en ingående prövning av investeringsfrågan, medan reservanterna begär ett program för en ökning av väganslagen. Utskottet vågar alltså inte säga rent ut vad som måste ske, men reservanterna gör det. Att tillfredsställande transportförhållanden måste ordnas för företagslokalisering och att en god persontrafik är nödvändig, det är vi från moderata samlingspartiet fullt på det klara med och vill kraftigt understryka.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 3 vid punkten 2.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Som anförts från reservanternas sida har vi inte kunnat nå enighet i utskottet när det gäller anslagstilldelningen eller hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t om Vägplan 1970.

Även vägarna och vägarnas behov måste komma i blickpunkten när man tar ställning till den ekonomiska situation som är rådande för närvarande. Visserligen sade utskottets ordförande att han väl förstod detta, och även herr Dahlgren var inne på samma synpunkter. Men det gäller då också att i handling visa detta; det får inte stanna bara vid en läpparnas beaktelse.

Därför har vi från utskottsmajoritetens sida ansett att man måste vara konsekvent och att man under de nu rådande förhållandena också i fråga om anslagen till vägarna måste iaktta viss återhållsamhet, som gör det möjligt för oss att över huvud taget på sikt nå balans i vårt ekonomiska liv. Det är mot den bakgrunden — men också med redovisningen att det trots allt sker en viss uppräknig av anslagen för nästa budgetår i förhållande till det innevarande — som vi har kunnat acceptera vad som i propositionen har föreslagits. Vägverkets aktiviteter måste med andra ord också få denna begränsning under det närmaste året.

Mera allmänt kan man säga, som utskottet också har understrukit, att de kommande statliga insatserna under den närmaste tiden måste inriktas på att genom vissa åtgärder säkerställa själva funktionen hos det befintliga vägnätet. Men vi vill också understryka att investeringsplanerna skall fullföljas, även om de kommer att begränsas till vissa insatser mera punktvis för att man på så sätt skall förbättra de delar av vägnätet som är mest belastade.

Inom en sådan allmän inriktning bör enligt utskottsmajoritetens uppfattning i första hand byggnadsanslagen efter de riktlinjer som togs för perioden 1970—1974 i huvudsak inriktas på huvudvägnätet. En samordning av dessa planer har också skett vid bedömningen av de transportbehov som föreligger. Det blir självfallet, som också framhålles, den samhällsekonomiska lönsamheten som då i första hand får bli avgörande för de närmaste årens prioritering för att man skall kunna genomföra de här planerna.

Därför har utskottet kunnat ansluta sig till de sålunda angivna riktlinjerna för investeringsverksamheten under nästa budgetår på vägväsendets område. Men vi finner det lika angeläget — och det vill jag särskilt understryka — att förslag från Kungl. Maj:ts sida angående Vägplan 1970 snarast skall föreläggas riksdagen, så att det här kan bli en mera ingående prövning av alla investeringsfrågor som berör vägväsendet. Det är med beaktande av att vi skall få ett sådant förslag som utskottsmajoriteten i nuläget är beredd att godkänna den avvägning som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Vi har också i detta sammanhang avstyrkt de motioner som återfinnes i en av reservationerna och som gäller en prioritering av väganlaget som ett instrument i lokaliserings- och regionalpolitiken. Den flerårsplan för

vägbyggandet som jag nämnde förut måste omprövas med sikte på en snabbare upprustning och utbyggnad av vägnätet i regioner där det är angeläget att stärka näringslivet och bebyggelsen. Detta har vi velat understryka.

Om jag sedan, för att göra mitt inlägg kort, skulle gå över på de andra yrkanden som ställts, så är det riktigt som här sagts, att reservanterna begär en uppräknig av anslaget till det statliga vägbyggandet. Samma är förhållandet när det gäller anslagshöjningen för byggande av vissa länsvägar, och som inte minst herr Dahlgren var inne på gäller det driften av de enskilda vägarna, där man också önskar en höjning utöver vad som är föreslaget i propositionen. De här ökade anslagen kan ju i och för sig vara hur berättigade som helst, men mot bakgrund av vad jag tidigare redovisat har utskottsmajoriteten denna gång stannat för att tillstyrka de ramar för hela vägbyggnationen och allt vad därtill hör som dragits upp i propositionen. Vi har emellertid å andra sidan starkt understrukt – som jag förut framhållit – att vi begär att Kungl. Maj:t närmast kommer med ett förslag angående Vägplan 1970.

Herr Dahlgren sade att det finns ingen vilja från utskottsmajoritetens sida. Det skulle alltså innebära att vi över huvud taget saknar intresse för de här stora samhällsfrågorna. Jag tror att det är ett påstående som saknar täckning, för det har ju varit så under senare år att vägväsendet har tillförts medel till den i och för sig stora vägbyggnation som vi kan registrera runt om i samhället. Det är en vägbyggnation som jag tror att vi har all anledning att känna en viss tillfredsställelse inför. Självfallet är det på alla områden och inte minst när det gäller vägbyggnationerna så, att man vill gå snabbare fram än vad regeringen vid sitt ställningstagande har ansett kunna samhällsekonomiskt försvaras. Vi har böjt oss för denna argumentation och stannat inför att yrka bifall till det anslagsäskande som har framförts.

Herr Gustafson i Göteborg var litet ledsen över att det inte skulle bli någon stor vägdebatt i år, som han hade hoppats, och han har också här ställt vissa frågor till statsrådet, som kommer att besvaras under debatten, föreställer jag mig. Men det finns å andra sidan inte något direkt underlag för en större vägdebatt vid årets riksdag, därför att utgångsläget är inte sådant. Vi måste ligga något lägre för kommande år än vad många i sina förhoppningar har tänkt sig. Därför får väl den stora vägdebatten stå över till ett kommande år, och då kanske herr Gustafson också får den redovisning över Vägplan 1970 som han är ute efter.

Herr Lothigius gjorde ett stillsamt inlägg, där han ställde sina förhoppningar till en icke-socialistisk regering, som skulle frälsa landet och inte minst vägarna från det hårda förmynderskap som man fått finna sig i under så många år. Ja, även det är väl en from förhoppning, som herr Lothigius med full rätt får hysa. Vi får väl se hur det går med den saken. Den dagen den sorgen. Men jag har oerhört svårt att betygsätta det som skett inom vägbyggnadsområdet på ett sådant sätt som oppositionen gärna vill ansluta sig till. Utskottsmajoritetens uppfattning är att stora anslag under många år har utgått till vägbyggnader. Det är pengar som också har kunnat tillgodose den ökande trafiken. Det är med andra ord själva takten vi tvistar om. Vi kör på en lägre växel – om jag får använda

det uttrycket – mot bakgrund av den ekonomiska situationen inför nästa budgetår som jag här har sagt något om. När vi får ett bättre ekonomiskt läge skall farten naturligtvis ökas. Och då skall det inte bli så, som utskottets ordförande litet insinuant sade till statsrådet, att 70-kilometersgränsen väl kommer att inställa sig automatiskt på grund av den sänkta standarden på vårt vägnät. Det är inte så. Standarden på vårt vägnät är hög. Vi har ett vägnät som varje år kräver stora belopp i driftsunderhåll, men vi skall inte skymma utsikten och säga att det inte anslås medel för nybyggnader. Det gör det i ganska stor utsträckning. Och så snart som möjligheter härtill föreligger skall vi självfallet öka takten i våra ansträngningar.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag hörde fel, men jag tyckte att utskottets värderade vice ordförande lade ett yttrande i min mun som jag inte har fällt. Det var herr Dahlgren som sade det där om 70-kilometersbegränsningen.

Jag har emellertid begärt ordet nu i ett bestämt syfte, nämligen för att säga något om möjligheterna för att vi skall få en framåtsyftande vägdebatt. Det är inte så att jag längtar efter den debatten för dess egen skull, utan jag tror det är viktigt för vägpolitiken här i landet att vi får den snart. Ju förr, dess hellre.

Kommunikationsministern sade förra året att han ämnade ta ställning till Vägplan 1970 i år, möjligen i statsverkspropositionen. Det var inget löfte, men det var något som ställdes i utsikt. Och när utskottet nu har varit enigt på en punkt i detta sammanhang, nämligen om att det är angeläget att denna redovisning kommer snarast, så har jag tolkat detta så att utskottet önskar att redovisningen kommer i år, som avsikten var. När kommunikationsministern om en stund tar till orda, hoppas jag att han kommer att bekräfta att denna redovisning kommer i år, som var avsett. Om det dröjer ytterligare ett år blir det ju en försening i ställningstagandet som inte är önskvärd.

Herr DAHLGREN (c) kort genmäle:

Herr talman! Flera talare har här sagt att det inte är någon stor och framåtsyftande vägplaneringsdebatt vi för i dag. Det är riktigt. Jag har inte heller uppfattat den så utan mera som ett försök att lappa ihop det som nu finns, alltså bildligt talat att skaffa pengar för att laga de gupp som uppstått i vägbanan.

Herr Mellqvist sade att det gäller att i handling visa att man är konsekvent. Därmed menade väl herr Mellqvist att centerpartiet skulle ha sprungit ifrån vad vi sade i januari månad, när vi i stort sett godkände finansplanen. Ja, frågan är ju om man kan kalla det för att springa ifrån någonting att begära en ökning på 16 200 000 kronor, som vi gjort, och att det skulle vara ödesdigert för landets ekonomi. Jag vill nog gärna påminna herr Mellqvist om att för några veckor sedan tappade herr Sträng i budgeten helt plötsligt 78 miljoner kronor, när vi diskuterade

annonsskatten. För en vecka sedan ökades också folkpensionerna med 125 miljoner kronor, ett belopp som inte heller fanns upptaget i finansplanen. Jag har inte hört att vare sig herr Sträng eller någon annan socialdemokrat skulle ha sagt att detta var ödesdigert för landets ekonomi. Om de här 16 miljonerna skulle vara så mycket mera värda beror det enbart på hur herr Mellqvist ser det, och det är då ett uttryck för vilja. Det är detta som skiljer herr Mellqvist och mig i den här debatten. Herr Mellqvist är ju ganska nöjd. Även om han beklagar att det inte finns mera pengar, säger han att det är en rätt god vägbyggnadstakt här i landet och att vi har goda vägar. Där skiljer sig våra bedömanden, och det är därför som vi begär mera pengar.

Jag hävdar att vägbyggnadstakten borde var högre, jag hävdar att den skulle vara annorlunda inriktad och jag hävdar att vi har ett eftersatt driftsunderhåll, som är besvärande. Jag anser att det är viktigt att dessa frågor får en tillfredställande lösning.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Den ärade vice ordföranden i trafikutskottet uttalade en falsk truism, när han sade att det är bara själva takten vi är oense om. Den är ju det väsentligaste i hela sammanhanget, och det är just därför vi diskuterar. Vi är oense om takten mot bakgrunden av den utveckling vi har och den utveckling som kommer inom trafikens område i detta land, den utveckling på vägbyggandets område som är nödvändig för vårt näringsliv, för regionalpolitik osv. Det är inte, herr Mellqvist, "bara".

Herr MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det skall inte falla någon skugga över utskottets ordförande; jag gjorde möjligen en sammanblandning av vad han hade sagt och vad herr Dahlgren hade sagt när det gällde 70-kilometersgränsen. Det var i så fall en ren missuppfattning från min sida.

Herr Dahlgren kommer sedan in på själva finansieringsfrågan och säger att 16 miljoner kronor inte spelar så stor roll, och så tar han ett kanske något olyckligt valt exempel för att styrka denna sin uppfattning. Jag vill bara erinra om att i de anslagsframställningar, som har skett för den behandling som riksdagen nu gör av olika anslag, har förekommit en mycket hårdhänt nedprutning, och den nedprutningen måste också vägverket få finna sig i.

Jag är inte av den uppfattningen att vårt vägnät är så katastrofalt nedkört som man gör gällande, utan det är ett hyggligt vägnät, även om det kunde vara något bättre. Det blir inte heller sämre utan avsevärda förbättringar görs med de pengar som äskas för nästa budgetår. Vidare kan jag lugna herr Dahlgren genom att säga att vi kanske har bättre utgångsläge ett annat år så att det även finns utrymme för dessa 16 miljoner kronor, som herr Dahlgren anser så viktiga.

Herr DAHLGREN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mellqvist säger, att det varit nödvändigt med stora nedprutningar och att vägverket får finna sig i detta. Jag har uppfattat saken så att det inte är vägverket som har att finna sig i detta, utan det är

närmast en fråga som berör de enskilda människorna, näringslivet, bilisterna. Det är de som får finna sig i den situation som har uppstått och som utskottet inte vill ändra.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Eftersom utskottets vice ordförande haft ordet redan och talat för utskottsmajoriteten, tänker jag inskränka mig till att besvara och kanske något kommentera de frågor som ställts direkt till mig, i första hand av herr Gustafson i Göteborg.

Men allra först kanske ändå bara några ord om den allmänna kritik som här riktats mot vägpolitiken. Det är alldeles självklart att en sådan kritik kan framföras mot bakgrunden av alla de behov att göra insatser på vägpolitikens område som vi har. Det skulle snarast vara mer märkligt om man i ett land som vårt, med den mycket höga ambitionsnivå som vi tillåter oss att ha på samhällets alla områden, inte skulle få en kollision vid en sådan här diskussion eller i andra sammanhang mellan vad vi skulle önska göra och vad vi för tillfället har möjlighet att göra.

Men när det är sagt måste vi ändå, som trafikutskottets vice ordförande framhållit, vid varje tillfälle återföra debatten till verkligheten. Utskottsmajoriteten har, som den skriver på flera ställen i betänkan- det, förståelse för olika synpunkter – även reservanternas – på hur vägbyggandet och vägpolitiken skulle kunna bedrivas, men utskottet måste konstatera att det nuvarande ekonomiska läget tvingar oss, även på detta område, till en återhållsamhet när det gäller anslagen. Det konstaterandet innebär inte något försök från regeringens sida att glida undan det stora problemet, nämligen det gemensamma arbetet för att åstadkomma bästa möjliga vägnät i vårt land.

Herr Gustafson ställer då omedelbart och med all rätt frågan om den vidare behandlingen av Vägplan 70. Det är riktigt, som han säger, att jag i årets statsverksproposition har skrivit några meningar om Vägplan 70, där jag konstaterar att jag ämnar återkomma till den vid en senare tidpunkt. I dag kan jag säga att jag återkommer till Vägplan 70 i statsverkspropositionen 1972.

Sedan för herr Gustafson ett resonemang utifrån reservationerna och bygger sin uppfattning på att statsmakterna trots den ekonomiska situationen borde ha tillåtit sig ett betydligt kraftigare anslag under vägbudgeten. Vi kan naturligtvis komma in i en längre diskussion om vilka ekonomiska insatser vi skulle vilja göra för våra vägar. Vi skulle kunna föra en diskussion om den saken praktiskt taget hur länge som helst. Den diskussionen skulle också kunna bli kort. Den skulle bli kort om herr Gustafson i stället för att tala om bristande ambitioner, försummelse, brist på vilja etc. steg upp och sade hur mycket pengar han vill ha till vägarna eller med hur mycket väganslaget borde ökas. Det kan inte vara fråga om de summor som man talar om i reservationerna. Det måste bli helt andra belopp.

Samma resonemang som jag för med herr Gustafson i Göteborg på denna punkt kan jag också föra med herr Dahlgren. Herr Dahlgren sade att departementschefen varken har viljan eller de ekonomiska förutsätt- ningarna att klara detta. I nästa andetag säger herr Dahlgren att

centerpartiet begär mycket små anslagshöjningar. Det är fråga om 16 miljoner kronor. Vägbudgeten omfattar totalt 2 056 461 000 kronor. Med det beloppet saknar alltså departementschefen vilja att göra någonting. Hade han däremot följt herr Dahlgrens reservation och därmed centerpartiet och höjt summan till 2 072 461 000 kronor, då hade han haft viljan. Den politiska viljan när det gäller vägväsendet hänger alltså på 16 miljoner kronor strax ovanför 2 miljarder kronor. Det kan alltså inte vara centerpartiets reservation som herr Dahlgren talar om utan det måste vara helt andra belopp. Vore det då inte rättvist mot denna kammare att i stället för svepande ordalag om vad man skulle önska få utfört och vad som skulle ha stått i årets statsverksproposition på vägsidan tala om vad detta skulle kosta i konkreta siffror. Då kunde vi få i gång en verklig diskussion om vad det är vi skall omprioritera, ty då blir det fråga om hundratals miljoner kronor som vi skall diskutera, såvitt jag förstår. Då blir diskussionen betydligt allvarligare och kanske också intressantare, därför att diskussionen i så fall måste beröra även frågor som en omprioritering av större mått.

Herr Lothigius förde i sitt inlägg i denna diskussion det realistiska ekonomiska resonemanget. Han har mot bakgrund av vad han sade, såvitt jag förstår, ingen anledning att göra erinringar mot den bedömning som här har skett. Han har heller inte gjort det. Å andra sidan är det klart även för honom att man skall begära en bättre planering, som han säger. Ja, naturligtvis är en planering på detta område utomordentligt värdefull, men den planeringen har sitt värde vid varje given medelstilldelning och behöver inte nödvändigtvis kopplas till ett resonemang om summor och anslag som ligger vida utöver vad man diskuterar för ögonblicket. I varje läge gäller det ju att göra en prioritering som säkrar en så vettig användning som möjligt av de pengar som man för tillfället kan disponera.

Herr Dahlgren snuddade vid den nyligen beslutade sänkningen av bashastigheten. Han gjorde det närmast mot bakgrund att han ville föra ett resonemang om de pengar som vi underförstått tydligen skulle slösa på att skylta om våra vägar. Olika belopp har nämnts när det gäller vad denna omskyllning skulle kosta. Jag kan tala om att kostnaden har uppskattats till mellan 5 och 6 miljoner kronor. Den summan går inte, som herr Gustafson i Göteborg trodde, på driftanslaget utan på byggnadsanslaget. Byggnadsanslaget innehåller en allmän pott för planering och andra särskilda ändamål, t. ex. tekniskt utvecklingsarbete och försöksverksamhet. Jag har funnit att försöket med differentierade hastigheter är ett sådant angeläget ändamål av försökskaraktär som kan införas under det anslaget.

Jag fick nog också en känsla, om jag läser mellan raderna, att någon av talarna här ifrågasatte sänkningen av bashastigheten. Vem det var som sade att man kan ifrågasätta nyttan av den åtgärden kommer jag inte ihåg.

Naturligtvis har var och en rätt att ifrågasätta nyttan av varje åtgärd som vidtas, men det gör mig litet betänksam när man på ansvarigt politiskt oppositionshåll i förväg så att säga underförstått tar ställning mot ett allvarligt menat försök i trafiksäkerhetens intresse. Ett sådant

uttalande kan uppfattas så att man på förhand talar om att Kungl. Maj:t sysslar med något slags hemsnickeri på trafiksäkerhetens område. Detta vore högst allvarligt i ett sådant läge som vi för närvarande har på trafiksäkerhetsområdet. Därför hoppas jag att den som gjorde detta uttalande och ifrågasatte värdet även av en försöksverksamhet på trafiksäkerhetens område återkommer och redovisar motiven för sin inställning. Får en sådan inställning ett vidare gensvar försvåras nämligen statsmakternas uppgift att undvika olyckor i trafiken och försöka rädda liv, på ett markerat sätt, eftersom grunden för vårt arbete, som måste ske med olika slag av försök, då delvis rycks undan.

Om man i de försöken går in i ett anslag på över 2 miljarder och hämtar pengar som rör sig om 5–6 miljoner kronor, i den fasta förvisningen, att man kanske därigenom kan rädda ett antal människor från att dödas i trafiken, tycker jag det är högst märkligt att diskutera en sådan prioritering och ett sådant sätt att använda och fördela pengar.

I denna diskussion skall man naturligtvis slutligen ha klart för sig att – vilket också trafikutskottets vice ordförande sade – även om vi av och till kan kritisera våra vägar, och även om vi i olika sammanhang självfallet – såsom jag sade inledningsvis – måste, med den höga ambitionsnivå vi förbehåller oss rätten att ha i vårt land, komma fram till olika bedömningar av sådana frågor, så skall vi väl ändå inte, när ett läggs till ett, skymma vad som tidigare sades här av herr Mellqvist, nämligen att vi på vägområdet ändå har en byggnadsverksamhet som knappast ger oss anledning att påstå att vi skulle inta någon vare sig bottenplats eller annan plats långt nere i kön bland de länder som vi normalt jämför oss med på detta område. Vi skall behålla den här höga ambitionsnivån. Vi må gärna strida med varandra om anslagets storlek. Att tala om vilja eller inte vilja när skillnaden gäller 16 miljoner på en totalsumma av över två miljarder, verkar vara en tvist om påvens skägg. Men låt oss gärna fortsätta diskussionen från tid till annan. Den har vi naturligtvis bara nytta av. Men vi skall heller inte tappa bort totalperspektivet för den här verksamheten. Vår vägbudget lever inte något eget liv i vår samhällsekonomi: den lever sitt liv tillsammans med all annan verksamhet i detta land och kan därför inte sett från allmänna synpunkter göra anspråk på någon fullständigt unik ställning i den svenska ekonomin.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsminister Norling kände sig tydligen personligt angripen av mig och gick ut i ett mycket hårt försvar. Om nu kommunikationsministern hade lyssnat på mitt anförande i stället för att sitta och fundera ut beskyllningar mot mig, hade han kunnat konstatera att det i mitt anförande fanns en positiv vilja att stödja kommunikationsministern i den ambition som jag förutsatte att han har att öka väganlagen här i landet.

När det gäller skyltningen sade jag bara en sak. Om kommunikationsministern inte anvisat några extra medel för denna tas utgifterna för denna av anslaget till vägunderhåll enligt de uppgifter jag hade fått. Dessa har jag fått från folk inom vägverket. Där har man tolkat saken så att medlen skulle tas från anslaget för driften, vilket är beklagligt eftersom

detta vägunderhåll är viktigt inte minst från den trafiksäkerhetssynpunkt som kommunikationsministern tidigare talat om. När det gäller att undvika olyckor är det viktigt att man kan förbättra underhållet. Nu är jag tillfredsställd från den synpunkten, eftersom här har kommit ett auktoritativt uttalande från kommunikationsministerns sida om att dessa kostnader icke kommer att drabba de resurser som står till förfogande för driften.

Kommunikationsministern säger att redovisningen för Vägplan 1970 kommer nästa år. Det beklagar jag. Förra året sade kommunikationsministern att den skulle komma i år – kanske redan i statsverkspropositionen. Jag tror att det är utomordentligt viktigt att vi så snart som möjligt får det underlag riksdagen behöver för att med realism kunna debattera vägpolitiken på längre sikt. Det är ganska enastående att kommunikationsministern å ena sidan försenar framläggandet av sitt ställningstagande till Vägplan 1970 och å andra sidan med en gång kräver att oppositionen skall kunna börja diskutera utan att förfoga över detta underlag.

Kommunikationsministern säger att det i varje ekonomiskt sammanhang finns önskemål som man vill prioritera. Men är vi inte överens om att när det gäller väganslagen följer vi inte den normala ökning som man bör ha i en framåtgående ekonomi utan vi har på grund av ekonomiska svårigheter undantagsvis fått sänka vår ambitionsgrad.

Herr DAHLGREN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet var delvis upprörd i sitt inlägg här över det han menade var beskyllningar. Statsrådet säger att statsmakternas uppgift försvåras om dess beslut ifrågasättes. Menar herr kommunikationsministern då att vi som valda ombud för människor runt om i bygderna skulle förhålla oss tysta och stilla och i allt finna oss i vad departementschefer behagar föreslå och besluta?

I fråga om sänkning av bashastigheten till 70 km måste det ändå tillåtas en fri diskussion. Vad jag har sagt är att beslutet kan diskuteras. Såvitt jag har uppfattat diskussionen inom de olika motororganisationerna är man där inte helt överens med herr statsrådet. Ifrån rikspolisstyrelsens sida råder tystnad, en tystnad som jag gärna skulle se bröts så att vi fick veta vad den säger. Kan detta beslut efterföljas? Kommer laglydnaden att bli fullständig? Är det en realistisk gräns, herr statsråd?

Det råder inga delade meningar emellan statsrådet och mig om nyttan av trafiksäkerheten och att vi skall rädda liv. Frågan är hur vi skall göra det på bästa sätt.

Jag sade i mitt första inlägg att ett sätt att nå större trafiksäkerhet är att bygga *bättre* vägar. Därigenom räddar man också liv.

Sedan tycker jag, herr statsrådet, att man skall ta allt i sin rätta ordning. Det är en god regel. Statsrådet citerade och ondgjorde sig, också i raljerande ton, över centerpartiets 16 miljoner kronor. Men jag själv talade här om den allmänna utvecklingen som hade varit på vägväsendets område sedan år 1966, då anslagen praktiskt taget legat helt stilla. Redan 1966 finns ett eftersatt vägunderhåll med 620 miljoner kronor. Jag sade

att vi hade en besvärlig ekonomisk situation, men att centerpartiet trots detta ville prioritera vägarna med 16 miljoner kronor. Det skall uppfattas som en centerpartiets vilja. Jag försäkrar herr statsrådet att även om 16 miljoner i detta sammanhang är en liten summa, skulle de med glädje tas emot i vilket län som helst i detta land, vilket vittnar om behovet.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag fattade kommunikationsministern så att han trodde att jag menade att det skulle räcka med en omdisponering inom kommunikationsdepartementets huvudtitel. Så är emellertid inte fallet. Vi kräver den politiska viljan för en omdisponering, så att man lägger ner mer av våra ökade tillgångar – observera *ökade* tillgångar – för framtiden på vägväsendet på grundval av dess produktiva och trafiksäkerhetsmässiga karaktär. Det är underlaget för mina önskemål.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara till herr Dahlgren säga, att riksdagen har beslutat i fråga om försök med differentierad hastighet på våra vägar. Riksdagen har alltså begärt att vi skall göra detta, och den försöksverksamheten pågår nu.

Är det så att herr Dahlgren har den uppfattning som han här i dag har antytt, att vi kan betrakta den försöksverksamheten avslutad nu, innan vi gör detta försök med 70, tycker jag herr Dahlgren skall säga det. Då skulle vi få ett klart besked att herr Dahlgren nu är nöjd med den försöksverksamhet med differentierade hastighetsgränser som han själv var med och beslöt här i riksdagen, jag tror det var 1967.

Herr DAHLGREN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag anser att den försöksverksamhet som pågått har varit ryckig i sin planering. Jag anser att tiden nu är inne för att riksdagen åter skall få diskutera och fatta beslut i hastighetsbegränsningen. Som det *nu är* har vi gett regeringen fullmakt och riksdagen sitter vid sidan om och har bara att vara åhörare.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är en sak jag skulle vilja fråga kommunikationsministern om som jag inte hann fullfölja i min föregående replik. I ett expanderande samhälle kommer det alltid att finnas ambitioner som är större än vad man förmår tillfredsställa och därför finns det naturligt inte möjligheter att uppnå allt vad man vill. Det sade kommunikationsministern och det är vi överens om.

Beträffande väganlagen har det emellertid varit så – jag uttalar i detta sammanhang inte någon kritik utan konstaterar det bara som ett faktum – att de legat stilla under de senaste sex åren när det gäller de statliga investeringarna. Även med de ökningarna som görs i år blir det i verkligheten en volymminskning. Då måste väl ändå kommunikationsministern dela min uppfattning att detta inte är önskvärt. Både kommunikationsministern och jag kan säga att vi i dag i ett svårt

ekonomiskt läge inte har möjlighet att tillfredsställa behoven, men vi är väl i alla fall överens om att i ett läge då kommunikationerna betyder så mycket måste vi eftersträva att inte vägväsendet blir underförsörjt utan att man kan få en framstegstakt i vägpolitiken och inte de facto volymminskningar.

Det var från den utgångspunkten jag tyckte det kunde vara bra att i samband med att man redovisar ställningstagandet till Vägplan 1970 diskutera möjligheterna. Där borde vi ha ett gemensamt intresse att öka väganlagen så att vi inte fortsätter med denna underförsörjning.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Dahlgrens sista uttalande rörande de försök med differentierade fartgränser, som vi nu kommer att börja med, ger mig den uppfattningen att herr Dahlgren anser att vi nu bör gå tillbaka till riksdagen, och redovisar erfarenheterna innan vi gör 70-försöken. Jag noterar mig det till minnes och utgår ifrån att herr Dahlgren återkommer i annan form med denna sin begäran.

Till herr Gustafson i Göteborg vill jag säga att när vi skall ta itu med att diskutera Vägplan 70 – som jag alltså i dag har sagt att vi utgår ifrån att vi skall kunna göra i samband med behandlingen av nästa års statsverksproposition – finns det naturligtvis anledning att mycket grundligt gå igenom hela den problematik som herr Gustafson antydde i sitt senaste inlägg och som jag inte på något sätt har motsatt mig. Det skulle ju vara helt omöjligt att göra det inte minst därför att jag i mitt första inlägg sade att vi vill så mycket mer än vad vi i varje ögonblick anser oss ha möjligheter till.

Skulle behandlingen av Vägplan 70 och andra eventuella betänkanden som rör vägpolitiken – när den i sinom tid kommer till stånd – leda fram till att vi enas om någon annan form för den framtida investeringsverksamheten på vägarna, får vi naturligtvis resonera oss fram vid det tillfället. Den dagen den sorgen.

För dagen har jag lagt den syn på väginvesteringarna som bygger på behandlingen av 1971 års statsverksproposition.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag skulle vilja med bara några ord förtydliga mitt ställningstagande till den punkt som jag har tagit upp i mitt särskilda yttrande.

De frågor som vi diskuterar just nu, vägfrågorna, utgör självfallet en mycket viktig del av hela det trafikpolitiska komplexet. Bilismen har ju blivit en allt starkare faktor i vårt samhälle och kan ställa berättigade krav på att bli tillgodosedd med vägar som svarar mot den ökande biltrafikens fordringar.

Som en följd av befolkningsutvecklingen och trafikens koncentration till tätorterna har dock de statliga insatserna på vägbyggandets område i hög grad förlagts till dessa områden. Landsbygden kommer i efterhand, vilket understrykes bl. a. av olika länsstyrelser och vägförvaltningars rop på ökade anslag till vägbyggandet. Att man försöker slå larm är ju helt naturligt i och för sig. Det är ju ingen tvekan om att vägfrågorna många

Fredagen den
2 april 1971

*Anslagen till väg-
väsendet m. m.*

gångar är av avgörande betydelse vid lokalisering av industriell verksamhet och därigenom påverkar den regionala utvecklingen.

Det är givetvis mot den bakgrunden viktigt att vägnätet kan utformas i överensstämmelse med regionalpolitiska målsättningar, men i regel är det väl så att de landsändar, där lastbilarna är det realistiska transportalternativet. t. ex. timmertransporter, men där transportintensiteten är relativt låg, kan vägbyggandet få stå tillbaka för trafikpolitikens lönsamhetskrav. Situationen försvåras ju då också när ett läge inträffar där väganslagen släpar efter. Sett just mot den bakgrunden kan det finnas skäl att understryka den passus i reservationen nr 3, där det krävs att vägpolitiken skall användas som ett instrument i regional- och lokaliseringspolitiken.

Men även utskottets betänkande tar ju hänsyn till dessa synpunkter och förutsätter bl. a. att Vägplan 1970, som säger sig vilja förespråka samhällsekonomiska bedömningar vid vägplaneringen, snarast skall föreläggas riksdagen så att en ingående prövning av investeringsfrågorna för vägväsandets del kan ske. Och det blir då viktigt att riksdagen betonar just de sociala och lokaliseringspolitiska aspekterna på utformandet av vägpolitiken. Det borde emellertid vid ett sådant tillfälle vara större möjligheter, tycker jag, att få till stånd mera samlade bedömningar och lösningar i samband med att allt material i Vägplan 1970 läggs fram.

Utöver det här kommer dock enligt min mening frågan om vilken trafikpolitik vi skall ha här i landet. De lönsamhetskrav som ställs på de olika trafikgrenarna står utan tvivel i strid med synpunkterna om att hänsyn skall tas bl. a. till sociala och näringspolitiska aspekter. Det kan ju som ett belysande exempel framföras i det sammanhanget att statens järnvägar i sitt remissyttrande över Vägplan 1970 anfört att de försök till samhällsekonomiska bedömningar beträffande vägplaneringen, som görs i detta betänkande, inte står i överensstämmelse med de trafikpolitiska riktlinjerna.

Vi har från vpk i en motion till årets riksdag påpekat nödvändigheten av en trafikpolitik, som tar sociala och näringspolitiska hänsyn och som är ägnad att motverka avfolkningen av betydande landsdelar. Motionen kommer emellertid att behandlas i samband med att trafikpolitiken i stort diskuteras här i riksdagen. Skall man döma av vad som kommer fram i den livliga debatten i de trafikpolitiska frågorna, kräver nu stora delar av vårt folk en trafikpolitik med de sociala inslag som jag här har talat om. En sådan trafikpolitik skulle ge större möjligheter att åstadkomma också en vägpolitik av det slag som här har nämnts. Och jag vill gå så långt som att påstå att just detta är en förutsättning för att också få till stånd en bättre vägpolitik.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här sagt och till mitt särskilda yttrande ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan under punkten 2 såvitt angår motionerna 397 och 931.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! I det förevarande utskottsbetänkandet behandlar ett avsnitt saltning i halkbekämpande syfte. I den del av landet där jag hör hemma är opinionen stor emot saltning av våra vägar. Utskottet är medvetet om detta och anför att moddbildning kan uppstå när man saltar

vägarna – med åtföljande nedstänkning av strålkastare och vindrutor. En följd av detta blir nedsatt sikt och ökad olycksrisk.

Då jag inte haft tillfälle att följa utskottsarbetet i detta avsnitt vill jag endast med några ord beröra denna lilla del av betänkandet. Jag vill understryka angelägenheten av att dessa problem uppmärksammas också i fortsättningen och att vägverket intensifierar sina ansträngningar att om möjligt eliminera skadeverkningarna. Utskottet anför bl. a.: ”Svårigheterna härvidlag torde främst sammanhånga med tillämpandet av saltningsmetoden i förening med användningen av dubbade däck och den avslitning av däck- och asfaltpartiklar m. m., som blir följderna därav.”

Herr talman! Jag är inte av den uppfattningen att dubbade däck är ett osvikligt medel mot olyckor i vintertrafiken, men jag är övertygad om att de har ökat trafiksäkerheten. Vi behöver dubbdäcken i vintertrafiken ur trafiksäkerhetssynpunkt till dess vi finner något ännu bättre. Trots att dubbarna alltså kan innebära ett visst slitage på våra vägar hoppas jag att vi får behålla dem. Vad som skulle öka säkerheten vore väl om alla ålades att köra med dubbade däck vintertid, men det skall jag inte gå in på nu.

I samband med saltningen kan det uppstå olycksrisker om sikten blir nedsatt av nedstänkta strålkastare och vindrutor. Lika väl som jag för en del år sedan hade anledning att i riksdagen begära bättre sandning – eventuellt saltning – i halkbekämpningssyfte anser jag nu, efter dubbdäckens tillkomst, att den åtgärden kan avskaffas. Vi har alltså, i varje fall i det inre av landet, vägar som inte är saltade. Där är vägbanan snöbetäckt och ibland isbelagd och där gör de dubbade däcken nytta. Men vi kan inte montera av dem – som vi nästan skulle behöva göra – när vi når de större saltade vägarna. Vi tror att saltningens värde har minskat betydligt efter dubbdäckens tillkomst.

Trots tidsnöden, herr talman, kunde jag inte underlåta att framföra opinionens och min egen uppfattning i denna fråga. Vi bilister från sådana områden förväntar att trafiksäkerheten – fler skonade människoliv – vid en avvägning får väga tyngre än en viss förslitning av vägbanan. Det är därför jag har tvingats ställa frågan: Dubbdäck eller saltning? Där vinner dubbdäcken för mitt vidkommande.

I den förhoppningen att trafiksäkerhetsaspekten får överväga väntar jag alltså med förtroende på åtgärder i den riktning jag har uttalat mig för, i anledning av forskningsresultat på området och vägverkets samarbete med bl. a. statens trafiksäkerhetsverk. Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att utskottet har ägnat denna fråga en mycket stor uppmärksamhet. Vi begärde förra året att få en redovisning över vilket resultat denna försöksverksamhet har givit. Vi fick en viss redovisning i årets statsverksproposition, men vi understryker också i årets betänkande att vi förutsätter att riksdagen även i fortsättningen informeras om utvecklingen på området.

Läget är mycket oklart. Experterna är djupt oeniga. Men det är självklart att man över huvud taget inte skulle tillgripa saltning om man inte trodde att den hade en trafiksäkerhetseffekt. I annat fall har den

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

*Anslagen till väg-
väsendet m. m.*

ingen funktion att fylla. Men det är viktigt att man efter saltningen har möjligheter att forsla bort den modd som lätt uppkommer med kombinationen av partiklar som rivits upp av dubbdäcken och snö som lösts upp av saltet. Vägverket har gjort försök i detta avseende, men de använda maskinerna har tyvärr inte varit så effektiva som man trodde att de skulle vara. Jag vill understryka angelägenheten av att denna viktiga fråga nu behandlas mycket ingående och att vi får en utförlig redovisning av resultaten av försöksverksamheten från departementets sida snarast möjligt.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! När herr Gustafson i Göteborg talar om behovet av en framåtsiktande trafikpolitisk debatt och om behovet av ökade anslag till vägbyggandet vill jag kraftigt instämma i detta. Jag delar båda dessa synpunkter. Jag vill också vitsorda vad fru Thunvall här nyss sade om oppositionen mot saltningen på vägarna. I våra hemtrakter möter vi ofta mycket kraftiga klagomål mot vägsaltet som har en så förödande verkan, inte minst på fordonen.

Att jag här tar till orda är ändå närmast i anledning av att jag har en motion som behandlats av utskottet, motionen 75, och jag vill säga några ord i anslutning till den. Jag vill göra det genom att anknyta till vad trafikutskottet anför i sitt betänkande, där det heter att vägplaneutredningen efter en kartläggning av det nuvarande väg- och gatunätets omfattning och standard ingående övervägt principerna för en långsiktig vägplanering och därvid lagt stor vikt vid att utarbeta en planeringsmetodik som bygger på en samhällsekonomisk värdering av olika insatser på vägområdet.

Det är en samhällsekonomisk värdering som jag efterlyser. Den måste enligt min mening komma till starkare uttryck vid planeringen. Helt naturligt kan man inte bortse från lönsamhetsbedömningen av trafikprojektet, men det får inte bli en ensidig och kortsiktig bedömning. Insatserna på vägområdet måste sättas in i ett större sammanhang. Vi vet alla att kommunikationerna och därvid kanske särskilt vägarna har en mycket stor betydelse för en bygds utveckling och fortbestånd. Det är också en allmän iakttagelse att lokaliseringpolitiken inte gett avsedda resultat, bl. a. av den anledningen att den inte kompletterats med åtgärder över ett tillräckligt vitt fält.

Onekligen har åtgärder på kommunikationsområdet släpat efter. Vi har under det senaste året tagit vissa initiativ och kommit ett litet stycke på väg — jag tänker på reduceringen av frakttaxorna för vissa transporter till och från stödområdet — men det finns många andra åtgärder som är och kommer att bli aktuella. Ett område där behovet av åtgärder är särskilt stor är just vägbyggnadsområdet.

Det är, herr talman, ofrånkomligt att många bygder i dag hämmas i sin utveckling på grund av bristfälliga vägar. Jag skulle kunna lämna många exempel på det. Jag skall inte göra det i detta sammanhang.

Det är mot denna bakgrund som jag har lagt fram mitt förslag om en särskild fond för anslag till vissa ur lokaliseringssynpunkt särskilt angelägna vägprojekt. Genom tillgång till en särskild fond skulle man

kunna satsa på vägfrågorna samtidigt som man går in med andra lokaliseringpolitiska åtgärder. En sådan samordnad satsning skulle säkerligen förbättra och förstärka resultatet av lokaliseringsåtgärderna – eller regionalpolitiken som det numera heter.

Hur denna fond skapas är givetvis av underordnad betydelse. Vad som är viktigt är att det finns speciella pengar för en sådan satsning. Några väsentliga svårigheter från administrativ synpunkt som skulle föreligga enligt utskottets mening kan jag knappast finna är för handen.

Länsstyrelsen i mitt hemlän har i samråd med vägförvaltningen försöksvis studerat vägplaneringen i den del av länet som tillhör det inre stödområdet. Den har därvid kunnat ange vissa vägprojekt som är särskilt angelägna från regionalpolitisk synpunkt. Det torde vara ovedersägligt att en satsning på dessa vägprojekt skulle få stor betydelse för regionen i fråga och innebära ett verksamt medel för att stärka de regionalpolitiska strävandena.

Herr talman! Jag har i den föreliggande situationen inget yrkande, men jag har velat framföra dessa synpunkter och får säkerligen anledning att återkomma.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Det är klart att vi i det nuvarande ekonomiska läget måste vara återhållsamma på alla områden i samhället, alltså även med anslagen till vägväsendet. Men på en punkt är behovet enligt min mening så trängande att man borde ha kunnat gå något längre än vad propositionen och utskottsmajoriteten gör. Jag avser då anslagen till de mindre vägarna, som jag tycker blivit särskilt styvmoderligt behandlade.

Vi vet alla att en stor del av vårt näringsliv består av småföretag på en mängd mindre orter i vårt land. De företagen spelar en viktig roll i hela vårt lands ekonomiska liv och är ofta förutsättningen för de mindre tätorternas bestånd. Om vi menar allvar med våra önskemål att motverka en koncentration av landets befolkning till de största städerna, måste vi se till att de mindre orterna och deras näringsliv kan fungera. Och i de strävandena måste goda vägar vara viktiga inslag.

I den del av landet som jag representerar, Älvsborgs läns södra del, kan man verkligen studera vilka olägenheter som brister i vägväsendet medför för näringslivet och för de enskilda människornas möjligheter att förflytta sig. Jag har varit ute och tittat på en del sådana vägar och jag skulle, herr talman, kunna göra en lång och ingående uppräkninng, men jag skall inte ta upp tiden med det. Jag vill emellertid konstatera att det inte är någon uppmuntrande syn som man möter: otillräckligt underhållna vägar, påbörjade men på grund av brist på resurser oavslutade vägbyggen, direkt trafikfarliga vägavsnitt – ibland beroende på att man avbrutit vägbygget och inte gjort nödiga anordningar för att tillgodose trafiksäkerheten. Ja, allt detta är inte några bra inslag i vår regionalpolitik. Det värsta är ju att det inte förefaller att långsamt bli bättre, som man skulle kunna hoppas, utan vägplanen ger anledning till farhågor för att det skall

Anslagen till vägväsendet m. m.

bli sämre. Jag läste för en tid sedan en intervju med vägdirektören i Älvsborgs län – den var införd i Borås Tidning den 25 mars i år. Han säger där att vi befinner oss i den situationen att trafikanterna får finna sig i en standardsänkning i vad gäller vägnätet. Pengarna räcker inte till, anslagen är för små. Vägdirektören tillägger att man kommer att använda tillgängliga resurser främst för att åtgärda riksvägarna. Det betyder att vägnätet i övrigt, som ju utgör huvudparten av våra vägar, endast till ett minimum kan komma i åtanke i vad gäller reparationer, ny ytbeläggning osv. Det är just dessa farhågor man får när man läser propositionen; det blir inte bara ett oförändrat dåligt läge utan en ytterligare försämring för dessa betydelsefulla mindre vägar.

Jag kan anföra ett annat exempel. Det gäller skolskjutsarna, där man ju verkligen kan ställa krav på att barnen åtminstone åker trafiksäkert när man begär att de skall förflytta sig från hemorten till skolan, sedan man dragit in den lokala skolan. I Ulricehamns Tidning den 25 mars nämns ett fall där en bussförare nekar att köra skolbarn därför att vägarna i området är under all kritik. Jag tror att det har gått rätt långt när en bussförare tar ett så uppseendeväckande steg.

De allmänna principiella synpunkterna på frågan har på ett bra och koncist sätt redovisats i reservation nr 3 och också utvecklats här i dag av utskottets ordförande, herr Sven Gustafson i Göteborg. Jag kan ansluta mig till de synpunkterna och anser att reservation nr 3 bör bifallas, men eftersom behoven är så trängande, åtminstone i delar av vårt land, anser jag också att reservationerna nr 1 och 2 borde bifallas.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Bakom min motion, som gäller Europaväg 6, står de fyra partierna i Halland. Vi har i motionen krävt två saker: för det första att man skall uppmärksamma och göra någonting åt anslutningen av Europaväg 6 till de nya industrierna i Värö och för det andra att en snabbare utbyggnad sker av Europaväg 6 i dess helhet än vad som framgår av nuvarande tidsplanering.

Herr talman! Jag vill bara säga några få ord i anslutning till den här motionen och vad utskottet har anfört. Låt mig först konstatera att E 6 är den i sin helhet mest trafikerade väg som finns i vårt land. Den är dessutom den väg som har det största inslaget av internationell trafik. Den sammanbinder så expansiva områden som hela Öresundsområdet, Göteborgsregionen och Osloområdet, med de krav som detta ställer på goda vägförbindelser.

Till detta kommer den ökade belastning som vi har att se fram emot då Öresundsbron inom en inte alltför avlägsen framtid, hoppas vi, blir verklighet. Ytterligare en överbelastning utsätts E 6 för under sommarperioden genom det starka inslaget av semestertrafik. Den kraftiga ökningen av den tunga trafiken är också mycket märkbar, och den är ju en följd av den starka industriexpansionen på Västkusten.

Just det senare problemet har vi tagit upp i vår motion, där vi begär åtgärder för anslutning av Europaväg 6 till de nya industrierna i Värö. Jag vill konstatera att utskottet uppmärksammat vårt yrkande. Det har också

en positiv skrivning, och jag vill citera denna: "Vad beträffar det av motionärerna upptagna spørsmålet rörande väganslutningen till E 6 för de nyetablerade industrierna i Värö vill utskottet dock understryka det angelägna i att denna fråga av framför allt trafiksäkerhetsskäl får en tillfredsställande lösning i samband med överläggningarna mellan berörda parter."

I det sammanhanget vill jag vädja till kommunikationsministern att han uppmärksammar det här allvarliga problemet. Jag hemställer att statsrådet verkligen medverkar till, jag skulle nästan vilja säga *ser till*, att här blir en överenskommelse, så att vi inte råkar in i en absolut ohållbar situation när industritrafiken kommer i gång.

Bara ett par ord i anslutning till vad vi ytterligare yrkar: en snabbare utbyggnad av Europaväg 6 i dess helhet. Statsrådet har i sitt anförande här tidigare i dag sagt att han återkommer till Vägplan 1970 i nästa års statsverksproposition. Tillåt mig, herr statsråd, att i det sammanhanget vädja att statsrådet beaktar bakgrunden till vad vi har krävt med hänsyn till den beskaffenhet E6 har och med hänsyn till den nuvarande och förutsedda trafikbelastningen på denna väg samt att han låter oss få se en tidsplan som innebär en snabbare utbyggnad av Europaväg 6 än vad man nu kan utläsa av Vägplan 1970.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Det har sagts i den här diskussionen av utskottets representant att vi har en hög standard på vårt vägnät, och det kan väl vara sant i och för sig. Men jag tror att man också måste göra reservationer; det finns nämligen stora variationer. Kopparbergs län är en provkarta på detta, att det finns många svaga länkar i vägbilden.

Det är också från den utgångspunkten som jag tillsammans med övriga centerpartister på Dalabänken har väckt motionen 918 angående vägbyggandet i Kopparbergs län. Vi har i motionen redovisat skälen – de stora avstånd vi har och de stora utbyggnadsbehov som finns. Utskottet säger också att det är välmotiverade krav som vi har framfört men kommer sedermera ändock fram till att man i dagens läge inte kan tillgodose våra krav på erforderliga förbättringar.

Vilka skäl är det då vi har anfört? Utöver vad som har sagts av utskottets talesman – den ökade belastning vi har på våra vägar, den ökning av antalet motorfordon som vi får varje år – kan vi hänvisa till att det finns redovisade planer på nedläggning av vissa järnvägslinjer, vilket för med sig att kraven på vägarna ökar. Flottningens upphörande har också ökat belastningen, liksom trafikintensiteten i övrigt på länets vägar. Skall skogsbruket, som är en väsentlig näring för länet, liksom den tunga industrin kunna hävda sig, är det ett livsvillkor att vi har goda kommunikationer och goda vägar. Men det är också en förutsättning för sysselsättningen i länet att vi får ett ökat vägbyggande.

Statsrådet sade att vi skulle återföra den här debatten till verkligheten. Får jag till detta säga att vad jag här har redovisat är verkligheten sådan som den ter sig i dag. I valrörelsen ifrågasattes vår vilja att medverka till vägnätets upprustning i länet. Får jag till detta säga, herr statsråd, att vi i dag ställs inför den verklighet som vi då diskuterade. Det gäller nämligen

Fredagen den
2 april 1971

*Anslagen till väg-
väsendet m. m.*

om man är beredd att ge de resurser som behövs för att vi skall få den erforderliga upprustningen.

Här söker man genom lokaliserings- och regionalpolitiska insatser stödja länet på olika sätt. Det är angeläget att det blir samordnade insatser, och det är från den utgångspunkten som vi i vår motion har begärt att tilldelningen av anslag för kommande år till Kopparbergs län skall bli av samma storleksordning som år 1969 och att vi skall få minst oförändrade anslag även framöver i *värdesäkra pengar*. Detta är erforderligt om vi skall kunna få en positiv befolknings- och näringsutveckling och kunna vända den trend som vi har haft under de senaste åren i vårt län.

Det har sagts här i diskussionen att denna ökning som reservanterna kräver på totalt 16 miljoner är ganska obetydlig. Får jag säga för vårt vidkommande, att om vi får en del av dessa 16 miljoner till Kopparbergs län så kommer dessa medel att göra mycket stor nytta där.

Reservationen 1 till utskottets betänkande innefattar också det yrkande som vi har i motionen 918. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Dahlgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Dahlgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	238
Nej	—	66
Avstår	—	3

Herr Helén (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Dahlgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 mom. 4 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Dahlgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	233
Nej	—	69
Avstår	—	5

Mom. 4 b och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Gustafson i Göteborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Dahlgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Gustafson i Göteborg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafson i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	157
Nej	—	151
Avstår	—	1

Mom. 7 – 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

*Anslagen till väg-
väsendet m. m.*

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till national-
föreningen för tra-
fiksäkerhetens
främjande*

Punkten 4

Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

Kungl. Maj:t hade (punkt C 6, s. 73–76) föreslagit riksdagen att till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1971/72 anvisa ett anslag av 2 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:393 av herr Bohman m. fl. vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att anslaget till NTF höjdes med 300 000 kronor,

dels motionen 1971:958 av herr Polstam m. fl. vari hemställt att statligt stöd till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) för budgetåret 1971/72 skulle utgå med ett belopp om 2,6 miljoner kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna 1971:958 och 1971:393, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 2 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

4. av herrar Lothigius och Brundin (båda m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:958 samt med bifall till motionen 1971:393, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 2 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Denna punkt handlar om bidraget till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, och moderata samlingspartiet är tyvärr ensamt om reservationen om att öka bidraget till NTF med 300 000 kronor.

Kammarens ledamöter vet att moderata samlingspartiet, i synnerhet i dagens svåra ekonomiska situation, försöker slåss för sparsamhet med offentliga medel. Vi menar också att våra tillgångar måste disponeras så att största möjliga avkastning erhålles, och det betyder i detta fall en minskning i antalet av de för samhället så kostsamma trafikolyckorna och de för människorna så svåra och tragiska följdverkningarna av dem.

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande föreslås nu få ett från förra året oförändrat anslag, vilket i realiteten innebär en minskning av organisationens möjligheter att bedriva sin verksamhet. NTF har blivit en folkrörelse av stora mått. Ingen enskild eller statlig verksamhet har möjlighet att på ett så naturligt sätt engagera frivilliga krafter, och då främst att lära och engagera ungdomarna. Det vore i högsta grad oansvarigt att inte ta vara på dessa krafter. Det vore lika felaktigt som att

under krigsberedskap uttala sitt minskade intresse för frivilligt försvar. Vi befinner oss hela tiden i strid mot de allt större mänskliga offer som trafiken kräver.

Jag vet att kommunikationsministern uppskattar denna verksamhet, men han har såvitt jag kan förstå inte tagit konsekvenserna av detta och visar tyvärr inte att han förstår hur ekonomiskt lönande denna verksamhet är för hela vårt land. Ja, det är klart att kommunikationsministern förstår det, men kanske är detta ett olycksfall i arbetet.

Skolan får ett allt större behov av att på olika sätt medverka i ett trafiksäkerhetsarbete där människor med praktisk och pedagogisk erfarenhet alltmer kan engageras. Polisens kontaktskapande verksamhet i samarbete med skola och elever är av praktiska skäl nödvändig och viktig. 140 000 familjer är involverade i barnens trafikstudier, vilket innebär att det inte bara är barnen detta kommer till godo utan också föräldrar och andra familjemedlemmar, som inspireras bl. a. av NTF. 570 000 personer deltar för närvarande i en trafiksäkerhetstävling som anordnats i samarbete mellan radio och press och där NTF är sakkunnig med anledning av sin erfarenhet på detta område. Dessutom har man gått in i vuxenutbildningen, som för dagen ökar alltmer och som också på detta område måste varastimulerande.

Jag skulle kunna använda samma argumentation när det gäller trafiksäkerheten i detta sammanhang som kommunikationsministern gjorde i sin diskussion med herr Gustafson i Göteborg om de 70 kilometerna: stödet till NTF är nödvändigt; det är också nödvändigt att ge det i ökad utsträckning.

Herr talman! Mot bakgrund av detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 4 vid punkten 4.

Herr POLSTAM (c):

Herr talman! Vi känner alla till den olycksutveckling som ägt rum i trafiken. Så sent som i går fick vi statistiken för den senaste månaden, mars, som var 74 döda. Under första kvartalet 1971 hade vi sammanlagt 210 dödsfall i trafiken mot 185 motsvarande tid förra året. Det var alltså 25 fler dödade i år. Antalet skadade har också ökat i år jämfört med motsvarande tid förra året. Ökningen lär ligga på 12–13 procent. Detta innebär inte bara lidande utan också ekonomiska problem både för enskilda och för hela samhället. Vi arbetar ju från flera håll för att bryta denna utveckling; vi får inte förtrötts utan måste hjälpas åt.

Kommunikationsministern nämnde under den föregående debatten i dag att 70 kilometer i timmen som bashastighet var en väg att gå för att göra en effektiv insats på detta område. Herr Dahlgren argumenterade bl. a. för bättre vägar som ett alternativ. Det finns många flera. En väg som man kanske använder alltför litet av är att öka förståelsen hos människorna för alla lagar och regler som gäller trafiken, att förändra inställningen till varandra som människor i trafiken. Det pratar vi inte så särskilt mycket om, men det är ju ytterligt väsentligt. Här kommer då upplysningen och utbildningen in i bilden, och någon måste ju arbeta med det.

För några år sedan inrättades statens trafiksäkerhetsverk, och många

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till national-
föreningen för tra-
fiksäkerhetens
främjande*

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till national-
föreningen för tra-
fiksäkerhetens
främjande*

kanske trodde att det verket ensamt skulle kunna klara av trafiksäkerhetsarbetet. Men jag tycker att vi redan har sett att verket inte klarar det arbetet självt, även om också verket gör ett bra jobb. Det har visat sig att NTF nu är ett utmärkt komplement till trafiksäkerhetsverket och att föreningen verkligen behövs i trafiksäkerhetsarbetet.

På tjänstemannaplanet kan man nog komma en bra bit på vägen, men utan alla entusiastiska frivilliga krafter som NTF mobiliserat och fortfarande mobiliserar kan vi nog inte nå ut till den breda allmänheten. Det är ju det vi vill, och det är nödvändigt.

Inom alla län har NTF organiserat sitt frivilliga arbete genom länskommittéer eller trafiksäkerhetsförbund. Landshövdingarna har också stöttat den här verksamheten, i vissa fall genom att sätta in länspolischefen eller någon annan cheftjänsteman på länsplanet som ordförande i kommittén. Polismyndigheter, organisationer, företag och enskilda har utan ersättning ställt upp för att hjälpa till.

Länskommittéernas stora uppgift är att hjälpa de lokala trafiksäkerhetskommittéerna i deras trafiksäkerhetsarbete. De lokala kommittéerna har tillsatts av kommunernas fullmäktige; det är kommunerna som ytterst svarar för denna verksamhet.

I det regionala arbetet ingår också handledarutbildning för de lokala kommittéerna. Det är en mycket stor uppgift inom det frivilliga arbetet.

Trots alla frivilliga krafter är NTF:s verksamhet kostnadskrävande. Kostnadsstegringen har ju drabbat alla i samhället ungefär lika, och mot den bakgrunden är det kanske något förvånande att NTF-anslaget i år inte föreslås bli höjt. På grund av kostnadsutvecklingen innebär årets anslag i verkligheten en reduktion, något som herr Lothigius också var inne på. Detta drabbar med säkerhet den regionala verksamheten. Det är synnerligen nedslående för alla dem som arbetar energiskt och bra ute på fältet.

Dessutom har NTF många andra stora aktiviteter i gång. De aktiviteterna kostar också mycket pengar. Jag kan bara peka på barnens trafikklubb som, om jag minns rätt, fru Thunvall talade mycket vackert om under den allmänpolitiska debatten i år. Medlemsantalet i barnens trafikklubb är nu uppe i 140 000. Det gäller att kunna fortsätta den här verksamheten. Det är ett arbete på lång sikt och en verkligt förebyggande verksamhet.

En annan aktivitet som man kan peka på är fortbildningen av bilförare. Den aktiviteten sker i samarbete med andra organisationer, bl. a. motororganisationerna och studieförbunden. Samarbetet med skolorna och Sveriges Radio kan också nämnas liksom det arbete som varje år avslutas med skolornas rikstävling i trafikknäskap för mellan- och högstadiet.

Herr talman! Jag skulle kunna utveckla det här ganska långt, men tiden medger väl inte det. Jag vill bara konstatera vilket utmärkt arbete NTF bedriver, inte minst lokalt och regionalt, ett arbete som på allt sätt behöver stödjas av samhället. Kan vi därigenom minska antalet olyckor kanske vi också kan få tillbaka något av det som vi nu satsar.

Herr talman! Jag skall inte yrka bifall till motionen 958 som jag har undertecknat. Men jag kommer att rösta för reservationen 4 som i

praktiken innebär en uppräknig av NTF-anlaget med 300 000 kronor.

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till national-
föreningen för tra-
fiksäkerhetens
främjande*

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! På riksdagen bord har nu lagts en proposition om en omorganisation av hela transportforskningen. I förslaget ingår bl. a. en sammanslagning av statens väginstitut och statens trafiksäkerhetsråd till ett organ. Det föreslås också en särskild delegation för transportforskning.

I samband med den propositionen kommer trafikutskottet att behandla en rad trafiksäkerhetsmotioner. Vi får i det sammanhanget anledning att ta upp de allmänna synpunkter på trafiksäkerheten som här har framförts av herr Lothigijs och av herr Polstam. Jag vill gärna understryka att jag tror att detta är en utomordentligt viktig och hittills försummad fråga. När jag säger "försummad fråga" är jag villig att låta detta gälla samtliga partier. Jag tror att vi inte tillräckligt har insett dels det mänskliga lidande och de tragedier som trafikolyckorna åstadkommer, dels — något som man gärna tänker på i detta krassa hus — de samhällsekonomiska förluster som trafikolyckorna innebär.

Den doktorsavhandling som Bengt Mattson publicerade någon av de sista dagarna i december och som gjordes på uppdrag av väggkostnadsutredningen tror jag har öppnat ögonen på många. Här behövs insatser, inte på 300 000 eller 400 000 kronor och inte på 3 miljoner eller 4 miljoner kronor. Det kanske inte ens räcker med 300 miljoner eller 400 miljoner kronor om året om vi skall kunna göra en verkligt aktiv insats här. Jag tror alltså att riksdagen, när vi skall behandla dessa frågor, får anledning att se hela detta komplex i ett sammanhang.

Vi har i utskottet, där vi med undantag för moderata samlingspartiet är eniga på den punkten, tyckt att vi i avvaktan på den genomgripande omorganisation som sker av hela transportforskningen inte skulle i dagens läge tillstyrka motionen. Detta innebär inte att vi på något sätt brister i uppskattning av NTF:s verksamhet. Vi är helt övertygade om att NTF kommer att ha en viktig roll att spela även i det framtida trafiksäkerhetsarbetet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIJS (m):

Herr talman! Det kanske är litet långsökt att återopa den trafiksäkerhetsforskning och de synpunkter som kommer att behandlas här längre fram mot bakgrund av de alldeles speciella arbetsformer som NTF har och som innebär att anlaget egentligen har minskat i år på grund av kostnadsökningarna.

Här gäller det att hålla en folkrörelse under armarna för att den skall kunna arbeta på det särskilda sätt som en folkrörelse gör. Därför, herr talman, tror jag att det är ytterst viktigt att denna lilla summa, som betyder så mycket för just NTF i detta folkbildningsarbete, kommer NTF till del och att organisationen inte försummas även i år.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Lothigius och Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Lothigius och Brundin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lothigius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255
Nej - 46
Avstår - 7

Punkterna 5 - 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Kungl. Maj:t hade (punkten F 2, s. 127-129) föreslagit riksdagen att till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 12 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:142 av herr Hedlund m. fl. vari hemställtts att riksdagen 1. dels uttalade att maximigränsen för bidrag till icke lönsam busstrafik borde höjas till 3 kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete, dels till ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 15 680 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, samt 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att förslag framlades med skyndsamhet beträffande riktlinjer för busstrafikens framtid inkluderande bestämmelser om den icke lönsamma trafikens finansiering,

dels motionen 1971:256 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. vari hemställtts att riksdagen beslutade att den generella gränsen för bidragsgivning till icke lönsamma busslinjer höjdes till 3 kronor per bidragsberättigad vagnmil, samt att riksdagen till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 14 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels motionen 1971:259 av herr Sterne m. fl. vari hemställtts att

riksdagen 1. uttalade att maximigränsen för bidrag till icke lönsam busstrafik borde höjas till 3 kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete, 2. till ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 15 680 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels motionen 1971:949 av herr Nilsson i Kalmar m. fl., såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:256 och 1971:259 samt 1971:142, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 12 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:142 i vad den avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t samt motionen 1971:949 i vad den avsåg påskyndande av bussbidragsutredningen.

Reservation hade avgivits

5. beträffande *medelsanvisningen* av herrar Gustafson i Göteborg (fp), Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Brundin (m) och Håkansson (c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:256 samt med bifall till motionerna 1971:259 och 1971:142, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 15 680 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Man talar i den aktuella trafikpolitiska debatten mycket om 1963 års trafikbeslut. En av huvudpunkterna i detta trafikbeslut är att om en tillfredsställande transportförsörjning inte kan ordnas för olika delar av riket, skall allmänna medel tillskjutas för att denna transportförsörjning skall kunna tillgodoses.

Det anslag som vi nu behandlar är ett anslag till olönsamma busslinjer. Det är för närvarande så litet att 1963 års trafikbeslut på denna punkt icke kan tillämpas. Detta borde ge anledning till en tankeställare, tycker man. Allra mest tydligt blir detta om man ser på hur det går till när en järnväg eller persontrafiken på en järnväg läggs ner i en del av landet. Det ingår i trafikpolitikens principer att ersättningstrafik då skall ordnas. När SJ framlägger förslag om järnvägsnedläggningar kan SJ i regel visa, att det kommer att i stället anordnas en busstrafik som kommer att fungera. Detta säkerställs bl. a. därigenom att SJ åtar sig att subventionera denna ersättningstrafik under några år framåt. Så går det ett par tre år, och persontrafiken på järnväg är definitivt nedlagd. Då säger SJ att man inte har råd att driva busstrafiken längre.

Så går man till kommunerna och säger: Om ni inte ger oss pengar,

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

kommer vi att lägga ned hela busstrafiken. Man säger detta även till kommuner där det inte finns en enda järnväg.

Men detta måste vara fel. Om man har en järnväg i en region som inte är så tätbefolkad att det går att driva denna järnväg lönsamt, då utbetalar staten bidrag till den s. k. kollektivbiljetten på flera hundra miljoner kronor. Trafiken kan då upprätthållas om man anser att den är nödvändig för att man skall ha en tillfredsställande transportförsörjning. Men sedan järnvägen har lagts ned och man då har en busslinje som inte är lönsam, finns det som regel inga pengar. Någon kanske då erinrar om att det ju finns ett särskilt anslag för icke lönsamma busslinjer. Det uppgår till 12 miljoner kronor.

Det måste stå klart för alla att man inte löser de här problemen och inte kan skapa en tillfredsställande ersättning för den icke lönsamma busstrafiken med 12 miljoner kronor. Det är fullständigt orimligt. Ute i kommunerna i Sveriges bygder finns en väldig opposition mot det tillstånd som nu råder. Jag är säker på att även kommunikationsministern håller med mig om att detta är en fullständigt ohållbar situation. Han kan hänvisa till att här finns en utredning som arbetar och att denna bör komma fram till ett resultat. Men denna utredning har stött på svårigheter, och det finns risk för att den kan fördröjas därför att den blivit hopkopplad med två andra utredningar.

I utskottet har vi varit eniga om en sak, nämligen att detta tillstånd är så otillfredsställande – för att använda ett mildt uttryck – att vi måste ändra på det. Och det måste ske snabbt. Därför skriver utskottet att utskottet förutsätter att ett förslag på denna punkt förelägges 1972 års riksdag. Med anledning därav avstyrker man motioner från oppositionshåll och från socialdemokratiskt håll om att bussbidragsutredningens arbete skall påskyndas. Jag skulle sätta ett stort värde på om kommunikationsministern här ville bekräfta att han tillmötesgår det enhälliga trafikutskottet på denna punkt och att han ser så allvarligt på den situation som vi befinner oss i att han kommer att förelägga nästa års riksdag ett förslag. Det är det viktigaste i den punkt vi nu behandlar.

Men vi har också en punkt, i fråga om vilken vi inte är överens och där det finns en reservation. Från oppositionens sida har vi begärt att man i avvaktan på bussbidragsutredningens resultat skall höja milersättningen från nuvarande 2:50 till 3 kronor. Denna ökning är i och för sig inte särskilt imponerande, men man får i alla fall 15 680 000 kronor i stället för 12 100 000 kronor. Denna ökning kan hjälpa till att hålla rätt stor busstrafik i gång i regioner där man annars har svårt att få en tillfredsställande trafikförsörjning. Detta förslag är inte på något sätt gripet ur luften, utan det är vad den statliga transportnämnden föreslagit.

Jag ber med den motiveringen, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 5.

I detta anförande instämde herr Tobé (fp).

Herr DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Gustafson i Göteborg sade i denna fråga, men jag vill ändå gärna

betona riksdagens ansvar utifrån det beslut som fattades 1963.

Den här frågan är i dag mera aktuell än någonsin. Ytterst gäller det att skapa ekonomiskt underlag för kollektiv trafik på landsbygden i allmänhet och i glesbygden i synnerhet. Säkert har ingen av kammarens ledamöter kunnat undgå att observera den debatt som förs i dag i landets kommuner – bland kommunfolk och kommuninvånare – beträffande det krav som statens järnvägar har ställt om kommunala driftsbidrag till SJ:s bussrörelse. Att SJ i dag i ultimativ form till kommunerna framställer detta krav beror även här på att anslagsramen till olönsam busstrafik är otillräcklig.

Egentligen är detta en fråga om uppföljande av 1963 års trafikpolitiska beslut, och jag vill gärna citera vad dåvarande statsrådet Skoglund skrev i den proposition som var grunden till detta beslut: "Glesbygdernas transportförsörjning framstår härvid såsom ett väsentligt problem, vars lösning förutsätter insatser från det allmännas sida. Att kollektiv trafik numera i sådana bygder ofta inte kan bedrivas med lönsamhet får inte leda till en utarmning på kommunikationernas område." I propositionen skrev herr Skoglund vidare: "I den mån det inte med kravet på kostnadstäckning går att lämna en viss bygd den trafikservice i fråga om landtransporter som från samhällets synpunkt är rimlig, bör ersättning utgå av allmänna medel. En dylik ersättning är inte att betrakta såsom en subvention åt trafikföretaget utan såsom ett köp från det allmännas sida av vissa transporttjänster som företaget självt från företagsekonomiska synpunkter ej har anledning utföra."

Detta skrevs 1963 och beslutades av riksdagen samma år. I dag har vi en diskussion som, enligt vad som sades 1963, egentligen ingenting annat är än en fråga om det allmännas, dvs. statens köp av tjänster till människor i glesbygd. Jag måste säga att viljan till köp av sådana tjänster från statens sida inte är imponerande. Man väljer helt enkelt att lägga över ansvaret på kommunerna. Detta har aldrig varit avsikten. Inte på något ställe i 1963 års proposition eller riksdagens beslut kan jag finna att man satt likhetstecken mellan det allmänna och kommunerna, utan avsikten var vid detta tillfälle att staten skulle svara för kostnaderna. Jag kan inte heller påminna mig att riksdagen i annat sammanhang skulle ha fattat något beslut som skulle lägga denna kostnad direkt på kommunerna.

Jag är medveten om – som herr Gustafson sade – att det finns en statlig utredning som arbetar på detta problemkomplex om kollektiv trafik och ersättning till busstrafikens utövare. Utredningen är inte färdig – såvitt jag förstår har den försenats av den sammankoppling som har skett med en annan statlig utredning. Det finns därför anledning att i avvaktan på utredningens förslag nu biträda denna reservation, som föreslår en höjning av driftbidraget till 3 kronor per mil.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 5.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! För att vinna tid ber jag att få instämma i vad de två föregående talarna sagt och yrkar bifall till reservationen.

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Fredagen den
2 april 1971

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Säsom både herr Gustafson i Göteborg och herr Dahlgren har påpekat, rör den här punkten en fråga som diskuteras ganska livligt runt om i våra kommuner, kanske inte minst glesbygdskommunerna. Det är alltså den fråga som SJ har ställt till kommunerna rörande den olönsamma busstrafiken i statlig regi. Jag har till kommunikationsministern framställt en interpellation som rör en av de kommuner som här kanske har vissa särproblem, nämligen Gotland. Jag får väl tillfälle att återkomma till Gotlands speciella problem när jag får svar på den interpellationen, men jag vill här peka på någonting ganska säreget: En statlig järnväg läggs ned 1960. Från SJ kommer 1971 ett nästan i ultimativ form hållet meddelande att den statliga busstrafiken också kommer att nedläggas, om inte kommunala subventionspengar beviljas.

Eftersom kommunikationsministern sitter här kanske jag kan få ställa en direkt fråga till honom om ett ganska egendomligt förhållande: Hur kan det komma sig att frågorna rörande lokaliseringspolitik och näringspolitik fladdrar omkring mellan olika departement såsom nu tycks vara fallet? Här är dock en fråga som rör lokaliseringpolitiken och näringspolitiken i allra högsta grad. Vore det inte skäl i att kommunikationsministern toge kontakt med inrikesministern och försökte få fram inte bara den trafikplanering, som man i olika sammanhang efterlyser, utan också en plan för hur lokaliserings- och näringspolitik skall bedrivas ute i regionerna, ty det är ju ändå det som det ytterst gäller.

När utskottet skriver att ifrågavarande "utredningsarbete har dessutom nära anknytning med frågor, som behandlas av den nyligen tillsatta arbetsgruppen för att leda utarbetande av modellplan för regional planering", är man ju inne på rätt spår. Men att då vidta dessa drastiska åtgärder, innan man får fram en sådan plan, från SJ:s eller kommunikationsministerns sida, det finner jag ganska egendomligt.

Den mest bistra kritiken under denna punkt kommer från motionärer som tillhör kommunikationsministerns eget parti. Det enda jag har att invända mot det resonemang som förs i denna kritik är att det riktas mot ett centralt ämbetsverk underställt kommunikationsministern och inte mot departementschefen, som borde samordna de här frågorna.

Jag ville bara ha sagt detta, herr talman, i detta sammanhang trots att jag som sagt hoppas få tillfälle återkomma till frågan framöver.

Jag yrkar också bifall till reservationen 5.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag står tillsammans med några kolleger som under-tecknare av en av motionerna under denna punkt. Det gäller motionen 949 i den del som behandlas i detta betänkande och som avser bidrag till busslinjer vilka inte har lämnat ett tillfredsställande ekonomiskt utbyte för SJ. Motionen är så att säga formellt avstyrkt men reellt är den tillstyrkt i det att man från utskottets sida förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att lägga fram en proposition 1972, som baserar sig på busskostnadsutredningen.

Anledningen till att jag väckte denna motion — och där kan jag anknyta till vad herr Gustafson i Göteborg sade — är de framställningar

som har gjorts från SJ till kommunerna om ekonomiska bidrag för icke lönsamma busslinjer. Jag vet inte hur det har gått till i landet i övrigt, men jag vet att man i sydöstra Sverige har gjort framställningar om att få full täckning för de linjer som ekonomiskt inte går ihop. Man har där också från SJ:s sida fört ett mycket underligt resonemang, och det är därför vi vänder oss mot SJ. Man vill nämligen inte diskutera de linjer som eventuellt lämnar överskott utan endast de linjer som lämnar underskott inom samma område. Till dem vill man att kommunerna skall lämna ekonomiska bidrag. Vi har självfallet avvisat detta och menat att det är en uppgift som med hänsyn till 1963 års trafikbeslut bör ligga på de statliga myndigheterna.

Vi förväntar oss nu emellertid att frågan kommer att lösas på angivet sätt. Vi tror inte att det som föreslås i de övriga motionerna innebär en lösning. Man begär där 50 öre per vägtrafikmil, vilket är ett alltför litet ekonomiskt bidrag. Det blir i så fall endast en liten del av landet som skulle kunna bli tillgodosedd. Låt mig bara nämna som ett exempel att SJ för de tre länen i Sydostsverige, Kalmar, Kronobergs och Blekinge län, sammanlagt har begärt 2 miljoner kronor. Den ökning man begärt i dessa motioner belöper sig till ungefär 3,5 miljoner kronor. Det säger klart att denna linje inte innebär en lösning utan att det måste till kraftigare tag.

Vi förväntar oss emellertid att den nu arbetande bussbidragsutredningen kommer att snabbt avlämna sitt betänkande och att Kungl. Maj:t i enlighet med vad utskottet förmodar kommer att framlägga en proposition i frågan under 1972. I avvaktan på vad den kommer att innehålla vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

-- I detta anförande instämde herr Nilsson i Kalmar (s).

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är fullt överens när det gäller vikten av att få en lösning av denna fråga genom ett förslag redan till nästa års riksdag. Den ökning som vi begär är inte på något sätt en permanent lösning. Det har vi klart och tydligt sagt ifrån. Men eftersom utredningen dröjt så länge har vi tyckt att vi i avvaktan på dess resultat skulle följa vad den ansvariga statliga transportnämnden har föreslagit. Även om det inte är några särskilt imponerande siffror skulle det dock innebära en förbättring. Och läget är så pass illa nu att varje förbättring borde vara välkommen intill dess att vi kan komma överens om ett förslag vilket, som jag hoppas, ger en tillfredsställande lösning på längre sikt.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Som framgått av de gjorda inläggen har utskottet inte kunnat enas på denna punkt. De borgerliga ledamöterna har ställt sig bakom en reservation, som innebär att man redan nu gör en uppjustering av ersättningen per vägmil till 3 kronor. Utskottsmajoriteten har inte kunnat följa de borgerliga i detta avseende, eftersom vi avvaktar den bussbidragsutredning som är i arbete och som vi utgår ifrån skall kunna lägga fram ett förslag under detta år, så tidigt att det kan bli underlag för en proposition till 1972 års riksdag. Det är mot den bakgrunden och med

Fredagen den
2 april 1971

Förbud mot engångsglas m. m.

den motiveringen som vi har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, som innebär oförändrade bidragsmedel även under 1972.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Gustafson i Göteborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafson i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 12 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Gustafson i Göteborg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafson i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	157
Nej	—	151
Avstår	—	2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

§ 9 Föredrogs jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 20 i anledning av motioner angående vattenvården i Östersjön

Nr 21 i anledning av motioner angående den kommunala miljövården

Nr 22 i anledning av motion angående miljövårdsforskning m. m. inom jordbruket

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Förbud mot engångsglas m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 23 i anledning av motioner angående förbud mot engångsglas m. m.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Tillsammans med herr Eriksson i Arvika har jag väckt en motion om förbud mot engångsglas. Med hänvisning till att miljökontrollutredningen snart kommer att avlämna sitt betänkande lämnar utskottet denna motion utan åtgärd. Mot detta ståndpunktstagande har jag ej något att invända och kan inte polemisera mot det, utan jag ber bara att få knyta ett par principiella tankegångar till motionen.

Det finns i vårt land en utbredd opinion mot engångsglas. Undersökningar har visat detta, och dessa undersökningar stöder sig på ett relativt stort material. Mycket tyder på att de svenska familjerna är villiga att ta på sig den ytterst lilla inskränkning i valfriheten som det innebär att huvudsakligen använda returglas i stället för engångsglas.

Det finns vidare enligt min uppfattning en utbredd opinion för att åtgärder snabbt måste sättas in mot den miljöförstöring som engångsglasen medför. Nu måste vi vänta ytterligare en liten tid på utredningen, men sedan kommer den dag då vi måste ta ställning, och då måste vi handla.

Ett tredje konstaterande är jag också tvingad att göra. Trots en intensiv kampanj för ett renare Sverige slängs det fortfarande enorma mängder engångsglas. Glasen slängs tanklöst utan hänsyn till eventuell skadeverkan.

Mot ett förbud används ofta skäl såsom enklare varudistribution, hygieniska fördelar, ökad bekvämlighet för konsumenterna etc., men lika starka, ja ännu starkare skäl finns för ett förbud, t. ex.: Vad kostar alla skador som engångsglasen förorsakar? Vad är det värt att slippa nedskräpningen?

Ett förbud mot engångsglas skulle troligen också påskynda och intensifiera forskning och utvecklingsarbete i riktning mot förpackningar som är mera ofarliga än de nuvarande.

Herr talman! Som tidigare nämnts har jag intet yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11 Anslag inom inrikesdepartementets verksamhetsområde avseende företagareföreningarna, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i statsverkspropositionen om anslag för budgetåret 1971/72 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde avseende företagareföreningarna samt av dem administrerad garanti- och långivning, m. m., jämte motioner.

Punkten 1

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

Kungl. Maj:t hade (punkten C 6, s. 114—117) föreslagit riksdagen att

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till före-
tagareföreningar
m. fl.: Administra-
tionskostnader*

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till före-
tagareföreningar
m. fl.: Administra-
tionskostnader*

till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 8 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:81 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. vari hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning och förslag till riksdagen angående statligt stöd till företagareföreningar för s. k. rådgivningsgrupper med teknisk och ekonomisk expertis för förstärkt företagsrådgivning åt mindre och medelstora företag i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels motionen 1971:1059 av herr Andersson i Örebro m. fl. vari hemställtts att riksdagen skulle till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 9,3 miljoner kronor,

dels motionen 1971:1093 av herr Stjernström m. fl. vari hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående möjligheterna att öka företagareföreningarnas rådgivningsverksamhet i fråga om marknadsföring,

dels motionen 1971:1139 av herr Rask

dels motionen 1971:1197 av herr Ångström vari hemställtts att riksdagen i syfte att möjliggöra en ökad uppföljningsverksamhet från företagareföreningarna inom de sju skogslänen – BD-, AC-, Y-, Z-, W- och S-länen – beträffande det statliga lokaliseringstödet till företag inom nämnda län skulle anvisa ett belopp av 700 000 kronor att tagas ur anslaget till Arbetsmarknadsstyrelsen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971:1059, 1971:1139 och 1971:1197 till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 8 500 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1971:81 angående förstärkt företagsrådgivning genom företagareföreningarna,

b) motionen 1971:1093 angående företagareföreningarnas rådgivning i fråga om marknadsföring.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *medelsanvisningen* av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Rydén (fp) och Hovhammar (m) samt fru Hambræus (c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1197, med bifall till motionen 1971:1059 samt med avslag på motionen 1971:1139 till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 9 300 000 kronor,

2. beträffande *företagareföreningarnas rådgivningsverksamhet* av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c),

Sjönell (c), Rydén (fp) och Hovhammar (m) samt fru Hambraeus (c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till

a) motionen 1971:81,

b) motionen 1971:1093

hos Kungl. Maj:t hemställde att frågan om en utvidgning av företagareföreningarnas rådgivningsverksamhet prövades i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Mellan mindre och medelstora företag finns inte någon markerad gräns. Men det finns många problem, som är gemensamma för den stora grupp företag som betecknas som mindre företag. Det gäller t. ex. i fråga om utbildning, information, administration, produktionsteknik och marknadsföring. Detta motiverar speciella åtgärder för denna del av näringslivet. Från statsmakternas sida har man ofta betonat betydelsen av dessa företag.

I propositionen med förslag till riktlinjer för företagareföreningarnas fortsatta verksamhet som lades fram 1968 framhölls också hur hantverk och småindustri traditionellt spelat en viktig roll i svenskt näringsliv och att dessa sektorer i näringslivet utgör en både kvantitativt och kvalitativt betydande del av den samlade företagsamheten. Mindre industriföretag på upp till 40–50 arbetare svarar för 25 procent av vår totala industrisysselsättning. Det framgår därav vilken stor betydelse för samhället denna sektor av näringslivet har. Och med all sannolikhet kommer en väsentlig del av den produktiva verksamheten även i fortsättningen att bedrivas av mindre och medelstora företag här i landet.

En utveckling och effektivisering av dessa företag måste därför även från samhällsekonomisk synpunkt framstå som en väsentlig uppgift. Storföretagen har oftast administrativa, tekniska och finansiella möjligheter att komma till rätta med sina framtidsproblem, medan den mindre industrins mera aktiva förnyelseverksamhet försvåras av framför allt två faktorer: brist på personella resurser och brist på riskvilligt kapital. Dessa brister har successivt accentuerats genom den snabba tekniska utvecklingen och den ökande konkurrensen om kapital och marknader.

Det är alltså ett vitalt samhällsintresse att utvecklingen inom denna sektor främjas så att bästa möjliga produktionsresultat uppnås. En aktiv näringspolitik som riktar in sig på att främja de mindre företagens utveckling bör kunna ge väsentliga fördelar åt samhället. Vi tvingas i dag föra en mycket starkt defensiv näringspolitik i stället för vad man skulle önska, en offensiv. Detta sammanhänger med att den organisation som i första hand hjälper de mindre och medelstora företagen, alltså företagareföreningarna, i stor utsträckning tas i anspråk för att lösa kriser och ordna rekonstruktioner som orsakas av bl. a. nuvarande creditsituation, som vållar problem för många företag. För den dubbla uppgiften att medverka i en både offensiv och defensiv näringspolitik räcker inte föreningarnas resurser till.

Ofta fordras omfattande utredningar och andra åtgärder för att man skall få tillförlitligt underlag för beslut om åtgärder genom vilka man kan

Nr 58

Fredagen den

2 april 1971

*Bidrag till företagareföreningar
m. fl.: Administrationskostnader*

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till före-
tagareföreningar
m. fl.: Administra-
tionskostnader*

förhindra att företag läggs ned – det må gälla enskilda företag eller grupper. Denna defensiva näringspolitik är givetvis nödvändig, men frågan är om man inte genom en mer offensiv näringspolitik, genom profylaktiska åtgärder, skulle spara kostnader för samhället och vinna mera. Företagareföreningarnas knappa ekonomiska resurser medger inte att de i dag engagerar sig i mera omfattande åtgärder för att åstadkomma en sådan anpassning eller komplettering av näringslivet som skulle behövas för att hindra eller dämpa den negativa utvecklingen.

Företagareföreningarnas förbund har i skrivelse till Kungl. Maj:t starkt framhållit att nuvarande administrationsbidrags storlek inte gör det möjligt för föreningarna att fullgöra de arbetsuppgifter som statsmakterna i ökad grad ålagt föreningarna. Det gäller då företagareföreningarnas förutsättningar att effektivt fullgöra de uppföljnings- och bevakningsuppgifter som åligger dem.

Departementschefen föreslår i propositionen att för nästa budgetår skall utgå 8,5 miljoner kronor i administrationsbidrag, och utskottsmajoriteten godtar den linjen. Vi har i motionen 1059, som följs upp i reservationen 1, vid punkten 1 yrkat på en uppräknig av detta belopp med 800 000 kronor, alltså sammanlagt 9,3 miljoner kronor. Vi har ansett det angeläget att företagareföreningarna får detta ökade stöd. Vi är också medvetna om att företagareföreningarna fått hjälp att klara en stor del av sina ökade kostnader genom bidrag som lämnats av landstingen och som under förra budgetåret uppgick till 5 041 000 kronor.

Även om uppräknigen av årets anslag med 1 miljon kronor förenas med sådana villkor att det, enligt vad som framhålls både i propositionen och utskottsutlåtandet, skapas garantier för att låneärendena kan följas upp och bevakningsuppgifterna mer aktivt fullgöras, anser vi att en uppräknig med ytterligare 800 000 kronor hade varit rimlig. Jag yrkar därför bifall till reservationen 1 under punkten 1.

I reservationen 2, som bygger på motionen 81, anhålles om en skyndsam prövning och förslag om förstärkt företagsrådgivning åt mindre och medelstora företag. Man får räkna med att mindre företag i fortsättningen kommer att startas av människor utan företagsledarutbildning. Dessa måste få hjälp med styrning och utveckling av företaget. Det gäller att i tid öppna deras blick för de ekonomiska sammanhangen samt behovet av att anpassa produktionen till utvecklingen.

Ett företag måste kanske upphöra med att vara marknadsförande och produktionsutvecklande – något som är mycket kostnadskrävande och som det lilla företaget ofta inte har råd med – och i stället gå in för att vara underleverantör. Innovationer kan ändå uppkomma i dessa företag, och de skall givetvis stödjas. För att kunna genomföra sådana analyser, som ger underlag för företagsledarens styrning av företaget, behöver företagareföreningarna ökade resurser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 vid punkten 1 av herr Regnéll m. fl.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till företagareföreningar
m. fl.: Administrationskostnader*

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har utförligt uppehållit sig vid de två reservationer som fogats till punkten 1 i förevarande betänkande. Låt mig bara få säga att jag instämmer i de synpunkter som han har anlagt på de här frågorna.

Jag vill dock med några ord utveckla den tankegång som ligger bakom motionen 81. Avsikten med de rådgivningsgrupper, som man kräver i den motionen, är inte att de skall överta någon verkställande funktion i företagen, vilket någon har anat att de skulle göra. Som motionärerna har tänkt sig skall uppgiften i stället vara att medverka till en styrning av företagens verksamhet mot ett på lång sikt uppställt mål. Rådgivningsgrupperna skulle kunna hållas informerade om företagets ställning och utveckling genom periodiska rapporter om resultat- och likviditetsutveckling. Vidare skulle de kunna hållas informerade om företagets planer genom en löpande budgetering av deras förväntade utveckling på kort och lång sikt i vad avser såväl resultat som likviditet.

Även om rådgivningsgruppernas uppgift enligt motionärerna skall vara att medverka till att företagets verksamhet styrs mot ett på lång sikt uppsatt mål, innebär en sådan här verksamhet också en form av företagartutbildning. En utbildning av det slaget är särskilt effektiv, tror vi, genom att den bedrivs inom företagets egen miljö och med företagets egna problemställningar som studieobjekt.

Detta förslag har i reservationen 2 vid punkten 1 tagits upp i samband med liknande tankegångar, som framförts av herr Stjernström m. fl. i motionen 1093. I reservationen begäres alltså att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att frågan om en utvidgning av företagareföreningarnas rådgivningsverksamhet prövas förutsättningslöst.

Jag ber, herr talman, med dessa få ord att få yrka bifall till icke mindre reservationen 2 än även reservationen 1, som har en socialdemokratisk motion som grund.

Herr RASK (s):

Herr talman! Motiveringen för motionen 1139 är kort sagt denna: Jag tycker att det vore logiskt att kostnaderna för uppföljning och bevakning av lokaliseringsstödet utgår av anslaget till lokaliseringsbidrag. I utskottet har jag därför motvilligt varit med om beslutet om avstyrkande.

I motiveringen till avstyrkandet anför utskottet att sådana dispositioner som förordas i motion nr 1139 kan föregripa ett ställningstagande i berörda avseende inom 1968 års lokaliseringsutredning. Jag godtar för dagen detta. Men samtidigt tycker jag att det vore naturligt och konsekvent att alla kostnader för statligt lokaliseringsstöd utgår och redovisas under samma anslag, framför allt därför att uppföljningsverksamheten kan bli ganska så kostsam. Men jag vill tillägga att en sådan uppföljningsverksamhet är lika viktig som nödvändig.

Genom det ökade administrationsbidraget på 1 miljon, som av inrikesministern föreslås till företagareföreningarna, skapas förutsättningar för uppföljnings- och bevakningsverksamhet inom det allmänna stödområdet. Men även utanför det allmänna stödområdet finns det behov av att företagareföreningarna mer än hittills inriktar en del av sin

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till före-
tagareföreningar
m. fl.: Administra-
tionskostnader*

verksamhet just på det som gäller uppföljningsuppgifter.

Jag hoppas därför att såväl 1968 års lokaliseringsutredning som inrikesdepartementet allvarligt överväger och prövar hur dessa uppgifter och denna verksamhet skall ordnas i framtiden.

Jag har för dagen alltså inget annat yrkande än vad som framgår av näringsutskottets betänkande nr 6 under punkten 1.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Eftersom utskottsmajoriteten här kom till tals genom en ledamot som själv har erfarenhet av småföretagens villkor har debatten präglats av en enighet som egentligen inte har sin motsvarighet i utskottets betänkande.

Herr Rask framhöll hur väsentligt det är att man verkligen följer upp dessa kreditärenden. Det är två parter som har intresse av detta – dels den som skjutit till pengarna, alltså i sista hand staten, och dels den som har lånat pengarna, företagaren. Båda har intresse av att satsningen inte är en engångshistoria utan att man på nära håll och noggrant följer utvecklingen.

Alla som arbetar inom kreditförmedlingen vet att det i våra dagar, när allting ändras så snabbt, kan konstateras nya förhållanden, ändrade villkor, som antingen måste resultera i ändrade regler för den kredit som lämnats eller nya initiativ från kredittagarens sida.

Sådant kostar pengar, och det skall administreras. Det har omvittnats att de belopp som står till förfogande för administrationen i företagareföreningarna redan nu är att beteckna som otillräckliga. Ökade uppgifter på det område motionärerna påpekat är tillräcklig grund för förslag om att höja anslagen.

Jag finner reservationerna, till vilka det redan yrkats bifall, väl motiverade.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Beträffande medelsanvisningen har vi ju här i dag fått en ganska ingående redogörelse av herr Andersson i Örebro och nu senast även av herr Regnéll. Jag har utöver det inte något att tillägga, utan jag ber att också få yrka bifall till reservationen 1.

När det sedan gäller rådgivningsverksamheten, så har vi i motionen 81 år 1971 fått en hel del synpunkter på hur denna skall organiseras. Jag tror att företagareföreningarna även beträffande rådgivningen spelar en stor roll. Det är ju så att de smärre företagen inte alltid har sådana resurser att de kan anlita konsulter, utan de får genom företagareföreningarnas verksamhet möjlighet att till en relativt billig penning utnyttja den expertis som föreningarna förfogar över.

Jag har i tidigare debatter tyckt att man måhända gått litet väl långt i denna motion – den återkommer ju i år ganska lik tidigare års. När man talar om styrning av företagets verksamhet mot ett långsiktigt mål, så kan det ju innebära många olika ting.

Jag har alltså ingenting emot att den här verksamheten effektiviseras, men jag skulle också vilja säga, herr talman, att det får ju inte vara en så pass styrd rådgivning från föreningarnas sida att företagaren själv kommer

bort i bilden. Til syvende og sidst är det ju det enskilda initiativet, företagarens egen aktivitet, hans förmåga att skapa sitt företag och föra det vidare som trots allt är utslagsgivande. Jag tror att motionärerna här är ute i ett mycket vällovligt syfte, och jag har inte gjort någon erinran mot det i utskottet. Men jag tror likväl att man skall gå fram med en viss försiktighet och inte lägga alltför mycket av tyngdpunkten på konsulter, hur bra de än är. För det är nog trots allt företagaren själv som i sista änden är ansvarig och skall vara ansvarig – i annat fall är han ju ingen företagare.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har i en motion yrkat på att företagareföreningarna i de sju skogslänen skulle få ett anslag på 700 000 kronor för den uppföljningsverksamhet som avser det statliga lokaliseringsstödet. Jag vill bara kort säga något om denna motion.

Enligt bestämmelserna om statligt regionalpolitiskt stöd åligger det företagareförening att vid ansökan hos länsstyrelse om lokaliseringsstöd verkställa erforderliga utredningar av ärenden med bedömningar av dess tekniska och ekonomiska natur. Vidare skall företagareföreningarna medverka i tillsynen över att det beviljade lokaliseringsstödet till det enskilda företaget utnyttjas för avsett ändamål och i enlighet med vad som angivits i beslutet. Denna verksamhet skall fortlöpande rapporteras till tillsynsmyndigheterna, som är kommerskollegium och arbetsmarknadsverket. Det innebär att föreningarnas tjänstemän, särskilt inom skogslänen, har fått ökade arbetsuppgifter för att handha den här insyns- och bevakningsuppgiften; den har ju blivit mycket stor med den omfattning som lokaliseringsstödet har fått.

På ett likartat område har riksdagens revisorer i en granskningspromemoria – nr 3 år 1970 – anfört vissa synpunkter på de statliga förlusterna i lånegarantier och också pekat på att de har varit stadigt stigande. Även här har företagareföreningarna haft en granskningsuppgift, men på grund av för små resurser har det varit svårigheter att tillgodose kravet på allsidig belysning av företagets situation och framtidsutsikter. Erfarenheterna från den verksamheten kan utan vidare tillämpas även då det gäller lokaliseringsstödet, och jag tror att det är mycket viktigt att företagareföreningarna har denna granskande uppgift. Den är inte minst viktig för att de enskilda företagen och företagsledningarna skall kunna få den hjälp och de råd som ibland har visat sig nödvändiga. Om brister i ett företags skötsel kan uppdagas i god tid, så är nämligen möjligheterna att sätta in åtgärder mycket större, och konsekvenserna för företaget, de anställda och samhället blir då mycket mindre än om företaget går mot en kris.

Detta är bakgrunden till att jag anser ett extra anslag vara erforderligt i detta fall, och jag är förvånad över att näringsutskottet – som har så många kloka och just på detta område så kunniga ledamöter – inte har insett att det här behövs en extra insats. En utredning arbetar för närvarande med de synpunkter som jag här anfört, men jag anser att anslag borde ha beviljats i avvaktan på utredningens betänkande.

Herr talman! Jag har inget yrkande på denna punkt men har med det

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till före-
tagareföreningar
m. fl.: Administra-
tionskostnader*

anförda velat framföra mina synpunkter för att i varje fall freda mitt eget samvete.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Herr Regnéll pekade på att det här förelåg en utomordentlig enighet, och det var väl fram till detta ögonblick i så fall. Det är nämligen min uppgift att här peka på att enigheten inte är så alldeles fullständig inom utskottet – dvs. enigheten är nog fullständig när det gäller välviljan men den existerar inte i bedömningen av vad som är möjligt att göra inom detta vida fält.

Under rubriken driftbudgeten, punkten 1, i näringsutskottets betänkande behandlas motionen 81 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., i vilken motionärerna tagit upp frågan om företagareföreningarnas rådgivning. Herr Gustafsson i Byske har i dag talat för den motionen. Frågan hur man skall kunna vidga rådgivningsverksamheten och göra den bättre har statsutskottet tidigare varit positiv till, men med hänsyn till problem av bl. a. den typ som herr Hovhammar här pekar på har utskottet inte kunnat biträda motionsyrkandena. Nu har vi emellertid redan en arbetande utredning, delegationen för de mindre och medelstora företagen. Där arbetar man just med problemen om företagareföreningarnas rådgivning. I motionen 1093 av herr Stjernström m. fl. har yrkats på en ökning av företagareföreningarnas rådgivningsverksamhet i fråga om marknadsföring, och även den faller inom ramen för de uppgifter som delegationen för de mindre och medelstora företagen ägnar sig åt.

Herr Ångström har i motionen 1197, som han nyss talade för, pekat på behovet av specialister i skogslänen. Det finns redan två utredningar som arbetar med hithörande problem, dels den delegation jag här har nämnt, dels 1968 års lokaliseringsutredning. De har att ta ställning till hur man skall behandla de särskilda lokaliseringsfrågorna i dessa sammanhang.

I motionen 1139 har herr Rask tagit upp frågan om uppföljningen av lokaliseringsläneverksamheten, och det är ett ärende som direkt handläggs i 1968 års lokaliseringsutredning men även i delegationen för de mindre och medelstora företagen.

Reservationerna innebär två saker.

Reservation nr 1 gäller administrationskostnaderna, och där har man yrkat en höjning med 800 000 kronor. Jag vill då peka på att en uppräknings av administrationsanslagen redan har skett. Jag vill också peka på att det ekonomiska läget är sådant att näringsutskottets majoritet icke har funnit det möjligt att, hur önskvärt det än vore, i budgeten inrymma en ytterligare uppräknings av administrationsanslagen. Vi står med andra ord fast i ekonomiska realiteter.

När det gäller rådgivningen har man, trots att dessa frågor såsom jag har nämnt är under utredning, i reservationen 2 velat ha saken ytterligare prövad. Det heter att man vill att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa "att frågan om en utvidgning av företagareföreningarnas rådgivningsverksamhet prövas". Jag kan bara svara en sak på detta: den prövas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fredagen den
2 april 1971

*Bidrag till före-
tagareföreningar
m. fl.: Administra-
tionskostnader*

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort.

Herr Wååg hade vänligheten att påminna om delegationen för de mindre och medelstora företagen, där både herr Wååg själv och herr Sjönell sitter. Vi har i utskottet upplevt det på det sättet att det inte föreligger någon riktigt klar uppfattning om vad denna delegation skall utföra, och det är det som har gjort att reservationen på denna punkt har tillkommit.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Som ledamot av delegationen är jag tacksam för herr Gustafssons i Byske omtanke, men den är inte helt nödvändig.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Det var inte någon särskild omtanke om herr Wååg – jag är ledsen att säga det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	154
Nej	–	148
Avstår	--	2

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl.

Fredagen den
2 april 1971

*Statens hantverks-
och industrilåne-
fond*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 154
Nej — 148
Avstår — 1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Statens hantverks- och industrilånefond

Kungl. Maj:t hade (punkten IV:10, s. 131–133) föreslagit riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1971/72 beviljades intill ett belopp av 80 000 000 kronor,
2. till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:150 av herr Andersson i Örebro m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att maximibeloppet 150 000 kronor för företagareföreningarnas direktlån ej begränsades av utestående garantibelopp,

dels motionen 1971:151 av herr Andersson i Örebro m. fl. vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att maximigränsen för företagareföreningarnas direktlån höjdes till 200 000 kronor,
2. att företagareföreningarna medgavs rätt teckna statlig industrilånegaranti upp till 200 000 kronor,

dels motionen 1971:436 av herrarna Helén och Hedlund vari hemställts att riksdagen skulle till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag på 30 miljoner kronor,

dels motionen 1971:1079 av herr Larsson i Borås m. fl. vari hemställts att riksdagen skulle besluta dels att maximigränsen för hantverks- och industrilån höjdes till 200 000 kronor, dels om sådan ändring av nu gällande bestämmelser att hantverks- och industrilån kunde lämnas en låntagare utan hinder av att han innehade garantilån.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgav att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1971/72 beviljades intill ett belopp av 80 000 000 kronor,
2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:436 till Statens hantverks- och industrilånefond för

budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor,

3. att riksdagen med bifall till motionen 1971:150 och till motionen 1971:1079 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om kombination av direktlån från företagareförening och statlig kreditgaranti,

4. att riksdagen med bifall till motionerna 1971:151 och 1971:1079, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om maximibeloppet för direktlån från företagareförening,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:151 såvitt den gällde delegering till företagareföreningarna av viss beslutanderätt beträffande statlig kreditgaranti.

Reservation hade avgivits

3. beträffande *medelsanvisningen* av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Rydén (fp) och Hovhammar (m) samt fru Hambraeus (c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:436 till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Den reservation som föreligger vid punkten 3 och som samtliga tre icke-socialistiska partier står för är en uppföljning av herrar Hedlunds och Heléns motionsförslag om en uppräknig av anslaget till statens hantverks- och industrilånefond med 10 miljoner kronor.

Enligt vår mening är ett investeringsanslag på 20 miljoner kronor för lågt med hänsyn till det redovisade behovet. Det har inte minst kommerskollegium gett belägg för.

Även om vissa lättnader har vidtagits eller planerats på kreditmarknaden är kapitalförsörjningen fortfarande ett mycket stort problem. På grund av de långvariga kreditrestriktionerna har det bildats ett uppdämt lånebehov som det nu är angeläget att tillgodose om man vill undvika ytterligare svårigheter för företagen. En tendens till starkt ökade betalningssvårigheter har under det senaste året kunnat registreras, samtidigt som vi noterat toppsiffror för nedläggningsvarslen.

Det är ingen ny sak som ligger i detta att de mindre företagen i vårt land har speciella finansieringsproblem. Det hänger samman med att det egna kapitalet är ringa och att för banklån erforderliga säkerheter är otillräckliga. Kostnadsstegringarna inom produktionen har varit *särskilt* kännbara för dessa företag. Företagssparandet är förhållandevis litet hos de mindre företagen i jämförelse med de större företagen. Orsakerna härtill är flera.

De mindre företagen har genomgående följt med i den tekniska utvecklingen och i flertalet branscher kraftigt rationaliserat sin produktion. Den mera kapitalkrävande produktionsutrustning som är en följd av

Fredagen den
2 april 1971

*Statens hantverks-
och industrilåne-
fond*

dessa företagares strävan att höja effektiviteten och öka lönsamheten i produktionen har emellertid inte kunnat finansieras med egna medel. En ytterligare orsak till svårigheterna att finansiera verksamheten är att de mindre företagens äldre maskinpark och övriga utrustning inte i den takt som varit erforderlig har utgjort tillräckligt underlag för avskrivningar till finansiering av nyinvesteringar. Härtill kommer att konkurrensen på marknaden fortlöpande medför väsentligt ökade kostnader för marknadsföring.

Reservation 3 följer upp motionsyrkandet, och det är mig en glädje att kunna konstatera att även moderata samlingspartiet biträder denna reservation. Jag vill helt kort yrka bifall till reservationen 3 av herr Regnéll m. fl., vari hemställes att "riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:436 till statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1971/72 anvisar ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor". Detta innebär alltså en uppräkning med 10 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I denna punkt hänvisar utskottet till att de mindre och medelstora företagen genom Aktiebolaget Industrikredit och Aktiebolaget Företagskredit har fått större möjligheter att lämna lån till den mindre företagsamheten. Av detta skäl och av det skälet att man i tilläggspropositionen under detta budgetår fick anslaget till hantverks- och industrilånefonden höjt till 20 miljoner kronor finner utskottet att Kungl. Maj:ts förslag är tillräckligt.

Under hela föregående år och även under 1969 fördes en stor debatt om och riktades en stark kritik emot de knappa resurser som de mindre företagen fick till sitt förfogande. Dessa kreditresurser, vilket klart kunde konstateras, räckte på intet sätt till att ge ett rimligt underlag för de investeringar som dessa företag behövde göra.

Det är alldeles klart att AB Industrikredit och AB Företagskredit – för att återgå till dem – inte i första hand vänder sig till gruppen mindre företag. AB Industrikredit och AB Företagskredit lämnar oftast sina lån till fabriksbyggnader och större maskininvesteringar. Dessa lån ligger över taket för företagareföreningarnas direktlån. Här har företagareföreningarna en speciellt stor uppgift. Ofta sker en samverkan mellan AB Industrikredit, AB Företagskredit och företagareföreningarna. Företagareföreningarnas lån utgör oftast så att säga topplånet för de mindre företagen.

I utskottets skrivning sägs också att ramen för statsgaranti vid lån till hantverks- och industriföretag föreslås oförändrad. Statsgarantiramen blir alltså även under nästa budgetår 80 miljoner kronor. Detta säger jag ingenting om, eftersom det har varit svårt att placera dessa statsgarantilån. Under 1968 utlånades 75 miljoner, under 1968/69 hade man 128 lån som uppgick till 62 miljoner, och under 1969/70 fick man placera 62 lån som uppgick till 40 miljoner kronor. Man hade alltså där ett överskott av garantianslaget på 40 miljoner.

Nu skall enligt propositionen TEKO-industrin få ta del av denna låneform, och det är väl ingenting att säga om det heller. Uppenbart är

emellertid att krediterna till de mindre och medelstora företagen fortfarande är bekymmersamma, och det har funnits all anledning för utskottet att tillstyrka motionen 436 om en uppräknings med 10 miljoner kronor. Nu fick ordförandens utslagsröst bestämma utskottets skrivning – sådana regler gäller nu; det förekommer inte längre någon lottmajoritet. I det här avseendet spelar det visserligen mindre roll, men behovet för de mindre företagen att få sin lånevolyms ökad framstår klart.

I detta utskottsbetänkande behandlas även ett par motioner som gäller höjning av limiten från 150 000 till 200 000 kronor. I utskottets betänkande föreslår vi nu enhälligt bifall till den motionen, samtidigt som utskottet ger till känna att sammankopplingen av industrigarantilån med direktlån inte skall vara kvar. Det är två värdefulla beslut som utskottet här har fattat, och jag hoppas att kammaren biträder dem – det kommer att underlätta kreditgivningen för de mindre företagen.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! I motionerna 151 och 1079 pekar herr Andersson i Örebro respektive ledamöter av fyra partier på att maximigränserna för utestående lån behöver höjas från 150 000 till 200 000 kronor. Statsutskottet har vid behandling av samma fråga under de senare åren pekat på att organisationen av företagareföreningarna var tämligen ny i sin omstöpta form och att man ville avvakta närmare erfarenhet. Nu finns erfarenheten, och den finns under trycket av kostnadsstegringar. Detta har gjort att näringsutskottet nu gått med på höjningen av maximigränsen till 200 000.

I motionerna 150 respektive 1079 pekar herr Andersson i Örebro och de ledamöter av fyra partier, som motionerat om den förra punkten, på att lånen lämpligen inte borde begränsas av de utestående garantierna. Statsutskottet har vid sina tidigare behandlingar satt i fråga om härvidlag förelåg något behov. Detta är inte helt klarlagt, men inför den övertygande argumentering som majoriteten i näringsutskottet lagt fram har utskottet för sin del också tillstyrkt dessa motioner. Utskottet förutsätter dock att den vidgade möjligheten hanteras med all nödig försiktighet.

I reservationen nr 3 begär man att anslaget skall räknas upp med 10 miljoner kronor. Om det är att säga utöver att uppräknings inte inryms i budgeten, att ett nytt finansieringsinstitut har föreslagits, som bör påverka behovet av krediter.

Vi har ju, herr talman, försökt att hålla denna debatt på gammal fin förstakammarnivå – salig i åminnelse i detta hus – och jag ber därför att bara få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

Fredagen den
2 april 1971

*Granskning av riks-
bankens styrelse
och förvaltning år
1970, m. m.*

reservationen nr 3 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	153
Nej	–	146
Avstår	–	2

Mom. 3 – 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1970, m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 9 angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1970 jämte förslag om disposition av riksbankens vinst.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen må framställas yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 9 gäller verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1970 m. m. Utskottet har granskat fullmäktiges i riksbanken till riksdagen avgivna förvaltningsberättelse samt de inom riksbanken hos fullmäktige, direktion och industristyrelse förda protokollen. Utskottet säger sig vid sin granskning av nämnda berättelser och protokoll inte ha funnit något förhållande som påkallat särskilt yttrande från utskottets sida. Finansutskottet hemställer att riksdagen beviljar fullmäktige i riksbanken ansvarsfrihet för förvaltningen av riksbanken under år 1970.

Herr talman! Jag kan inte dela uppfattningen att det i nämnda berättelser och protokoll inte finns något förhållande, som borde ha påkallat särskilt yttrande från utskottet. Jag finner det sålunda synnerligen anmärkningsvärt att fullmäktiges i riksbanken avgivna förvaltningsberättelse inte med ett ord berör en fråga, som under det gångna året upprepade gånger behandlats av riksbanksfullmäktige, och ett beslut, som måste anses såsom mycket viktigt. Den fråga jag avser har också vållat en mycket hetsig offentlig diskussion. Jag syftar på den s. k. Handelsbanks-

Fredagen den
2 april 1971*Granskning av riks-
bankens styrelse
och förvaltning år
1970, m. m.*

affären, dvs. de valutabrott som begåtts av företrädare för Svenska handelsbanken.

Den 12 juni förra året beslutade valutastyrelsen att ej till åtal ange de valutabrott, som förövats för Svenska handelsbankens räkning. Inom bankinspektionen hade upprättats en berättelse över en i den berörda banken under tiden oktober 1969—april 1970 verkställd undersökning av vissa fastighets- och värdepappersaffärer m. m. I en särskild berättelse hade bankinspektionen redogjort för transaktioner inom banken, vilka förutom att de innefattat överträdelse av banklagens bestämmelser också haft valutarättsliga aspekter. Denna berättelse hade studerats inom riksbanken, och över granskningen hade upprättats en PM rörande valutabrott begångna av Svenska handelsbanken genom vissa fastighets- och värdepappersaffärer.

De av riksbanksfullmäktige utsedda ledamöterna i valutastyrelsen påkallade att styrelsens beslut att ej till åtal ange de berörda valutabrotten skulle underställas fullmäktige för prövning. Den 2 juli fastställde riksbanksfullmäktige valutastyrelsens beslut.

Flera motiveringar för detta beslut angavs i en till finansdepartementet överlämnad skrivelse. Man säger emellertid först att de överträdelse som begåtts av ledande personal i Handelsbanken är synnerligen grava. Man understryker från riksbanksfullmäktiges sida att den unika karaktären av dessa valutabrott ligger däri, att brotten begåtts av en valutabank och att en förutsättning för brottens genomförande varit den speciella förtroendeställning, vilken Svenska handelsbanken såsom valutabank intagit på valutareglingsområdet. Det sägs att om de begångna valutabrotten begåtts av annan än valutabank, så skulle de enligt gällande principer i riksbankens åtalspraxis ha angetts till åtal.

Varför ville man i det här fallet inte ange brotten till åtal? Riksbanksfullmäktige talar om "hänsyn till affärsbankernas ställning och roll i samhället, kreditväsendets natur och dess förgreningar till utlandet". Vid prövning av åtalsfrågan måste man, sägs det, "ta hänsyn till den ifrågavarande bankens renommé i utlandet, till återverkningar för övriga svenska intressen, osv.". Jag citerar vidare ur skrivelsen: "De måttfulla rättsliga reaktioner som genom ett åtal skulle utlösas mot dem som har att bära ansvaret för Handelsbankens överträdelse av valutaregleringen står inte på något sätt i proportion till de skadeverkningar som skulle riskeras för Svenska handelsbankens verksamhet och därmed för svensk bankverksamhet över huvud taget."

Herr talman! Jag tycker att detta är ett utomordentligt cyniskt resonemang. Det är en drastisk illustration till den gamla satsen: De små tjuvarna tar man fast, de stora låter man löpa. Är man tillräckligt rik, äger eller kontrollerar man en tillräckligt stor bank då slipper man åtal för begångna brott. Då anses nämligen följderna av ett åtal och en eventuell dom bli så stora, att lagen inte får följas. Detta är rättvisan i klassamhället.

Herr *TREDJE VICE TALMANNEN* lät nu klubban falla och yttrade:
Jag får anmoda talaren att uttrycka sig med litet större försiktighet.

Fredagen den
2 april 1971

*Granskning av riks-
bankens styrelse
och förvaltning år
1970, m. m.*

Talaren fortsatte:

Herr talman! Jag kan inte dela denna bedömning som gjorts av fullmäktige i riksbanken. Jag måste gå längre: Enligt min mening är det ett mycket allvarligt fel som riksbanksfullmäktige gjort sig skyldiga till när de fastställt valutastyrelsens beslut att ej till åtal ange de valutabrott som förövats för Svenska handelsbankens räkning. Felet bedömer jag vara så allvarligt att jag inte kan instämma i finansutskottets förslag om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.

Jag yrkar avslag på förslaget under punkten 2 i finansutskottets betänkande nr 9 om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken för förvaltningen av riksbanken under år 1970.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Hermansson i Stockholm har ställt ett synnerligen överraskande yrkande. Jag har inte bedrivit några historiska studier och vet inte om och när yrkande tidigare har framställts att riksbanksfullmäktige skulle förvägras ansvarsfrihet.

Jag vill lämna några uppgifter om händelseförloppet. I juli 1969 började riksbanken undersöka vissa valutaaffärer som banken gjort i samband med köp och försäljning av värdepapper. Den 7 augusti samma år skrev riksbanksfullmäktige till Kungl. Maj:t och föreslog tillsättande av en valutakommission, som skulle undersöka hur vissa valutatransaktioner, som verkställdes under medverkan av affärsbankerna, stått i överensstämmelse med gällande valutareglers anda och mening. Denna kommission tillsattes sedan den 21 augusti och bestod av regeringsrådet Åbjörnsson, ordförande, f. d. förste vice talmannen i första kammaren Axel Strand, häradshövdingen Alexanderson, f. d. statssekreteraren Wärn och vice riksbankschefen Jøge.

Den 21 oktober började bankinspektionen en närmare undersökning av Handelsbankens valutatransaktioner. Bankinspektionens rapport här- om blev färdig i april 1970. När sedan valutastyrelsen också granskat frågorna, skrev bankofullmäktige den 2 juli 1970 till finansdepartementet och meddelade att fullmäktige efter att ha övervägt frågan för sin del funnit sig böra fastställa valutastyrelsens beslut att ej till åtal ange de valutabrott som förövats för Svenska handelsbankens räkning.

Samtidigt hemställde fullmäktige att Kungl. Maj:t måtte dels i tilläggsdirektiv uppdra åt valutakommissionen att inkomma med de förslag till förbättrad övervakning och kontroll av bankerna, som kommissionen finner det inträffade föranleda, dels uppta frågan om offentliggörande av utredningsmaterialet i ärendet till särskild prövning.

Under det tidigare berörda utredningsarbetets gång lämnade Handelsbankens verkställande direktör och hans ställföreträdare samt flera andra vice verkställande direktörer sina befattningar i banken.

Av årets riksdagsberättelse framgår att valutakommissionen beräknar att bli färdig med sitt arbete under första halvåret 1971. Att Handelsbankens affärer inte berörts i riksbankens verksamhetsberättelse för 1970 torde sammanhånga med att riksbanken av praxis inte tar upp individuella ärenden i sin verksamhetsberättelse eller i sin årsbok annat än i den mån de berör riksbankens egen förvaltning.

Inte heller verksamhetsberättelsen för år 1969 innehåller några uppgifter i detta ärende. Dock omnämndes där i en särskild paragraf under riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder tillsättandet av valutakommissionen. Denna valutakommission hade emellertid ett generellt uppdrag att undersöka om affärsbankerna handlat i överensstämmelse med valutareglernas anda och mening. Jag tror att jag därmed givit en förklaring till att riksbanken i sin berättelse inte tagit upp detta.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i finansutskottets betänkande nr 9.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Dessa ärenden låg ju tidigare under bankoutskottet. Till följd av den ändrade utskottsorganisationen och den ändrade fördelningen av ärenden på olika utskott handlagges de numera av finansutskottet.

Herr Hermansson i Stockholm presenterar en del av sina fakta som om de vore helt nya för allmänheten och nya för riksdagen. Så är inte fallet. Jag vill erinra om att går man tillbaka till bankoutskottets memorial nr 89 för i fjol finner man där intagen en skrivelse från bankofullmäktige, daterad den 5 oktober 1970, där Handelsbankens agerande och fullmäktiges åtgärder i anledning därav redovisas. Jag har inte något minne av att herr Hermansson vid det tillfället tog till orda och begagnade möjligheten att framföra de synpunkter, som han anfört i dag. Tidtabellsenligt torde det ha varit riktigare att diskutera den saken i fjol.

Jag understryker på nytt att fakta finns på bordet, för var och en som är intresserad läsare av riksdagstrycket, i bankutskottets memorial nr 89 år 1970.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Herr Ekström har här velat förklara varför riksbanksfullmäktige inte alls berör denna fråga i sin berättelse. Han förklarar det så att man vanligen inte berör enskilda ärenden. Det är möjligt att man inte gör det. Dock finns enskilda beslut som brukar beröras i riksbanksfullmäktiges berättelse. De här händelserna orsakade ju också beslut som gällde en rad viktiga förhållanden rörande riksbankens relationer med affärsbankerna. Det är alltså en allmän fråga, och jag tycker att i varje fall den delen borde ha berörts i fullmäktiges berättelse.

Men det här vållade för övrigt också en så stor och livlig diskussion inför offentligheten att även jag har den meningen att detta enskilda fall borde ha berörts och redovisats när man nu lägger fram en berättelse för riksdagen.

Nu säger herr Regnéll att det icke är nya fakta jag har talat om, och han frågar varför jag inte yttrade mig hösten 1970 när bankoutskottets memorial nr 89 behandlades i riksdagen. Jag kunde ha gjort det också då. Memorialet behandlades såvitt jag minns sista dagen av höstsessionen. Det föranledde på grund av tidsbristen egentligen ingen diskussion alls eller i varje fall en mycket liten diskussion.

Men rätta tidpunkten att ta upp den fråga som jag har berört nu — dvs. mitt uttalande att jag för min del inte kan vara med om att bevilja

ansvarsfrihet för riksbanksfullmäktige — måste vara i dag, när riksdagen har att ta ställning därtill. Den frågan var inte ställd i december 1970 utan då var det ett annat problem som förelåg till diskussion, vilket också framgår av bankoutskottets memorial. Det berörde visserligen en del frågor som har att göra med Handelsbanksaffären, men det berörde inte den fråga som jag här tagit upp, nämligen valutastyrelsens och riksbanksfullmäktiges beslut att inte till åtal ange de valutabrott som förövats för Svenska handelsbankens räkning. Den lämpliga tidpunkten att ta upp den frågan är i dag, när riksdagen skall diskutera och granska den berättelse som de av oss valda fullmäktige har avgivit till riksdagen. Jag tror inte att herr Regnéll kan bestrida detta.

Jag vill påminna om att det enligt riksbanksfullmäktiges egen bedömning här handlar om brott — detta sägs uttryckligen i det memorial som herr Regnéll erinrade om. Enligt riksbanksfullmäktige är det dessutom synnerligen grava brott. Nu sägs det att ett beivrande av de brotten skulle få vissa konsekvenser. Man kan dock med skäl invända att om personer som bevisligen begått brott anges till åtal, och det blir rättegång och eventuellt fällande dom, så för det alltid med sig konsekvenser för den eller dem som begått brotten.

Jag kunde anföra kritiska synpunkter på hela förfarings sättet att åtala och till böter eller fängelse döma personer som begått s. k. brott, men det är inte denna allmänna diskussion om brott och straff som det här gäller. Vad det enligt min mening rör sig om är frågan om rättvisa inför lagen. Det skall inte få vara så att vad som finns i lagboken är Sveriges rikas lag. Jag vet att rättvisan i många avseenden är formell i ett samhälle där det finns fattiga och rika, men man måste alltid kämpa för att rättvisan skall bli större.

Det sägs också i riksbanksfullmäktiges skrivelse — jag citerade inte detta — att det avgörande för deras ställningstagande skulle varit uppfattningen att det är viktigare att åstadkomma en tillfredsställande ordning för framtiden än att reagera mot vad som redan inträffat. Ja, det är möjligen en förträfflig allmän regel, men då skall den tillämpas också på den som råkar snatta falukorv till ett par kronors värde — inte bara på storbanker.

Riksdagens ledamöter har i dag att ta ställning till frågan om riksbanksfullmäktige skall beviljas ansvarsfrihet för år 1970. De som röstar för ansvarsfrihet godkänner därmed också fullmäktiges handläggning av Handelsbanksaffären och beslutet att ej till åtal ange begångna brott.

Överläggningen, som omfattat samtliga punkter i betänkandet, var härmed slutad.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Ansvarsfrihet

Utskottet hemställde att riksdagen beviljade fullmäktige i riksbanken

ansvarsfrihet för förvaltningen av riksbanken under år 1970.

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

Ansvarsfrihet

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på utskottets hemställan, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren avslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 273
Nej — 13
Avstår — 12

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 10 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning budgetåret 1969/70.

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kammarens sammanträde onsdagen den 14 april.

§ 14 Interpellation nr 99 om förbud mot civilt överljudsflyg

Ordet lämnades på begäran till herr AHLMARK (fp), som yttrade:

Herr talman! Kritiken mot det civila överljudsflyget (SST) börjar äntligen nå betydande resultat. Federala anslag skall inte längre utgå till SST-projektet i Förenta staterna. I England och Frankrike växer kritiken mot Concorde. Genom diktaturen i Sovjet är där en liknande opinionsbildning otänkbar mot Tu-144.

Allt fler länder överväger också att förbjuda SST-planen att i överljudsfart passera deras territorier. Nordiska rådet har i år gjort ett viktigt uttalande i denna riktning. De bullerskador m. m. som SST-plan

kommer att medföra har blivit bekräftade och allmänt kända.

Allt fler analyser visar också vilka enorma kostnader som SST-planen medför och hur olönsamma de blir. Det som för de aktiva kritikerna var uppenbart redan för flera år sedan börjar nu bli allmänt erkända fakta hos en bred allmänhet. Utvecklingen har gått snabbt sedan vi t. ex. för första gången diskuterade SST-flyg i den svenska riksdagen på våren 1967.

Att motarbeta SST-flyget bör bli en viktig uppgift för FN:s miljövårds-konferens i Stockholm 1972. Det är angeläget att diskutera hur den svenska regeringen tänker förbereda och föra fram frågan inför denna konferens.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande fråga:

På vilket sätt avser den svenska regeringen att inför FN:s miljövårds-konferens i Stockholm 1972 förbereda och föra fram frågan om förbud mot civilt överljudsflyg?

Denna interpellationsframställning bifölles.

§ 15 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet den 13-21 april 1971 för deltagande i Interparlamentariska unionens rådsmöte i Carácas.

Stockholm den 2 april 1971

Kaj Björk

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 16 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 30 med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m.

Nr 55 angående svenskt deltagande i program för en europeisk storaccelerator

Nr 76 med förslag till lag om ändring i förordningen (1965:139) om Svenska skeppshypotekskassan och Skeppsfartens sekundärlånekassa, m. m.

§ 17 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 17 i anledning av motioner om den allmänna arbetsgivaravgiften

Nr 20 i anledning av motioner om rätten till avdrag vid beskattningen för reklam- och representationskostnader

Socialförsäkringsutskottets betänkanden:

Nr 14 i anledning av motioner om höjning av åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen

Nr 15 i anledning av motioner angående reglerna för tilläggsjukpenning vid havandeskap

Nr 16 i anledning av motioner rörande tandvårdsförsäkring för diabetiker, m. m.

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

Utbildningsutskottets betänkanden:

Nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till högre utbildning och forskning jämte motioner

Nr 4 i anledning av motion om företagartutbildning

§ 18 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1291 av herr *Björck* i Nässjö

Nr 1292 av herr *Brännström m. fl.*

Nr 1293 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

Nr 1294 av herrar *Dockered* och *Wirmark*

Nr 1295 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*

Nr 1296 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1297 av herr *Hyltander m. fl.*

Nr 1298 av herr *Josefsson* i Halmstad *m. fl.*

Nr 1299 av herr *Komstedt*

Nr 1300 av fru *Kristensson m. fl.*

Nr 1301 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*

Nr 1302 av herr *Norrby* i Åkersberga

Nr 1303 av herr *Norrby* i Åkersberga *m. fl.*

Nr 1304 av herr *Sjönell m. fl.*

Nr 1305 av herr *Stridsman m. fl.*

Nr 1306 av herr *Victorsson m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet

Nr 1307 av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36 angående social utbildning och forskning m. m.

Nr 1308 av herr *Jonsson* i Alingsås *m. fl.*

Nr 1309 av herr *Wiklund* i Härnösand *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37 angående vuxenutbildning

Nr 1310 av herrar *Björk* i Göteborg och *Sundman*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47 angående statligt tidskriftsstöd

Nr 1311 av herr *Norrby* i Åkersberga *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56 angående förbättrad samhällsinformation

Nr 1312 av herrar *Johansson* i Holmgården och *Josefson* i Arrie avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 angående inrättande av statens livsmedelsverk m. m.

Nr 1313 av herrar *Olsson* i Sundsvall och *Fälldin*

Nr 1314 av herr *Sellgren* m. fl.

Nr 1315 av herr *Westberg* i Ljusdal avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 angående stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m.

Nr 1316 av herr *Dahlgren* m. fl. avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 79 angående samordning av transportforskningen, m. m.

§ 19 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till herr FRANZÉN (s), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner som bordlagts vid kammarens sammanträde torsdagen den 1 april eller i dag, måtte med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det respektive propositioner kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

§ 20 Meddelande ang. motionstider m. m.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en stencilerad sammanställning vari anges data för de sammanträden, då motioner sist må väckas i anledning av de till och med i dag, fredagen den 2 april, avlämnade propositionerna.

Jag får vidare meddela, att de Kungl. Maj:ts propositioner som under tiden den 5–8 april överlämnas till kammaren kommer att per post tillställas ledamöterna i den mån delningsupplaga föreligger. Propositionerna kommer dessutom att som vanligt utdelas i ledamöternas fack.

§ 21 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 181 Herr *Henmark* (fp) till herr utbildningsministern angående antagningen av studerande till de spärrade utbildningslinjerna:

Anser utbildningsministern att nu gällande tidpunkter för ansökning resp. antagning till olika utbildningar (spärrade linjer) är tillfredsställande?

Om så icke är fallet – är statsrådet beredd att taga initiativ till ändringar?

Nr 58

Fredagen den
2 april 1971

Nr 182 Herr *Asling* (c) till herr kommunikationsministern angående principerna för placeringen av järnvägslinjer i det s. k. affärsbanenätet:

Är statsrådet beredd att redovisa de principer som är vägledande för SJ vid placerandet av järnvägslinjer i det s. k. affärsbanenätet?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 15.22.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Fredagen den 2 april

- Herr tredje vice talmannen 72, 80
- ” Ahlmark (fp) 77
- ” Andersson i Örebro (fp) 61, 70
- ” Björk i Göteborg (s) 5, 16, 19
- ” Carlsson i Vikmanshyttan (c) 45
- ” Dahlgren (c) 26, 32, 33, 37, 38, 54
- ” Ekström (s) 74
- ” Ernulf (fp) 43
- ” Franzén (s) 80
- ” Gustafson i Göteborg (fp) 23, 32, 36, 38, 41, 51, 53, 57
- ” Gustafson i Byske (c) 63, 67, 69
- ” Hamrin (fp) 56
- ” Hermansson i Stockholm (vpk) 72, 75
- Herr Hovhammar (m) 64
- ” Karlsson i Ronneby (s) 56
- ” Källstad (fp) 9
- ” Lothigius (m) 28, 33, 38, 48, 51, 55
- ” Magnusson i Kristinehamn (vpk) 39
- ” Mellqvist (s) 30, 33, 57
- Fru Mogård (m) 11, 18
- Herr Norling, kommunikationsminister 34, 38, 39
- ” Oskarson (m) 44
- ” Polstam (c) 49
- ” Rask (s) 63
- ” Regnéll (m) 64, 75
- Fru Ryding (vpk) 7
- Herr Strömberg (fp) 59
- ” Sundman (c) 13, 19
- Fru Thunvall (s) 40
- Herr Westberg i Ljusdal (fp) 42
- ” Wååg (s) 66, 67, 71
- ” Ångström (fp) 65